

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΔ'.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1951

ΑΡΙΘ. 113

ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ

Α'.

—Καλά και ἄγρια αὐτά, ἀλλὰ πῶς θὰ γίνουν πραγματικότης, ὅλα αὐτὰ πού γράφονται τόσοσιν καιρῷ τώρα, γιά μιάν ἀναγέννησι τοῦ πολιτισμοῦ μας μέ τήν χριστιανική πνευματική γραμμή; Πῶς θὰ γίνη ζωντανή, χειροπιαστή πραγματικότης, αὐτό πού λέτε «χριστιανικό πολιτισμό»;

Ἐρώτημα, πού πάει πῶς πέρα ἀπό τήν ἀμφιβολία τῶν «καλοπροαιρέτων» ἀνθρώπων πού διατυπώνουν τόν δισταγμό, ἄν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ χριστιανικά αὐτὰ ὄνειρα⁽¹⁾. Τοῦτο τὸ ἐρώτημα ζητεῖ τὸν τρόπο, τὸν δρόμο, τὴν τακτική τοῦ ἀγῶνος γιά νὰ ἐπιτύχωμε τὸ τόσο ποθητὸ ἀποτέλεσμα. Νὰ ἴδουμε τὸν κόκκο τοῦ σινάπεως νὰ γίνεται δένδρο, τὸ οἰκοδόμημα τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ νὰ ὀρθώνεται ὀλοένα καὶ ψηλότερο, λαμπρὸ καταφύγιο γιά τὴν χειμαζομένην ἀνθρωπότητα.

Καὶ ἡ ἀπάντησις, δὲν φαίνεται ἴσως μέ τὴν πρώτη ματιὰ καὶ τόσο δύσκολη! Καὶ ὅμως, ἔχομε μεγάλο καὶ δύσκολο δρόμο ἀκόμη μπροστά μας! Γιατί ἐκτός ἀπὸ τὴν γερὴ θεμελίωσι στίς αἰώνιες χριστιανικὲς ἀξίες χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο: Μία ἐντατικὴ προσπάθεια πού νὰ μελετήσῃ, νὰ συστηματοποιήσῃ, νὰ παραμερίσῃ καὶ ὑ-

περικήσῃ τὰ ἐμπόδια πού παρουσιάζονται, νὰ συντομεύσῃ τὸν δρόμο, νὰ ἀγωνισθῇ γιά τὴν πολιτιστικὴ καρποφορία.

Καὶ μιὰ τέτοια προσπάθεια πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ στήριγμα πού χρειάζεται. Ἄς ἀναφέρωμε σήμερα δυὸ ἀπὸ τὰ βασικά στοιχεία πού ἀπαρτίζουν τὸ στήριγμα αὐτό.

Πρῶτα-πρῶτα, τὴν θεωρία. Πόσο ἔχομε ὅλοι μας ἀνάγκη νὰ νοιώσωμε τὴν ἀξία της! Καὶ πόσο ταυτόχρονα δυσκολευόμαστε στὸ σημεῖο αὐτό! Εὐκόλα μᾶς περνάει ἀπὸ τὸ μυαλό, πῶς ἡ θεωρία εἶναι τάχα κάτι ξένο πρὸς τὴ ζωή. Ὅτι ὁποῖος ἀσχολεῖται μέ «θεωρίες», χάνει τὸν καιρὸ του, ἐφ' ὅσον κάνει κάτι πού δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ σημαντικὴ ἐπίδρασι ἐπάνω στὰ γεγονότα. Καὶ ἀκοῦμε νὰ διατυπώνεται ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἐκεῖνο πού μᾶς χρειάζεται δὲν εἶναι «θεωρίες», ἀλλὰ ἔργα. Δραῖσις πολιτιστικὴ καὶ κοινωνικὴ, πού αὐτὴ καὶ μόνο μπορεῖ νὰ ἀντιμετώπισῃ τὴ σημερινὴ κατάστασι.

Τίποτε δὲν εἶναι πιοῦ ἀπατηλὸ ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀντίληψι. Τί θὰ λέγαμε γιά ἓνα στρατηγό, πού δὲν θὰ ἔκανε ἐπιτελικὰ σχέδια, μέ τὴν σκέψι, ὅτι ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι ἡ δραῖσις ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ; Ἡ γιά τὸν ἀρχιτέκτονα πού δὲν θὰ κλεινόταν στὸ γραφεῖο του νὰ μελετήσῃ τὸ σχέδιο τῆς οἰκοδομῆς του καὶ θὰ ἀρχίζε νὰ κτίξῃ ὅπως τοῦ ἔρχεται βολικὰ καὶ σύμφωνα μέ τίς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς, μέ τὴν δικαιολογία, ὅτι ὁ πελάτης τὸν βιάζεται καὶ θέλει σπιτί καὶ ὄχι σχέδια;

Ἔργα, βέβαια, χρειάζονται! Ἄλλὰ ἔργα πού δὲν θὰ προέρχωνται μόνο ἀπὸ τὴν

(1) Στὸ ἐρώτημα αὐτό, ἔχουν ἤδη ἀπαντήσῃ αἱ «Ἀκτίνες». Βλ. Π. Μελίτη «Πραγματικότητες καὶ οὐτοπίες στὴν ἐποχὴ μας», Τόμ. 1946, σ. 305-311, Διακήρυξι Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων σ. 196 κ.ἑ. καὶ τεῦχος «Γιά μιὰ καινούργια Ἑλλάδα», σελ. 70 κ.ἑ.

άγνη προαίρεσι, μὰ κι' ἀπὸ τὴν σαφῆ δι-
 άγνωσι. Δὲν θὰ κινουῦνται μόνο ἀπὸ τὸν ζῆ-
 λο, μὰ κι' ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσι πὸν δίδει μιὰ
 καλοδουλεμένη διανῆγῃς μὰ καὶ ἀφομοιω-
 μένη θεωρία. Χωρὶς αὐτὴν, ἡ χριστιανικὴ
 πολιτιστικὴ δραῖσις θὰ ἦταν ἀνίκανη νὰ
 φέρῃ καρποὺς πραγματικοὺς, θὰ ἦταν, ἀ-
 κόμη ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς βλαβερῆ. Θὰ ἀ-
 ποτελοῦσε συνέχισι τῆς προχειρολογίας
 μὲ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, πὸν ἐχαρα-
 κτήρισε δυστυχῶς πολλὰς ἐμφανίσεις στὴν
 ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ πὸν σή-
 μερα ἀκόμη ὑπάρχει σὲ πολλὰ σημεῖα.
 Πραγματικὰ καὶ σήμερα, νομίζομε πολλὰς
 φορὰς πὸς μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ τὰ πιὸ
 πολύπλοκα ζητήματα, οικονομικὰ μὰ καὶ
 βιολογικὰ, κοινωνικὰ καὶ διεθνή ἀκόμη καὶ
 νὰ δίνωμε λύσεις ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν
 ἄλλη, μὲ ξεκάρφωτες παραπομπὲς σὲ στί-
 χους τῆς Γραφῆς. Αὐτὴ ἡ προχειρολογία,
 ὁ ἐρασιτεχνισμός, ἡ ἀμελετησιά μας στε-
 ρεῖ τὸν Χριστιανισμό ἀπὸ τὸ κῦρος καὶ
 τὴν σοβαρότητα στὴν κοινωνικὴ ἐμφάνισί
 του, τοῦ κάνει ἀδύνατη τὴν ἐξάσκησι ἐπιρ-
 ροῆς στὴν ἐξέλιξι τοῦ πολιτισμοῦ.

Β'.

Ἡ θεωρητικὴ δόμησις τῆς προσπαθείας
 γιὰ τὸν χριστιανικὸν πολιτισμό, θὰ πρέπει
 νὰ στηρίζεται καὶ στὴν ἐπιμελῆ ἔρευνα ὀ-
 λων τῶν πηγῶν καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Χρι-
 στιανισμοῦ ὡς τίς ἡμέρες μας. Ἡ χριστι-
 ανικὴ γραμματολογία, ἡ Γραφὴ πρῶτα-
 πρῶτα, οἱ Πατέρες, ὕστερα συνέχεια ὡς
 τώρα, οἱ νεώτεροι ἀξιόλογοι χριστιανοὶ
 συγγραφεῖς, εἴτε θεολόγοι εἴτε ἀπὸ τοὺς
 ἄλλους τομεῖς τῆς διανοήσεως, πρέπει νὰ
 μελετηθοῦν καὶ νὰ μᾶς γίνουν ὅσο τὸ δυ-
 νατὸν περισσότερο γνωστοί. Ἔτσι, ἡ θεω-
 ρία, θὰ δεθῆ στερεὰ μὲ τὴν χριστιανικὴ
 παράδοσι. Θὰ κλείσῃ μέσα τῆς τὴν χρι-
 στιανικὴ σκέψι, ὅπως διεμορφώθη εἴκοσι
 αἰῶνες τώρα, ἐπάνω στὰ κοινωνικὰ καὶ πο-
 λιτιστικὰ ζητήματα. Γιατὶ θὰ ἦταν τερά-
 στιο λάθος, καὶ κίνδυνος σοβαρός, νὰ ἀπο-
 τύχῃ ἡ προσπάθειά μας, ἂν περιφρονήσω-
 με ἕνα τέτοιο θησαυρό, καὶ ξεκινήσωμε
 μὲ τὴν ἰδέα, πὸς τάχα τώρα μόνο, μὲ ἐμᾶς,
 ἀρχίζει ἡ μελέτη τῶν προβλημάτων αὐτῶν
 ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό!

Βέβαια, ἡ χριστιανικὴ θεωρητικὴ δι-
 μιουργία πὸν μᾶς παρεδόθη ἀπὸ γενεὰς
 περασμένες, μπορεῖ σὲ ὠρισμένα σημεῖα
 νὰ θεωρηθῆ ἄκωρος παληωμένη ἀπὸ τὸ διά-
 βα τῶν αἰῶνων. Νὰ φανῆ πὸς ἀντιμετω-
 πίζει προβλήματα πὸν σήμερα εἴτε δὲν ὑ-
 πάρχουν, εἴτε τοποθετοῦνται ἀλλοιῶς, ἐμ-
 φανίζονται κάτω ἀπὸ ἄλλη μορφή. Πὸς
 εἰς τὴν ἀντιμετώπισι αὐτὴ ἀκόμη εἶναι
 ἐπηρεασμένη ἀπὸ συνθήκες καὶ ἀντιλήψεις
 ἄλλων ἐποχῶν. Ὅμως γι' αὐτὸ δὲν παύει
 νὰ μᾶς εἶναι ἐξαιρετικὰ πολύτιμη. Εἶναι
 μιὰ πείρα πὸν ἔζησε ὁ Χριστιανισμός ὡς
 σήμερα καὶ πὸν πρέπει νὰ ἀξιοποιηθῆ.

Ἄλλὰ ἡ προσπάθεια γιὰ τὸν καταρτισμὸ
 ὑγιούς θεωρίας τῆς πολιτιστικῆς ἐφαρμο-
 γῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν θὰ περιορι-
 σθῆ οὔτε ἕως ἐκεῖ. Ἐφ' ὅσον ἡ θεωρία
 περιλαμβάνει στὴν ἔρευνά της καὶ τὸ πρόσ-
 καιρο, θὰ πρέπει νὰ βασίζεται καὶ στὴν ἐ-
 πιστημονικὴ μελέτη τῶν σχετικῶν ζητημά-
 των. Ἐδῶ ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἐπιστήμη
 ὡς παράγων τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ
 ὅπως ἔχομε ἤδη ἐκθέσει⁽²⁾. Καὶ ὁ πνευ-
 ματικὸς ἐργάτης πὸν θὰ ἀσχοληθῆ ἰδιαί-
 τερα μὲ τὴν θεωρητικὴ διατύπωσι ἀπόψε-
 ων καὶ ἀρχῶν, μὲ θεμέλιο τὴ χριστιανικὴ
 πίστι, θὰ πρέπει νὰ συλλέξῃ μὲ μεγάλη
 φροντίδα τὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα πὸν
 τοῦ χρειάζονται, νὰ τὰ ἐπεξεργασθῆ καὶ
 νὰ τὰ ἀφομοιώσῃ, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποι-
 ῆσῃ ὕστερα μὲ μαεστρία γιὰ τὸν σκοπὸ του.
 Τὸ ἔργο του, δὲν θὰ εἶναι ὁμοιο μὲ τὸ ἔρ-
 γο τῆς ἀράχνης, πὸν βγάζει ἀπὸ μέσα της
 τὸ ὑλικὸ γιὰ τὸ δίκτυ της. Θὰ εἶναι τὸ ἔρ-
 γο τῆς μέλισσας, πὸν μαζεύει ἀπ' ἐδῶ καὶ
 ἀπ' ἐκεῖ τὸ ὑλικὸ της, καὶ ὕστερα, μὲ τὴν
 ἐπεξεργασία του μὲ τὴν δικὴ της δύναμι
 καὶ ζωτικότητα μᾶς χαρίζει τὸ ὠραιότατο
 μέλι. Καρπὸς ἐνὸς τέτοιου ἔργου ἐπιμελη-
 μένης συλλογῆς, ἀφομοιώσεως καὶ ἐπεξερ-
 γασίας, πρέπει νὰ εἶναι ἡ θεωρία μας.

Καὶ τώρα, ἕνα τελευταῖο μὰ πολὺ βα-
 σικὸ στοιχεῖο τῆς θεωρίας τοῦ χριστιανι-
 κοῦ πολιτισμοῦ. Μιὰ τέτοια θεωρία, δὲν
 μπορεῖ νὰ εἶναι ἔργο ἀνθρώπων πὸν θὰ
 μένουν κλεισμένοι μέσα σὲ ἀπρόσιτα σπου-

(2) Βλ. Π. Μελίτη: «Χριστιανισμός
 καὶ ἐπιστήμη». Ἄκτινες 1948 σ. 497-502.

δαστήρια, μακριὰ ἀπὸ τὸν παλμὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ζωή. Μελέτη του εἶναι ἡ μελέτη τῆς ζωῆς. Καὶ σπουδαστήριό του ἡ ἴδια ἡ ζωή. Ἡ θεωρία τῆς προσπαθείας γιὰ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ, θὰ πρέπει νὰ διαμορφώνεται σὲ συνεχῆ καὶ ἄμεση ἐπαφή μετὰ προβλήματα, τὶς ἀνησυχίες, τὶς ἀγωνίες τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἐπαφή αὐτή, θὰ διαφωτίζῃ, θὰ φέρῃ τὴν ὀρθὴ ἐκτίμησι τῶν πραγμάτων, θὰ δίνῃ τὴν ἀπαραίτητη ρεαλιστικὴ βάσι, θὰ ζωντανεύῃ καὶ ἐκεῖνο πού μόνο τὰ βιβλία ἠμποροῦν νὰ μᾶς δώσουν.

Γ'.

Καὶ τώρα, ἄς ἔλθωμε σ' ἓνα δεύτερο ἀπαραίτητο στοιχεῖο καὶ συστατικὸ τῆς προσπαθείας γιὰ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ.

Ἡ θεωρία μόνη—καὶ ἐδῶ ἰκανοποιούμε καὶ τὴν ἀπομὴ ἐκείνων πού ἀναζητοῦν τὴν δρᾶσι—δὲν εἶναι ἀρκετὴ. Δὲν γίνεται πόλεμος μόνο μετὰ ἐπιτελικὰ σχέδια. Ὁ ἀγὼν χρειάζεται τὸν ἀγωνιστὴ. Ὁ ἀγὼν τῆς πίστεως εἶναι ἀνθρώποι ἀγωνιζόμενοι. Πιστοὶ πού ἔχουν μέσα τους ὄχι μόνο τὴν καθοδήγησι τῆς θεωρίας, μὰ πρὶν ἀπ' ὅλα τὴν φλόγα τὴν ἱερή, τὴν δύναμι τῆς πίστεως. Χωρὶς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὑπάρχουν χριστιανικὰ βιβλία ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει χριστιανικὴ ζωή. Χωρὶς αὐτοὺς μπορεῖ νὰ ὑπάρχη καὶ τὸ βιβλίον πού λέγεται Ἁγία Γραφή, ὅμως ὁ ἀγὼν πού ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτό, δὲν ὑπάρχει.

«Καὶ πόσοι ἄρα γε τέτοιοι ἀνθρώποι χρειάζονται;» Νὰ ἓνα ἐρώτημα, πού, αὐτό, δὲν ἔχει τὴ θεοῦ του. Μπορεῖ βέβαια—καὶ ἔτσι εἶναι—ἐκεῖνοι πού θέλουν νὰ πάρουν ζεστὰ καὶ μετὰ πίστι ὄχι κατὰ συνθήκην, ἀλλὰ συνειδητὴ πίστι, γιὰ νόημα τῆς ζωῆς τοὺς ἓνα τέτοιο ἀγὼνα, μπορεῖ νὰ ἀποτελοῦν ἀριθμητικῶς μία μειονότητα. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι ἀριθμητικόν. Εἶναι ὑπόθεσις ἀφιερώσεως. Εἶναι πρόβλημα ἀξιοποιήσεως τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πού πιστεύουν ἀληθινὰ καὶ ὁμολογοῦν τὴν πίστι τους, ἔτσι ὥστε νὰ γίνων ἀληθινοὶ ἀγωνισταὶ καὶ

ἐργάται τοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς θὰ ἰσχύσῃ ἐκεῖνο τὸ «ἅμα Χριστιανός, ἅμα ἐργάτης τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ». Πῶς οἱ πιστοὶ θὰ ἀξιοποιήσουν εὐεργετικὰ γιὰ τὸν πολιτισμὸ, τὴν πνευματικὴ τροφοδοσία, τὴν πνευματικὴ τόνωσι καὶ ὑγεία πού τοὺς χαρίζει ἡ ζωὴ μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ζωογόνο χριστιανικὴ ἀτμόσφαιρα. Καὶ ἡ ἀξιοποίησις αὐτὴ ἔχει, σχετικὰ μετὰ τὸ θέμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἐδῶ, μεγαλύτερη σημασία ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσι τοῦ αἰτήματος κάθε χριστιανικῆς ψυχῆς, νὰ ἐπιστρέψουν δηλαδὴ στὴν πίστι καὶ ἐκεῖνοι πού ἔως σήμερον τὴν ἀρνοῦνται.

Θὰ ἐρωτήσῃ τώρα κανεὶς: «Καὶ ἡ ἰκανότης; Δὲν θὰ πρέπει ὅσοι θὰ συμμετάσχουν στὴν προσπάθεια αὐτή, νὰ ἔχουν καὶ ἓνα ἐλάχιστον ὄριο ἀπὸ ἰκανότητες;» Ἡ ἀπάντησις εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει Χριστιανὸς πιστός, ἀληθινὰ πιστός, μετὰ ἀκεραία τὴν πίστι καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ του ὑπόστασι, πού νὰ μὴν εἶναι κατάλληλος γιὰ ἀγωνιστὴς, ἔστω καὶ ἂν φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει ἰκανότητες. Ἡ ψυχικὴ ἀκεραιότης του καὶ ἡ συνειδητὴ πίστις του ἀποτελοῦν τὴν ἰκανότητά του.

Ἐκεῖνο πού θὰ πρέπει νὰ προσέξωμε θὰ εἶναι μᾶλλον τὸ ἀντίστροφο. Ἡ περίπτωσις, ὅπου προβάλλουν ἰκανότητες πολλὰ καὶ διάφορες, μὰ μετὰ ἓνα χαρακτῆρα σπασμένο καὶ ἀνάτηρο. Μ' ὅποιοσδήποτε ἄλλες ἰκανότητες, εἶναι ἀκατάλληλος γιὰ ἀγωνιστὴς τοῦ ἀγῶνος γιὰ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ, ὅποιος ἔχει χάσματα στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ του οἰκοδομή. Μὰ δὲν φθάνει ἡ ἀρνητικὴ πλευρά. Χρειάζεται καὶ ἡ θετικὴ. Ὁ πνευματικὸς ἐξοπλισμὸς γιὰ τὸν ἀληθινὰ χριστιανικὸν ἀγῶνα.

Ἔτσι, πρῶτα-πρῶτα, ὁ Χριστιανὸς ἐργάτης θὰ πρέπει νὰ διακρίνεται ἀπὸ κάποιο πνεῦμα θ υ σ ί α ς. Ἡ συμμετοχὴ του στὴν προσπάθεια γιὰ τὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸ, πρέπει νὰ γίνεται ὄχι μετὰ τὴν ἀτομιστικὴν μέριμνα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο· μετὰ τὴν προθυμία γιὰ θυσία. Θυσία πού νὰ μὴν φαίνεται ἴσως μεγάλη ἐξωτερικῶς, νὰ μοιάζῃ μετὰ τὸ δίλεπτο τῆς γῆρας τοῦ Εὐαγγελίου. Πάντως ὅμως θυσία.

Δ'.

Σχετική μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς θυσίας εἶναι καὶ ἡ συστηματικὴ καταπολέμησις τῶν ἀτομιστικῶν φιλοδοξιῶν καὶ τῶν ἐγωϊστικῶν τάσεων. Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει αὐτὸ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας, πού εἴμαστε ἰδιαίτερος εὐπαθεῖς στὸ σαράκι τοῦ ἀτομισμοῦ. Γεμάτη εἶναι ἡ ἱστορία μας ἢ παλαιότερη καὶ ἢ πρόσφατη, ἀπὸ τρανὲς ἀποδείξεις αὐτῆς τῆς εὐπαθείας μας. Γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ, γιὰ τὴν πατριδα μας, γιὰ τὴν πίστι μας θυσιάζομε τὴ ζωὴ μας, μὰ δὲν θυσιάζομε τὸν ἐγωϊσμό μας. Χύνομε τὸ αἷμα μας, ἀλλὰ δὲν παραμερίζομε τὴν, δικαιολογημένην ἴσως ἔστω, εὐθιξία μας. Μιὰ τέτοια ἀπόδειξις μᾶς δίνει δυστυχῶς καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ μεγάλη μας ἐπανάστασις τοῦ 1821. Ἄνθρωποι, πού τοὺς ὀφείλομε κάθε σεβασμὸ καὶ εὐγνωμοσύνη, πού ἔπαιζαν κάθε στιγμὴ μὲ τὴ ζωὴ τους στὸν ἱερὸ ἀγῶνα, οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἤρωες ἔφερναν πολλὰς φορὰς τὸν ἀγῶνα τοὺς στὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ, γιὰτί δὲν μπορούσαν νὰ παραμερίσουν ἀποφασιστικὰ τίς προσωπικὰς τους ἀντιζηλίας καὶ φιλοδοξίας. Καὶ φυσικὰ τέτοιο πνεῦμα, πρέπει νὰ εἶναι ὀλότελα ξένο σὲ μιὰ χριστιανικὴ προσπάθεια.

Τέλος, ἓνα ἄλλο ἐχέγγυον πού πρέπει νὰ παρουσιάσῃ ὁ μαχητὴς πού θὰ ἐνταχθῇ στὸν συστηματικὸ ἀγῶνα γιὰ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ, εἶναι ἡ ἄσπιλη καὶ ἀδιάβλητη ζωὴ του, ἢ ἰδιωτικὴ βέβαια, μὰ ἀκόμα περισσότερο ἢ δημοσία. Πρέπει ὁ ἐργάτης νὰ ἔχη «καλὴν μαρτυρίαν ἐκ τῶν ἔξωθεν» (Α΄ Τιμοθ. γ' 7). Ἄνθρωποι πού δὲν ἔχουν αὐτὴ τὴ μαρτυρία, πού ἢ κοινωνικὴ τους ζωὴ εἶναι κηλιωμένη, δὲν ἔχουν θέσι στὴν προσπάθεια. Ἄν μετενόησαν γιὰ τὴν προηγουμένη τους στάσι, γίνονται δεκτοὶ βέβαια, μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἢ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου εἶναι πάντα διαμάντι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας, κόσμημα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμως, γιὰ τὴν προβολὴ στὴν κοινωνία χρειάζεται τὸ ἀδιάβλητο, τὸ ὑποδειγματικὸ, ἔστω καὶ μὲ τὴν ἔννοια τῆς προσπάθειας.

Ε'.

Καιρὸς νὰ συνοψίσωμε:

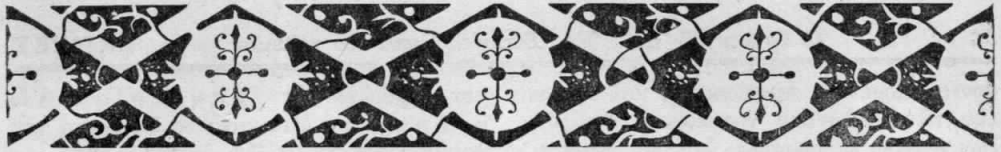
Ἄν θέλωμε, ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ δραματισμὸ νὰ φθάσωμε στὴν χριστιανικὴ πραγματικότητα πού θὰ ποτίξῃ καὶ θὰ κατοχυρῶνῃ σὰν σύνολον τὴν ἀτομικὴ μας καὶ κοινωνικὴ ζωὴ, πού θὰ κάμῃ ὄχι λόγια, μὰ πράγμα, τὸ αὔριο πού θάναυ καλύτερον ἀπὸ τὸ σήμερον, τότε μᾶς χρειάζονται δύο προϋποθέσεις: Ἡ θεωρία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, οἱ ἄνθρωποι πού θὰ τὴν ἐφαρμόσουν, θὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσουν, ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Θεωρία καὶ θεωρητικὴ κατάρτισις, ὀλόπλευρη, μὲ ὄντολογικὴ ἀλλὰ καὶ δεοντολογικὴ πλευρά, βασισμένη σὲ ἔξονυχιστικὴ μελέτη ὅλων τῶν αἰώνιων πηγῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως, τῆς συγχρόνου διανοήσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν συνθηκῶν, τῶν προβλημάτων, τῆς ἀγωνίας τῆς ἐποχῆς μας, βγαλμένη ταυτόχρονα ἀπὸ βαθειὰ πείρα, ζωντανὴ ἐπαφὴ μὲ τὴν ζωὴ καὶ προσεκτικὴ μελέτη τῶν ἐκδηλώσεών της.

Κι' ὁ ἀγωνιστὴς. Μὲ κύριον προσὸν τὴν ἀρτία πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προσωπικότητα, τὴν συνειδητὴ καὶ ἀσάλευτη χριστιανικὴ πίστι, πού θὰ ἀξιοποιήσῃ τὴ θεωρητικὴ κατάρτισις. Μ' ἀγάπη καὶ ταπεινοσύνη. Μ' ἀδιάσπαστη ἐνότητα μὲ τὸ σύνολον τὸ ἔθνικόν, μὲ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας μας, μὲ κάθε τι τὸ καλὸ καὶ εὐγενικό, ἀληθινὰ χριστιανικό. Μὲ ἀληθινὴ ἀφιέρωσι καὶ πνεῦμα θυσίας πού παραμερίζει τίς μικροφιλοδοξίας, καὶ τοὺς ἐγωϊσμούς, καὶ τὰ προσωπικὰ ζητήματα. Ἀλλὰ καὶ μὲ καύχησι γιὰ τὴν μεγάλη ἀποστολὴ τοῦ χριστιανοῦ ἐργάτου, μὲ σεμνότητα ἀλλὰ καὶ δύναμι μπροστὰ στὴν κοινωνία, τὴν δύναμι τῆς ἀγάπης.

Τὸ αἶτημα τῆς ἐποχῆς μας, εἶναι αἶτημα γιὰ τέτοιους ἀγωνιστὰς τοῦ «καλοῦ ἀγῶνος τῆς πίστεως». Καὶ αὐτοὶ εἶναι πού, εἰς τὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως, θὰ φέρουν τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ.

... Τὸ αὔριο, πού θὰ εἶναι καλύτερον ἀπὸ τὸ σήμερον.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ⁽¹⁾

Ὁ πόλεμος τοῦ 1940-1941 εἶδε τὸν Ε. Ε. Σ. ἐν ἀρτίᾳ ὀργανώσῃ ἔτοιμον ν' ἀντιμετωπίσῃ πᾶσαν ἀνάγκην. Τὸ Προεδρεῖον ἀπηθύβηνεν ἀμέσως τηλεγραφικὴν ἔκκλησιν πρὸς τὸ Διεθνὲς Κομιτᾶτον ἐν Γενεύῃ ἐπικαλούμενον τὴν συνδρομὴν τῶν ἀδελφῶν Ἑρ. Σταυρῶν. Ὅμοιοι ἔκκλησεις ἀπεστάλησαν διὰ τῶν Προξενείων καὶ Πρεσβειῶν πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ ἑλληνικᾷ κοινότητος καὶ ἕτερα ἀπηθύβηνετο πρὸς τὸ κοινὸν ἐν τῷ ἔσωτερικῷ. Ὁ ἐνθουσιασμός μετ' αὐτὸν ἐγένοντο αἱ ἔκκλησεις αὗται δεχταὶ εἶναι ἀπερίγραπτος, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τοῦ Ἑράνου ὑπερέβησαν πᾶσαν προσδοκίαν. Οἱ πλείστοι τῶν Ἑρ. Σταυρῶν ἔπεμψαν εἰσφορὰς εἰς χρῆμα καὶ ὑλικόν. Ἕλληνες διεσπαρμένοι ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου, ἀπὸ ὅλων ἄγνωστα μέρη, ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας ἔπεμψαν πλουσίαν τὴν εἰσφορὰν αὐτῶν. Μέχρι τέλους Μαρτίου τοῦ 1941 εἰσπεράχθησαν χρηματικὰ ποσὰ ἀνερχόμενα εἰς 77.794.682 δραχμὰς ἢ δὲ ἀξία τοῦ ὑλικοῦ εἰς ἐλαχίστας τιμὰς ἀγορᾶς ἀποτιμηθεῖσα ἀνῆλθεν εἰς 25000000 περίπου. Ἐκ τούτων τὰ 9.315.000 ἦτο εἰσφορὰ τῶν Ἑρ. Σταυρῶν, καὶ περὶ τὰ 12.500.000 ἢ ἀξία τοῦ ὑλικοῦ. Ἡ εἰσφορὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἐξωτερικοῦ ἀνῆλθεν εἰς 58.335.235 δραχμὰς, καὶ 10.149.000 ἀπέδωκεν ὁ ἔρανος τοῦ Ἐσωτερικοῦ. Ἄξιον δὲ μνείας εἶναι ὅτι ὁ ἔρανος τοῦ Ἐσωτερικοῦ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη 1941-42, τὸ πρῶτον ἔτος τῆς κατοχῆς καὶ πείνης ἀνῆλθεν εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ποσόν—10.779.917. Οὕτω ἠδυνήθη ὁ Ε.Ε.Σ. νὰ

ἀνταποκριθῆ εἰς ἀπάσας τὰς ἐμφανισθεῖσας ἀνάγκας.

Περισσότερον ὅμως συγκινεῖ ἡ αὐθόρμητος λαϊκὴ εἰσφορὰ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἀπομεμακρυσμένα χωρία εἰς οἰκιακὰ εἶδη, ἱματισμόν, κλινοσκεπάσματα κλπ. Μετὰ ἐνθουσιασμοῦ προσεφέροντο τὰ διὰ τὴν προίκα τῶν κοριτσιῶν προωρισμένα εἶδη. Ζωηρὰ εἰς τὴν ἐνθούμησιν παραμένει ἡ εἰκὼν τῶν αἰθουσῶν εἰς τὰ Νοσοκομεῖα μετὰ τὰ προσφερθέντα ποικίλα καὶ πολύχρωμα σκεπάσματα τῶν κλινῶν τῶν τραυματιῶν. Κοράσια τῆς Κύπρου ἀπέστειλαν πολυτελεῖ ὑφάσματα καὶ κεντήματα, τὴν πλουσίαν αὐτῶν προίκα ὑπὲρ τῶν νοσηλευομένων τραυματιῶν.

Δὲν θὰ ἐπεκταθῶ πολλὴ εἰς τὴν νοσηλευτικὴν καὶ ἰατρικὴν ἀπόδοσιν τοῦ Νοσοκομείου τοῦ Ε.Ε.Σ. κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς. Εἶναι πρόσφατα εἰς τὴν ἀνάμνησιν. Εἰς τοὺς χώρους τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπεστάλησαν ἀμέσως τὰ δύο φορητὰ χειρουργεῖα τὰ ὅποια ἀνεπτύχθησαν εἰς μόνιμα Νοσοκομεῖα ἄνω τῶν 200 Κλινῶν τὸ μὲν ἐγκατασταθὲν εἰς Κοζάνην κατόπιν εἰς Καστορίαν, τέλος εἰς Κορυτσάν, τὸ ἕτερον εἰς Ἄρταν, κατόπιν εἰς Ἀμφιλοχίαν, κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς Διοικήσεως τοῦ Στρατεύματος. Ἐν Νοσοκομεῖον Διακομιδῆς ἐξ 150 κλινῶν ἐπεκταθὲν εἰς μόνιμον Νοσοκομεῖον 240 κλινῶν ἐγκατεστάθη εἰς Ἄρταν καὶ ἕτερον, τὸ Νοσοκομεῖον Ἐκστρατείας ἐπεκταθὲν εἰς 400 κλινὰς εἰς Ἀγρίνιον. Ἄπαντα προικισμένα μετ' ἀριωτάτων ἔξοπλισμὸν ὄχι μόνον πρὸς νοσηλείαν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐργαστηριακῆς, καὶ παντοίας ὑγειονομικῆς ἐγκαταστάσεως. Ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἀξία ἡ ἀφοσίωσις καὶ ὁ ζῆλος ἀπαντος τοῦ

(1) Βλ. καὶ Μαρίνου Γερουλάου ο.υ.: «Ἡ Ἰδρυσις καὶ τὸ ἔργον τοῦ Ε.Ε.Σ.» Ἀκτίνες 1951 σελ. 14-20.

συνεργαζομένον προσωπικοῦ, καὶ ἐξαίρω τὴν τῶν ἐθελοντῶν νοσοκόμων ἀδελφῶν, τῶν ὁποίων ἐμπρυχωτῆς ἦτο τὸ παράδειγμα τῆς Α.Τ. τῆς τότε πριγκηπίσσης διαδόχου Φρειδερίκης. Αὐταὶ ἀθροαί προσήρχοντο πρὸς ἐκπαίδευσιν, προθύμως δὲ ἀπεδέχοντο ν' ἀποσταλῶσι εἰς προκεχωρημένα νοσηλευτικὰ τμήματα καὶ ἀναλάβωσι πᾶσαν εἰς αὐτὰς ἀνατιθεμένην ὑπηρεσίαν.

Ὁ ὀλίκος ἀριθμὸς τῶν Ἀδελφῶν Νοσοκόμων αἰτινες ἐπεστρατεύθησαν ἀνήλθεν ἐν συνόλῳ μετὰ τῶν προϋσταμένων εἰς 2.884 ἐκ τῶν ὁποίων 2.595 ἦσαν ἐθελονταὶ Νοσοκόμοι καὶ 87 ἐθελονταὶ οἰκονομοί. Καὶ αὐταὶ ἐγκατέλειψαν τὰς οἰκογενειακὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις διὰ νὰ προσφέρωσιν ὑπηρεσίαν εἰς τὰ Νοσοκομεῖα.

Τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ προσωπικοῦ μέχρις αὐτοθυσίας μαρτυρεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων ἐκ τοῦ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐννέα ἀδελφαὶ Προϊστάμεναι, διπλωματοῦχοι καὶ ἐθελονταὶ εὗρον τὸν θάνατον ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος⁽²⁾ καὶ ἕτεραι 6 ἐτραυματίσθησαν βαρῆως.

Ἐπιγραμματικῶς μόνον δύναμαι παρὰ τὰ ἀνωτέρω ν' ἀναφέρω τὸ ἐπίμοχθον ἔργον τὸ τελούμενον εἰς τὴν Ἀποθήκην ὕλικου ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς συνεχῶς ἐπερχομένας ἀπαιτήσεις τῶν ἰδίων καὶ τῶν στρατιωτικῶν νοσοκομείων. Τὴν δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπηρεσίαν τοῦ Σταθμοῦ Ἀ' Βοηθειῶν πρὸς μεταφορὰν προσκομιζομένων τραυματιῶν. Τὴν πολυτι-

(2) Ἡ προϊσταμένη Ἰουλία Ἀνδρεάδου ἀπέθανεν εἰς Ἰωάννινα ἐξ ὑπερκοπώσεως ἐν ὑπηρεσίᾳ.

Κατόπιον ἀεροπορικῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1941 εἰς τὸ 2ον Στρατ. Νοσοκομεῖον Ἰωαννίνων, ἐφονεύθησαν ὁ Ἀρχίατρος Χειροῦργος Κοντιάδης, ἡ προϊσταμένη Α. Παρασκευοπούλου κάτοχος τοῦ Βραβείου Nightingale, δύο διπλωματοῦχοι καὶ τέσσαρες ἐθελονταὶ.

Ἐκ βομβαρδισμοῦ ἐπὶ τοῦ πλωτοῦ Νοσοκομ. Ἀττικῆ ἡ διπλωματοῦχος Ἀδ. Εὐφραϊμίδου, καὶ δύο ἕτεραι εἰς ἄλλας περιστάσεις.

Προσέτι ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Τμήματος Αἰγύπτου χειροῦργος Θεόδωρος Παπαϊωάννου ἀποθανὼν αἰφνιδίως εὐρισκόμενος εἰς περιοδείαν ὑπὲρ τοῦ ἔργου τοῦ Ε.Ε.Σ.

μον συμβολὴν τῆς Ἑπηρεσίας Αἱμοδοσίας, ἧτις κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἀπέστειλεν δι' ἀεροπλάνων πλέον ἢ 800 φύσιγγας διατηρημένου αἵματος εἰς πλείστα ἔξω τῶν Ἀθηνῶν νοσοκομεῖα. Τὴν διὰ προσωπικοῦ καὶ ὕλικου ἐξυπηρετήσιν τῶν Ἑγειονομικῶν συρμῶν καὶ πλωτῶν νοσοκομείων. Τὴν διὰ τῆς ὀργανώσεως Ψυχολογίας τοῦ Στρατιώτου παρεχομένην ψυχικὴν ἐνίσχυσιν εἰς τοὺς τραυματίας. Τὴν ἐπίπλονον ἐργασίαν τοῦ Γραφείου Αἰχμαλώτων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ ἐιδικοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Διεθνoῦς Κομιτάτου τοῦ κ. Brunel καὶ ἄλλα ἐνισχυτικὰ τῆς ἐθνικῆς προσπαθείας ἔργα.

Ἡ συμβολὴ τῶν ἐπαρχιακῶν τμημάτων εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἑρ. Σταυροῦ θὰ ἔμπεν ἰδιαίτερος νὰ ἐξαρθῇ, προπάντων τῶν τμημάτων Λαρίσσης, Ἰωαννίνων, Θεσσαλονίκης καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ τμήματος Αἰγύπτου, τὸ ὁποῖον εἰς ἅπαντας τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἑθνoῦς ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιώδης συμπαροσάτης τοῦ Ἑλλην. Ἑρ. Σταυροῦ. ἐνισχύων τοῦτον διὰ τῶν πλουσίων εἰσφορῶν εἰς εἶδος καὶ χρῆμα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενῶν.

Κατὰ τὴν ἀποστράτευσιν, ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν καθ' ἃς αὕτη ἐτετελέσθη, ὑπερπληθύνθησαν αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ Ε.Ε.Σ. Τοιαύτη ἦτο ἡ συνδρομὴ τὴν ὁποῖαν ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ προσφέρῃ διὰ τὴν καλινόστησιν τῶν ἀποστρατευομένων εἰς τὰς ἐστίας των, ἡ περίθαλψις τῶν ἀναπήρων καὶ ἄλλων δυστυχούντων κλπ. Κατὰ τὴν περίοδον τοῦ λιμοῦ ἀνέλαβεν ὁ Ε.Ε.Σ. τὴν προστασίαν τοῦ παιδιοῦ, ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας μέχρι 2 ἐτῶν καὶ ὠργάνωσεν 170 κέντρα διανομῆς γάλακτος. Συνέδραμεν τὴν λειτουργίαν Συσοιτίων, διὰ τὸ «πιάτο τοῦ μαθητοῦ», τὴν «μαθητικὴν στέγην» κλπ. Διὰ τοὺς ἐκ λιμοῦ βαρῆως πάσχοντας ἴδρυσεν εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν πρόσκαιρον Νοσοκομεῖον πεινῶντων τὸ ὁποῖον μέχρι τέλους τοῦ 1942 διετήρησεν δι' ἰδίων μέσων καὶ περιέθαλψεν περὶ τοὺς 828 ἐνήλικας καὶ 732 παιδιὰ κατὰ τὸ πρῶτον καὶ ὅμοιον ἀριθμὸν

πασχόντων κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος 1941-1942.

Εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ε.Ε.Σ. ὀφείλεται ἡ πρωτοβουλία διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς χώρας κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς. Μετὰ τὰς πρώτας ἐκδηλώσεις τοῦ λιμοῦ ἀπηύθυνεν οὗτος ἔκκλησιν πρὸς τὸν Σουηδικὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ὁποίου ἐπετεύχθη συμφωνία μεταξὺ τῶν συμμάχων καὶ τῶν δυνάμεων κατοχῆς καὶ ἀνετέθη ἀμοιότροθεν εἰς ἀντιπρόσωπον τοῦ Σουηδικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἡ ἐκτέλεσις καὶ παρακολούθησις τῆς συμφωνίας διὰ τῆς ὁποίας ἐξησφαλίστο ὁ ἐπισιτισμὸς τῆς χώρας.

★

Περίβλεπτος τέλος ἦτο ἡ θέσις τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἀνάκαθεν ὁ Ε.Ε.Σ. μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἐρ. Σταυρῶν ἕνεκα τῆς στενῆς μετ' αὐτῶν συνεργασίας καὶ χάρις εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ὁποίας ἀπελάμβανεν ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ κ. Ἰ. Ἀθανασάκης. Ἰδίως κατόπιν τῆς δράσεως αὐτοῦ εἰς δεινὴν περίοδον τῆς ζωῆς τοῦ διεθνoῦς Σωματείου. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου συνεστήθη ἄλλη ὀργάνωσις τῶν Ἐρυθρῶν Σταυρῶν, ἡ Διεθνῆς ἔνωσις τούτων, La ligue internationale des societés de la croix rouge, ἀπέναντι τοῦ ἕως τότε τὴν συνοχὴν τῶν Ἐρ. Σταυρῶν τηροῦντος Διεθνoῦς Κομιτάτου τῆς Γενεύης. Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὀργανώσεων

προκίψασα ἀντίθεσις, ἣτις ἐκινδύνευσε νὰ φέρῃ διάσπασιν τῶν Ἐρ. Σταυρῶν, ἀπεσοβήθη χάρις εἰς τὴν ἐνεργὸν παρέμβασιν τοῦ Προέδρου τοῦ Ε.Ε.Σ., ὅστις ἐπεξεργάσθη καταστατικὸν κανονίζον τὰς ἀρμοδιότητας καὶ ὑποχρεώσεις ἐκάστης Ὄργανώσεως καὶ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἀμοιότροθεν δεκτόν. Διὰ τοῦτο τὸ μὲν Κομιτάτον διατηρεῖ τὴν θέσιν ἣν μέχρι τοῦδε εἶχεν ἐν καιρῷ πολέμου, ὁ δὲ Σύνδεσμος θὰ ἡσχολεῖτο μὲ ἔργα κοινωνικῆς προνοίας ἐν καιρῷ εἰρήνης.

Ὁ Πρόεδρος κ. Ἀθανασάκης ἀνέκαθεν παρακολουθῶν τὰς συνδιασκέψεις καὶ πάντοτε ἐνήμερος τῶν ληφθεισῶν κατὰ ταῦτας ἀποφάσεων, προασπίζων δὲ πάντοτε μετὰ παρηρησίας τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἔθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Προέδρων καὶ ἀντιπροσώπων τῶν Ἐρ. Σταυρῶν ὡς ὁ θεματοφύλαξ ληφθεισῶν διεθνῶν ἀποφάσεων καὶ διατάξεων τοῦ Διεθνoῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Οὕτω ἐξεπλήρωσεν ὁ Ε.Ε.Σ. ὑπέρισταν ἀνθρωπιστικὸν καὶ ἐθνικὸν καθῆκον, καταστάς πολύτιμος ἀρωγὸς τοῦ λαοῦ εἰς δυσχερεῖς στιγμὰς καὶ ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ἐρυθρῶν Σταυρῶν συμβάλλων εἰς πλήρωσιν τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ ἀδελφικῆς τῶν λαῶν ἀλληλεγγύης.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀκαδημαϊκός.

Ο ΓΟΕΤΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Α'.

Νὰ γράψῃ κανεὶς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Goethe, τὸ καταπληκτικὸ ἔργο ἑνὸς ἀνθρώπου πού τὸ ὄνομά του μέχρι τώρα ἐσημαίνει κ' ἕνα πολιτισμὸς⁽¹⁾ εἶναι ἕνα τόλμημα. Ἄν μάλιστα ἔχη κανεὶς ὑπ' ὄψιν πόσο ἀπέραντη εἶναι ἡ βιβλιογραφία πού ἔχει σωρευθῆ ὡς τὰ σήμερα. Ὅμως μένει πάντα τὸ μεγάλο ἐρώτημα: Τί χρησίμου ἄρα γε μπορεῖ τὸ ἔργο τοῦ Goethe νὰ μᾶς δώσῃ σήμερα;

Εἶναι δικαιολογημένο τὸ ἐρώτημα; Δὲν εἶναι ἀσέβεια νὰ θεωρήσῃ κανεὶς ὠφελιμιστακὰ ἕνα οἰκοδόμημα πού τόσο ἐπιβάλλεται μὲ τὴν ὁμορφιά του; Καὶ δὲν ἀντιπροσωπεύει καὶ μόνο ἡ θέσις τέτοιου ζητήματος, μὴν ἀπλοϊκῆ χρησιμοθηρικὰ ἀντίληψι τῆς ζωῆς;

Ἰσως τέτοιοι διαταγμοὶ νὰ ἦσαν δικαιολογημένοι σὲ μιὰν ἄλλη ἐποχῆ, πὺ γαλήνια, πὺ ἡρεμῆ καὶ πὺ βραδυκίνητη. Ἐποχῆ πού οἱ ἄνθρωποι μποροῦσαν ν' ἀντικρύζον παιγνιδιάρικα τὰ μεγάλα προβλήματα, σὲ μιὰν στάσι «ἀπόγονο» ἢ ἔστω καὶ «εὐμενοῦς οὐδετερότητος» χωρὶς νὰ τὰ παίρνουν στὰ σοβαρά, ἀφήνοντας στὶς ἐπόμενες γενεές, τὴν φροντίδα νὰ ξεχερσώσουν χωράφια πού ἡ ἐπιπολαιότητά τους κατάντησε χέρσα.

Μὰ ἡ δικὴ μας γενιά, αὐτὴ πού κατ' ἐξοχὴν εἶναι ἡ «ἐπομένη», πὺς θὰ μποροῦσε ν' ἀτενίσῃ ἕνα ὀσοδήποτε λαμπρὸ ἔργο, ὀσοδήποτε μεγάλου ἀνθρώπου, χωρὶς ἄθελά της νὰ ρωτήσῃ σὲ τί θὰ μποροῦσε τοῦτο νὰ τῆς χρησιμεύσῃ;

Καὶ πὺς θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ χαρακτηρίσῃ ἀπλοϊκῆ χρησιμοθηρία, τὴν γεμάτη ἀγωνία προσοχὴ τοῦ χαμένου ὀδοιπόρου, πού προστά σ' ἕνα καινούργιο, ἄγνωστο σταυροδρόμι, ἀναρωτιέται ποιά διεύθυνσι πρέπει νὰ πάρῃ, γιὰ νὰ μὴν ἀγγί-

ξῆ, γιὰ τρίτη τὴν φορά, τὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου;

Μὰ πάλι τί σημαίνει τὸ ἐρώτημα: σὲ τί μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὁ Goethe; Ἄν δὲν παραπαίῃμε βυθισμένοι στὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ἀβεβαιότητα, ἂν δὲν ἀντικρύζαμε σκορπισμένη μὲ σατάλη δίπλα μας τὴν πεῖνα καὶ τὴ δυστυχία, ἂν δὲν εἶχαν τσαμιστῆ τὰ φτερά μας σ' ἀναζητήσεις ἄκαρπες καὶ σὲ θεωρίες κ' ὑποσχέσεις ἀπατηλές, ἂν δὲν εἶχαμε νοιώσει τὸ θάνατο καὶ τὸ χαμὸ τόσο κοντά μας, τὸ ἐρώτημα τοῦτο θὰ μπορούσε νὰ πάρῃ χίλιες ἀπαντήσεις.

Μὰ ἐμεῖς δὲν νοιώσαμε μόνο τὸ κακὸ. Μὲ τὴ μέθοδο τῆς «εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς» στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς μας, γνωρίσαμε πολὺ καλά—καὶ τόσο ὀδυνηρά—καὶ τὶς αἰτίες του. Γιὰ τὸ σημερινὸ λοιπὸν ἄνθρωπο ἡ ἐρώτησις αὐτὴ κρύβει ἕνα ἄλλο πὺ συγκεκριμένο ἐρώτημα: ὡς ποῖο σημεῖο πλησίασε ὁ ποιητὴς τὴν Μίαν Ἀλήθεια; κ' ὡς ποῖο σημεῖο ἄρα, μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσι αὐτῆ;

Β'.

Χαρακτηριστικὴ γραμμὴ στὸ ἔργο τοῦ Goethe, εἶναι ἡ τάσις του νὰ θεωρῆ τὴν πολλαπλότητα τῶν φυσικῶν μορφῶν σὰν μερικὰ φαινόμενα ἑνὸς ἀρχετύπου· νὰ παρατηρῆ τὸ μυστήριον τῆς Δημιουργίας σὲ συνάρτησι μὲ τὴν κατ' αὐτὸν ταυτότητα «Θεός-Κόσμος». Κατ' ἀκολουθίαν βασικὴ του ἀποστολὴ εἶναι νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα πού εἶδε στὴν ἐποχὴ του, ἀνοιγμένο ἀνάμεσα στὸ ἐγκόσμιο καὶ τὸ ὑπερκόσμιο. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἐπίτευγμα οὔτε μᾶς στιγμῆς οὔτε μᾶς προσπαθείας. Μεταξὺ τοῦ πόθου πού ἐκφράζει ὁ νέος ποιητὴς «νὰ γνωρίσῃ τί βαθειὰ τὸν Κόσμο συγκρατεῖ»⁽²⁾ καὶ τῆς ἀπαντήσεως πού δίνει, γέρος πιά, ὁ ἴδιος «Αὐτὸς μπορεῖ βαθειὰ

(1) Τὸ λόγιον τοῦ Nietzsche: Goethe-eine Kultur. (Ὁ Γκαίτε-ἕνας πολιτισμὸς).

(2) Faust A' μέρος.

τὸν κόσμον νὰ κινῆ»⁽³⁾ ὑπάρχει μιὰ δλόκληρη σειρά ἀπὸ ἐξελίξεις καὶ προσπάθειες.

Γιὰ νὰ κατανοήσουμε ὅμως τὴν πορεία τοῦ στοχασμοῦ τοῦ ποιητῆ, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐπισκοπήσουμε τὶς πνευματικὲς ἐπιδράσεις, πὺν ὄφειλε ν' ἀποτινάξῃ ὁ Goethe γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο του.

Ἡ πρώτη ἀπ' αὐτὲς ἦταν ἡ διδασκαλία τοῦ Προτεσταντισμοῦ γιὰ τὴν διαφθορὰ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Σύμφωνα μ' αὐτὴν ἡ ἁμαρτία εἶχε τόσο δηλητηριάσει καὶ διαφθείρει τὸν ἄνθρωπο, πὺν ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τὸν Θεὸ εἶχε ἀνοικτῆ ἓνα τεράστιο χάσμα. Ὁ Θεός, ἔτσι, δὲν ἦταν παρὰ ἄκτι τὸ ξένο, ἓνας Deus absconditus, ἀποτραβηγμένος ἀπὸ τὸ δημιούργημά του, κ' αὐτὸ πάλι παρατημένο στὸν ἑαυτὸ του. Ἐνας ἀνάξιος δούλος ἦταν ὁ ἄνθρωπος, καὶ σὰν πέθαινε, μόνο ἀπὸ οἶκτο θὰ μπορούσε ὁ Κύριος νὰ τὸν δεχτῆ κοντά του. Ἦταν μιὰ στυγνὴ, σκληρὴ κ' ἀμείλιχτη διδασκαλία πὺν τὸ χαμόγελο τῆς θεϊκῆς ἀγάπης δὲν δρόσιζε τὸ ρυτιδωμένο μέτωπό της. Στὴν ψυχὴ τοῦ Goethe φέρνει μιὰ μανιασμένη ἀντίδρασι. Τὸν ὠθεῖ στὴν ἀποστασία καὶ τοῦ φέρνει στὰ χεῖλη λόγια πικρά⁽⁴⁾.

Ἡ φυσικομαθηματικὴ μέθοδος στὴν ἔρευνα τῆς φύσεως ἦταν ἡ δευτέρη τάσις τῆς ἐποχῆς τοῦ Goethe, πὺν προκάλεσε τὴν ἀντίδρασί του. Κανείς δὲν μπορεῖ νὰ παραγνωρίσῃ τὴ σημασία τῆς μεθόδου αὐτῆς οὔτε καὶ τὸ μεγαλεῖο τὸν προσπαθειῶν της. Ὁλόκληρη σειρά ἀπὸ εὐσεβεῖς ἐρευνητὰς, ἀπὸ τὸν Κοπέρνικο μέχρι τὸν Νεύτωνα, εἶχαν βάλει γι' ἀποστολὴ τους νὰ καταδείξουν τὴν πνευματικὴ δημιουργία τῆς κοσμικῆς οἰκοδομῆς καὶ ν' ἀποδείξουν μὲ ἀριθμοὺς καὶ νόμους τὸ θεϊκὸ μυστήριον τοῦ Κόσμου. Μὲ τοὺς νεώτερους χρόνους ὅμως εἰσβάλλει ἀκάθεκτος ὁ «ἐγκόσμιος» ρεαλισμός· προσπαθεῖ νὰ διεισδύσῃ βαθύτερα στὶς σχέσεις τῆς δημιουργίας καὶ νὰ ἐρευνησῇ τὰ αἰτία τους. Νομίζει πὺς μπορεῖ νὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον

μὲ τὴ μέτρησι καὶ τὸν ἀριθμητικὸ ὑπολογισμό καὶ νὰ τὸν μεταβάλῃ σ' ἓνα ἀπλὸ ἀντικείμενο ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Κι' ὅσο περισσότερο ὁ ἐρευνητῆς ἀφοσιωνόταν στὴν ἐνδοκοσμικὴ νομοτέλεια, τόσο περισσότερο ἔπεφτε στὸν πειρασμὸ ν' «ἀπολυτρώσῃ» τὴ φύσι ἀπὸ τοὺς μεταφυσικοὺς της δεσμοὺς, καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴ μαθηματικὴ μέθοδο μ' ἀποκλειστικὴ μονομέρεια, ξεχνώντας ἔτσι πὺς πέρα ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους, κρύβονται κ' ἄλλα μυστικά. Ὁ Goethe ἔδειξε ἰδιαίτερη ἐπιθετικὴτητα πρὸς τὴν τάσι αὐτῆ. Δὲν μπορούσε ν' ἀρκεστῆ στὴν ἐξήγησι πὺν ἔδινε γιὰ τὸν Κόσμον καὶ τὴ φύσι, ἀνατέμνοντάς τα ὅπως ὁ ἀνατόμος τὸ πτώμα. Ὁ Goethe ἤθελε νὰ ξαναζωντανέψῃ τὴ φύσι καὶ πάντα νοσταλγικὰ ζητοῦσε τὸ βαθύτερον μυστικὸ, «αὐτὸ πὺν συγκρατεῖ βαθειὰ τὸν Κόσμον». Ἐτσι ἔστρεψε ἀποφασιστικά, γιὰ πάντα, τὶς πλάτες στὴ φυσικὴ ἐπιστῆμη τοῦ καιροῦ του, καὶ μπῆκε στὴ χορεία ἐκείνων, πὺν, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Πλωτίνου, προσπαθοῦσαν ἀλλοιῶς, κ' ὄχι μὲ τὶς ἔννοιες τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, νὰ κατακτήσουν τὸ ἐνδοκοσμικὸ μυστήριον.

Μὲ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Ρουσσὸ καὶ τοῦ Herder, ἀρχίζει ἡ ἐπιστροφή στὴ ζωντανὴ φύσι. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ στὴν Δημιουργία ἀναγνωρίζεται καὶ πάλι στὴν συνείδησι τῆς ἐποχῆς. Σ' ὄλη ὅμως τὴ διὰδικασία αὐτῆ ἰδιαίτερη θέσι μὲ τὸ ἔργον καὶ τὴν προσωπικότητά του παίρνει ὁ Goethe. Θεωρεῖ τὸν Κόσμον σὰν θαῦμα, χαρισμένο ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ διαποτισμένο ἀπ' αὐτόν. Συνεπαρμένος ἀπὸ τὸ θεϊκὸ στοιχεῖο της, ἐξυμνεῖ τόσο τὴ φύσι, ὅσο κανείς ἄλλος πρὶν ἢ μετὰ ἀπ' αὐτόν σὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων. Καί, γιὰ χάρι της, ἀποκλείει τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ μιὰν ἄλλη πραγματικὴτητα, ἀκόμη μεγαλύτερη, καὶ πὺν τὰ ἔκλεινε μέσα της ὄλα.

Γ'.

Πρῶτον βῆμα τοῦ Goethe στὴ στροφή του πρὸς τὴ φύσι ἀπετέλεσε ἡ γνωριμία καὶ ἐπαφή του μὲ τὶς μυστικὲς δυνάμεις τῆς φύσεως. Στὸ Στρασβούργο, ὅπου εἶχε πάει γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὶς σπουδὲς του

(3) Proömion (Κύκλ. Θεὸς καὶ Κόσμος).

(4) Βλ. τὸ ποίημα Προμηθεύς.

στά νομικά, μελέτησε τὰ ἔργα τοῦ Παρακέλσου, τοῦ van Helmont⁽⁵⁾ καὶ ἄλλων. «Περνούσαμε» λέγει ὁ ἴδιος «τὰ βραδυνὰ ἐνὸς μαζροῦ χειμῶνα πολὺ εὐχάριστα οἱ τρεῖς μας (αὐτός, ἡ Susanne von Klettenberg καὶ ἡ μητέρα του) μὲ τὸ νὰ ἀπολαμβάνουμε αὐτὰ τὰ μυστήρια, πού σίγουρα θὰ μᾶς ἔδιναν λιγώτερη χαρὰ ἢν ἀπεκαλύπτοντο»⁽⁶⁾.

Ὅμως ἡ συνάντησί του μὲ τὸν Herder ἀπετέλεσε ἀποφασιστικὸ σταθμὸ γι' αὐτόν. Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴ φύσι ἀφοσιώνεται σ' ὅ,τι καθάριο καὶ πηγαῖο καὶ δροσερό. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Herder ἀνακαλύπτει τὴν ποίησι τῆς Γραφῆς, τὴν εἰμορφιὰ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἡ νεανικὴ του ὀρμὴ ξεχειλίζει. Συνθέτει τοὺς μεγάλους ποιητικούς του ὕμνους, Προμηθεά, Γανυμήδη, ὅπου μὲ περίσσια ἀφελὴ αὐτοτεποῖθησι διακηρύττει τὴν περιφρόνησί του στοὺς θεούς. Ἀκόμη ἐτοιμάζει τὸν Götz von Berlichingen κ' ἀρχινᾷ τὸν Φάουστ. Ὅπως λέγει ὁ ἴδιος⁽⁷⁾ τοῦ κινουσε βαθύτατο τὸ ἐνδιαφέρον ἢ ἀγροῖκα μὰ φιλικὴ μορφὴ τοῦ Götz, καὶ τὸ γεμᾶτο σημασίᾳ παραμυθόδραμα τοῦ Φάουστ ἀντηχοῦσε πολὺφωνο μέσα του.

Δὲν εἶναι παράξενο πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ ὀρμητικὴ καὶ γεμάτη ἐνθουσιασμὸ ἀγάπη γιὰ τὴ φύσι πού τὸν πλημμυρίζει βρῖσκει τὴν ἔκφρασί της στὸν τύπο τοῦ Spinoza «Deus sive natura». Ὁ ποιητὴς ἔλεγε ἀργότερα, πὼς οἱ ἀπόψεις τοῦ Spinoza ἦταν σύμφωνες μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς νύτης του. Εὗρισκε τὸν ἑαυτὸ του σ' αὐτές, καὶ μπορούσε νὰ συνταιριασθῇ μαζί τους. Ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ αἰσθητικὴ κ' ὄχι πνευματικὴ κατάκτησι. Ὁ Goethe ἔβλεπε στὴν ἄποψι τοῦ Spinoza νὰ βεβαιώνεται ἡ δική του βασικὴ σκέψις, πὼς ὁ κόσμος μετέχει τῆς θεϊκῆς οὐσίας καὶ κλείνει μέσα του τὴν ἁρμονία καὶ τὴν δυσαρμονία, πού εὐφραίνει ἢ πικραίνει τὸν ἄνθρωπο. Κι' ὅταν ἀπέναντι στὴν κατηγορία τοῦ

ἀθέου, πού ἔριχνε ὁ Jacobi στὸν Spinoza, αὐτὸς τὸν χαρακτήριζε theissimum und christianissimum, στὸ βάθος ἐννοοῦσε κάτι ἄλλο: τὴ δική του φλογερὴ λαχτᾶρα γιὰ τὴ κοσμικὴ ἐνότητα.

Ὁ ἀπλὸς ὅμως αὐτὸς δυναμικὸς μονισμὸς τοῦ Goethe ὑπερνικᾶται εὐκόλα. Ὁ ποιητὴς ἀρχίζει νὰ ἐμβαθύνῃ περισσότερο στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὸ Καθόλου καὶ τὸ Συγκεκριμένο, πού τόσο γενικὰ εἶχε ὡς τώρα ἐπισκοπήσει. Ἡ νέα ὄψις προέρχεται ἀπὸ τὸν Λινναῖο. Ἡ μελέτη τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου συστηματικοῦ τοῦ φυτικού βασιλείου βοηθαίει τὸν Goethe νὰ βρῇ τὸ δρόμο του.

Ἀντίθετα μὲ τοὺς φυσιοδίφες τοῦ καιροῦ του, πού μόνο νὰ μετροῦν καὶ ν' ἀναλύουν ἤξευραν, ὁ Goethe προσπαθεῖ νὰ βρῇ τὴν ὀργανικὴ Μονάδα, τὸ κοινὸ στὴν πολυπλαπλότητα, τὸ ἔμμονα καὶ σταθερὸ στὰ διαβατικά. Στὸ ταξίδι του στὴν Ἰταλία συλλαμβάνει τὴν ἰδέα, ὅτι κάτω ἀπὸ τ' ἄπειρο πλῆθος τῶν φυτικῶν μορφῶν, κυρβότανε μιὰ μοναδικὴ μορφὴ, πού ἦταν τὸ μέτρο τους κ' ἐπαληθευότανε σὲ κάθε φαινόμενο. Μὲ τὴ συσχέτισι ὁμοῦς Τύπου—τῆς μοναδικῆς μορφῆς καὶ φαινομένων, ἀπεδόθη στὴ Δημιουργία ἓνα σχέδιο. Τὰ ἐπιμέρους φαινόμενα δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ φορεῖς τοῦ Καθόλου. Ὁ Goethe ἐδῶ πλησιάζει τὶς ἀρχές τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες ὁ κόσμος εἶναι τακτοποιημένος καὶ διαρθρωμένος κατὰ Γενικὲς Ἀρχές (Universalien). Βρίσκεται ὅμως σὲ ἀντίθεσι μὲ μελλοντικὲς ἀντιλήψεις στὴ Βιολογία, πού θὰ ὑποστηρίξουν πὼς ἡ ἐξέλιξις τῆς ζωῆς ἐγινε μὲ πρωτόγονες παρορμήσεις καὶ διαμάχες. Ὁ Τύπος, σύμφωνα μὲ τὸν Goethe, εἶναι τὸ σταθερὸ σημεῖο, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κινεῖται ὁ κόσμος τῶν φαινομένων, καὶ σ' αὐτὸν βρῖσκουν τὰ ὄριά τους ὅλες οἱ ἐξελίξεις. Καμμὴ ἀλλαγὴ δὲν ὑπάρχει πού νὰ μὴν εἶναι προκαθορισμένη ἀπὸ τὸν Τύπο. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο αἰσθητὸς κ' ὑπερραισθητὸς κόσμος ἀποτελοῦν ἓνα ἐνιαῖον Ὀλον.

Δ'.

Ἡ κοσμοθεωρία ὁμοῦς τοῦ Goethe δὲν εἶναι στὴν οὐσία της πανθεϊστικὴ, μὲ τὴν

(5) Ὁλλανδὸς ἰατροφιλόσοφος, διάδοχος τοῦ Παρακέλσου. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν μὲ τὸν τίτλο: *Ortus medicinae* 1648.

(6) *Dichtung und Wahrheit*. Βιβλ. 8.

(7) *Dichtung und Wahrheit*. Βιβλ. 10.

ἔννοια τοῦ πανθεισμοῦ τοῦ Spinoza. Βγῆκε ἀπὸ τὸ θαυμασμό του γιὰ τὸ ἔνδοξοσμοικὸ μεγαλεῖο, τὴν ἀφθονία τῆς ζωῆς καὶ τὴ νομοτέλειά της. Χρησιμοποίησε βέβαια ὁ Goethe τύπους τοῦ Spinoza καὶ κοσμογονικὲς παραστάσεις ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Πλωτίνου, μὰ οἱ ἐσωτερικὲς σχέσεις τῆς κοσμοθεωρίας του δὲν συνδέονται ἀναγκαστικὰ μ' αὐτές. Ἀπεναντίας, οἱ δρόμοι τοῦ Spinoza καὶ τοῦ Goethe εἶναι ἀντίθετοι. Ὁ Spinoza ἀπὸ τὴν ιδέαν τοῦ Θεοῦ διατυπώνει more geometrico τὸ σύστημά του γιὰ τὸν κόσμον, πὸν τὸν φαντάζεται ὡς ἓνα ἡρεμὸ Ὀλον, διεπόμενον μόνον ἀπὸ μιὰ μηχανιστικὴ ἀναγκαιότητα. Ἀντίθετα, γιὰ τὸν Goethe ὁ κόσμος εἶναι διαρκῆς κίνησις, προσπάθεια, ἀγών. Τὸ ἀγωνιστικὸ στοιχεῖο ἔχει πρωταρχικὴ σημασία γιὰ τὸν Goethe καὶ ἀποτελεῖ ἀναγκαῖοτατο παράγοντα γιὰ τὴν ἐψύφωσί μας. «Ἐκεῖνος μόνον μπορεῖ νὰ λυτρωθῆ, πὸν διαρκῶς ἀγωνίζεται»⁽⁸⁾ λέγει ὁ ποιητής. Ἡ φύσις γιὰ τὸν Goethe εἶναι ἓνας ὀργανισμὸς, ζωντανὸς καὶ διαποτισμένος ἀπὸ τὸ θεῖον. «Ὅποιος ἀρνιέται νὰ παραδεχθῆ πὸς ἡ φύσις εἶναι θεῖκὸ ὄργανο, αὐτὸς πρέπει ν' ἀρνηθῆ καὶ κάθε ἀποκάλυψι»⁽⁹⁾ — λέγει.

Ἡ προσωπικὴ ὕπαρξις τοῦ Θεοῦ ὅμως εἶναι ἄλλο ζήτημα. Ἐδῶ ἀρχινᾷ, γιὰ τὸν ποιητὴ, ὁ κόσμος τοῦ μυστηρίου, πὸν ὁ Goethe δὲν κοτίασε διόλου νὰ ξεδιαλύνῃ, μὰ ἐμπιστεῦτήκε στὴν ἐσωτερικὴ του πείρα, πὸν ὅμως στὴν περίπτωσιν αὐτὴ εἶχε περισσότερο τὴ μορφὴ παθητικῆς παρατηρήσεως παρὰ ἐμβαθύνσεως ἐνεργητικῆς. Ἀλλὰ ἓνα εἶναι βέβαιο: ὅσο ὁ ποιητὴς ἐγερονόυσε, τόσο στὴ θέσι τοῦ τύπου τοῦ Spinoza «Deus sive natura», ἐρχόταν στὸ στοχασμὸ του ὁ ἄλλος τύπος, «Deus et natura» (ὁ Θεὸς καὶ ἡ φύσις). Τὸ πρόβλημα ὅμως πὸν ἐτέθη προηγουμένως μένει ἀκόμη ἄλυτο. Τὸ ὅτι ἡ φύσις δὲν εἶναι ἀπλὴ ὕλικὴ ἐμφάνισις, μὰ καὶ πνεῦμα, αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ στοχασμοῦ τοῦ Goethe. Μποροῦμε ὅμως νὰ δεχτοῦ-

με πὸς μ' αὐτὸ ὁ ποιητὴς μπαίνει στὰ ὄρια τοῦ καθαροῦ πνεύματος, πὸν πέρα ἀκόμη, στὴν περιοχὴ τῆς πίστεως; Βέβαια οἱ ἐξωτερικὲς ἀποδείξεις εἶναι πρόχειρες. Οἱ ὁμολογίαι τοῦ ποιητοῦ εἶναι τόσο κατηγορηματικὲς πὸν δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφισβιάσῃ. «Σ' ἀνατολὴ καὶ δύσι κυβερνᾷ ὁ Θεός· καὶ ἀπ' τὸ βορρῖα ὡς τὸ νότο κάθε τόπος εἰρηνικὰ στὰ χέρια του ἡσυχάζει»⁽¹⁰⁾. Καὶ ἀκόμη πὸν καθαρά: «Στὸν καθένα μας ἀναβλύζει ἡ πεποιθίση, πὸς γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς γίνῃ κατανοητὸ, παρουσιάζεται χωρμένο πίσω ἀπὸ τὴν φύσιν ἓνα Μεγάλο, ἔξοχο ὄν πὸν ὀδηγεῖ καὶ καθορίζει τὰ πάντα».

Ὅμως ὁ Goethe δὲν προχωρεῖ πὸν πᾶν. Νομίζει πὸς οἱ ἀνθρώπινες δυνατότητες δὲν ἐπιτρέπουν μεγαλύτερη ἐμβάθυνσι στὸ ζήτημα αὐτό. Καὶ συχνὰ ἐπαναλαμβάνει τὴν περίφημη φράσι του: «Ἡ πὸν εὐμορφὴ εὐτυχία γιὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι νὰ ἐρευνᾷ ὅ,τι μπορεῖ νὰ ἐρευνηθῆ καὶ ἡρεμα νὰ λατρεύῃ τὸ ἀνερεύνητο»⁽¹¹⁾.

Ε'.

Ἀπὸ τὴν ὄλη, λοιπόν, στάσι τοῦ Goethe ἀπέναντι στὸ Σύμπαν βγαίνει, πὸς πᾶν δύσκολα ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ Χριστιανός, στὴν πραγματικὴ σημασία τῆς λέξεως.

Ἦταν τόσο πεπεισμένος πὸς ὁ Θεὸς ἀντικαθρεφτίζεται ἀπόλυτα στὰ δημιουργήματά του, ὥστε δὲν ἦταν προετοιμασμένος νὰ περιορίσῃ γιὰ χάρι μιᾶς Προσωπικότητος τὴν σημασία τῆς φύσεως. Ὁ Goethe πίστευε στὴν ἀποκάλυψιν πὸν ἔφερνε ἡ φύσις, ὅχι ὁ Ἰησοῦς. Ἐδειχνε σεβασμὸ στὴν ἀνθρώπινη ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ, τὸν δεχόταν ὅμως ὡς ἄλλῃ ἀποκάλυψιν τοῦ θεοῦ, ὅπως ἓνα φυσικὸ φαινόμενο.—Στὶς συνομιλίαις μὲ τὸν Eckerman τὸ λέγει καθαρά: «Ἄν μ' ἐρωτήσουν, ἂν εἶναι σύμφωνο μὲ τὸν χαρακτῆρα μου νὰ τοῦ ἀπονεύμω λατρευτικὸ σεβασμὸ, θὰ πῶ: Μάλιστα! Ὑποκλίνομαι μπροστὰ του, ὡς στὴ θεῖκῃ ἀποκάλυψιν τῆς ὑψηλότερης ἀρχῆς τῆς ἠθικῆς». Μὰ γιὰ νὰ ξεκαθαρίσῃ πὸς

(8) Faust, 2 Μέρος.

(9) Uber Naturwissenschaft Betrachtungen und Aphorismen.

(10) Westöstlicher Diwan, I βιβλίον.

(11) Ἀξιόματα 873, ἔκδ. G. Müller—Stuttgart, 1947.

ἔνοιωθε αὐτὴ τὴν ἐκδήλωσι πίστεως προσθέτει: «Κι' ἂν μὲ ρωτήση κανεὶς ἂν εἶναι τοῦ χαρακτῆρα μου νὰ λατρεύω τὸν ἥλιο, θὰ πῶ: Μάλιστα! Γιατί κι' ὁ ἥλιος εἶναι ἀποκάλυψις τοῦ Ὑψίστου, καὶ μάλιστα ἡ ἰσχυρότερη πού μποροῦμε ἕμεῖς οἱ ἄνθρωποι νὰ κατανοήσουμε. Λατρεύω σ' αὐτὸν τὸ φῶς καὶ τὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ, χάρις στὰ ὅποια ζοῦμε καὶ κινιόμαστε καὶ ὑπάρχομε καὶ μεῖς οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα μαζί μας».

Ὁ Goethe λοιπὸν δὲν εἶναι Χριστιανός. Ἡ θρησκευτικὴ του νοοτροπία τὸν τραβοῦσε μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό. Στὴ θέσι ἑνὸς Μεσολαβητοῦ, ἔθεσε πολλούς, καὶ πίστευε πὼς κι' ἔξω ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ πίστι μποροῦσε νὰ λυτρωθῆ κανεὶς. Ἡ διδασκαλία γιὰ τὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ ἔμεινε ξένη. Τὴν τεράστια σημασία πού δίνει ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία στὴν πῶσι τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἁμαρτία, δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ τὴ νοιώσῃ καὶ γιὰ τοῦτο ἡ σωτηρία κι' ἡ παρηγοριὰ τῆς ἀληθινῆς λυτρώσεως ἔμειναν γι' αὐτὸν παντοτεινὰ κλειστές.

Μάταια πάσχισε στὴν ἀνθρώπινη σοφία καὶ στὴ μαγεία νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἀσίγαστο πόθο τῆς καρδιάς του. Μάταια ξεχύθηκε ἡ παραγμένη του κραυγὴ «ἔβγα κι' ἄς μοῦ στοιχίσῃ τὴ ζωὴ»⁽¹²⁾. Μὲ ἀπογοη-

⁽¹²⁻¹³⁾ Φάουστ 1ο μέρος: «Die Botschaft hör' ich wohl, allein mir fehlt der Glaube».

τευμένη καὶ γεμάτη ἀποθάρρυνσι ψυχὴ ἔπρεπε νὰ ὁμολογήσῃ. «Τὸ ἄγγελμα τ' ἀκούω, ἀλλὰ μοῦ λείπει ἡ πίστις»⁽¹³⁾.

ΣΤ'.

Ἡ μορφὴ τοῦ Goethe ἔχει πάρει τὸ χαρακτῆρα ἑνὸς ἀρχετύπου, πού ἐξήσκησε τὴν ἐντύπωτικὴ του δύναμι σὲ γενεές ὁλόκληρες. Μὲ τ' ὄνομά του, μὲ τὴν πνευματικὴ του κληρονομιά, ἔζησαν αἰῶνες. Ἐπίστεψαν πὼς μ' αὐτὸν θὰ μποροῦσε ν' ἀνεγερθῆ μιὰ νέα κοσμοθεωρία πάνω στὰ ἐρείπια τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου. Ἐνόμισαν, μαζί μὲ τὸν ποιητὴ, πὼς ἡ λύτρωσι κι' ἡ παρηγοριὰ μποροῦν νὰ εἶναι ὑποκειμενικές. Σ' ἂν νὰ μποροῦσε νὰ πηγάσῃ καὶ κάτι ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ ἀπόγνωσι, μέσα ἀπὸ τὴν γεμάτη ἀπ' ἀπελπισία ψυχὴ μας.

Ὅμως, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὰ τόσο ἐκφραστικὰ λόγια τοῦ W. Grenzmann (στὸ περιοδικὸ Stimmen der Zeit τεύχος 1 1949) 60) «ἡ πονεμένη κι' αἰματόβρεχτη μορφὴ τοῦ καιροῦ μας, πού ὄχι μόνον εἶδε τὸ βάραθρο μὰ κι' ὠδηγήθηκε σ' αὐτό, ἔχει ὑποχρέωσι νὰ ρωτήσῃ:—φθάνει ἡ παρηγοριὰ πού μπορεῖ νὰ προσφέρῃ ὁ Goethe;»

Πὼς εἶναι δυνατὸν νὰ δώσωμε, στὸ τόσο φυσικὸ καὶ τόσο δικαιολογημένο αὐτὸ ἐρώτημα, ἀπάντησι καταφατικὴ;

ΙΩ. ΠΑΡΒΟΣ

Π Α Ν Τ Α

Κι' ἂν ἄλλοι κατοικοῦνε σὲ παλάτι
Καὶ τίποτα, θαρρεῖς, δὲν σοῦ ζητοῦν
Σκέψου μήπως τοὺς λείπει κι' αὐτοὺς κάτι...
Καὶ κέρνα τὴν ἀγάπη πού διψοῦν.

Κι' ἂν σὲ φτωχὸ δὲν ἔχεις πιά νὰ δώσης
Κι' εἶσ' ἄστεγος, γυμνὸς σὲ ξενιτεῖα
Θυμήσου τὴν ἀγάπη σου ν' ἀπλώσης
Ἄφοῦ σοῦ μνήσκει πάντα μιὰ καρδιά.

ΑΛ. ΚΡΕΣΤΟΒΙΤΣ

Η ΘΑΛΑΣΣΑ, Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς φυλῆς μας, ἡ ἑλληνικὴ θάλασσα μὲ τὸν ἐνάλιον πλοῦτόν της ἔχει σπουδαιότητα τεραστίαν. Ἡ ἑλληνικὴ θάλασσα ἐκτείνεται καὶ περισφίγγει ἀπὸ παντοῦ τὴν πτωχὴν καὶ ἄγονον γῆν μας, ὡς ἐπέκτασις τῶν λειβαδιῶν, ποῦ καλύπτουν τὴν ὄρεινὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι καὶ ἡ θάλασσα ἕνας ἀπέραντος λειμῶν, μὲ μίαν μοναδικὴν διαφορὰν ὅτι τοῦ λειμῶνος αὐτοῦ τὸ ὑπόστρωμα εἶναι ὑγρὸν. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἀποτελεῖ μειονέκτημα. Ἀπ' ἐναντίας' μέσα εἰς τὸ συνεχῶς ὑγρὸν αὐτὸ περιβάλλον, καὶ ἰδιαίτερος εἰς ὅσον βάθος εἰσχωροῦν αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες, ἀναπτύσσεται μία ἀφάνταστος εἰς ποικιλίαν καὶ εἰς ἀριθμὸν ἀτόμων μικροσκοπικὴ χλωρίς, ἡ ὁποία σχηματίζει ἕνα ἀδιόρατον ἀλλὰ συνεχῆς πρᾶσινον ὑγρὸν στρώμα. Ἐκεῖ, τὰ φυτὰ ποῦ ἀναπτύσσονται ἔχουν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι εἶναι ἐξησφαλισμένα ἔναντι παντὸς κινδύνου ἐξ ἀντιξῶν καιρικῶν συνθηκῶν. Οὔτε ἀπὸ ξηρασίαν ὑποφέρουν, οὔτε καὶ κινδυνεύουν ποτὲ νὰ ξηρανθοῦν λόγῳ παρατεινομένης ἀνομβρίας. Ἡ διατήρησίς των, ὁ ἄφθονος καὶ ἀκατάσχετος πολλαπλασιασμός των εἶναι πάντοτε ἐξησφαλισμένος. Αὐτὰ τὰ μικροσκοπικὰ φυτὰ εἶναι ποῦ τροφοδοτοῦν ἀκατάπαυστα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὅλον τὸν ἕμβιον κόσμον, ὁ ὁποῖος ζῆ καὶ κινεῖται μέσα εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπομένως καὶ ὅλοι ὅσοι χρησιμοποιοῦμεν τὰ ψάρια διὰ τὴν διατροφήν μας ὀφείλομεν εἰς τοὺς ἀοράτους αὐτοὺς παράγοντας πολλά.

Πράγματι ὅλη ἡ μεγάλη ποικιλία τῶν ψαριῶν ἔχει ὡς ἀρχικὴν πηγὴν τῆς τὴν πλουσίαν μικροσκοπικὴν βλάστησιν τῆς θαλάσσης. Ἐπομένως ἡ ἰχθυοτροφία ἀντιμετωπίζει κατ' οὐσίαν ἕν βασικὸν πρόβλημα: τὴν ἐξασφάλισιν πλουσίας τροφῆς, δηλαδὴ ἀφθόνου βοσκῆς, διὰ τὰ ψάρια. Ἐξηγεῖται καλῶς διὰ τοῦτο τὸ ὅτι ἡ ἰχθυ-

οτροφία διδάσκεται εἰς ξένας γεωπονικάς σχολὰς, ὡς κλάδος τῆς ζωοτεχνίας, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν ἕτερον κλάδον τῆς γεωπονίας, τὴν φυτοτεχνίαν. Τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τῆς καλλιεργείας τοῦ κλάδου τούτου ἐν Ἑλλάδι, ἔρχεται νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ὑδροβιολογικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Μέχρι σήμερον δὲν εἶχε γίνῃ μιά συστηματικὴ ἔρευνα τῶν ἰχθυοτροφικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελοῦν αἱ διάφοροι περιοχαὶ τῆς Ἑλληνικῆς θαλάσσης. Ἡ ἀλίεια οὕτως πως ἦτο φυσικόν, μέχρι πρό τινος, νὰ γίνῃ εἰς τὰ τυφλά, χωρὶς καμμίαν καθοδήγησιν ἢ κατεύθυνσιν ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; Μιά ἀυστηματοποίητος ἐκμετάλλευσις τοῦ θαλασσίου πλούτου, μόλις ἀποφέρουσα τὰ πρὸς τὸ ζῆν εἰς τοὺς μετὰ πολοῦ κόπου καὶ ἐν μέσῳ τόσων κινδύνων ἐργαζομένους ἀλίεις.

Ἐν τούτοις ἡ διατροφή τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶχε καὶ ἔχει ἄμεσον ἀνάγκην ἐνισχύσεως διὰ λευκοματωδῶν οὐσιῶν. Εἶναι τοῦτο ἀπαραίτητον διότι αἱ λευκοματώδεις οὐσίαι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντικατασταθοῦν ἀπὸ καμμίαν ἄλλην θρεπτικὴν οὐσίαν. Ἐν τούτοις, εἶναι τόσον πτωχὴ ἡ τροφή τῶν Ἑλλήνων εἰς λευκοματώδεις οὐσίας καὶ διὰ τοῦτο τόσον πολὺ ἐπιτακτικὴ ἢ συμπλήρωσις τῆς διὰ λευκοματωδῶν οὐσιῶν! Μία λελογισμένη καὶ ἐπιστημονικῶς καθοδηγούμενη ἐκμετάλλευσις τοῦ θαλασσίου πλούτου θὰ ἐξησφάλιζε πακτωλὸν λευκοματωδῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ προήρχοντο ἀπὸ μίαν ἀκένωτον πηγὴν, ἀπὸ τὰ ψάρια τῆς ἀπεράντου θαλάσσης, ποῦ μᾶς περιβάλλει.

Εὐτυχῶς ὁμως ὅτι ἐλήφθησαν ἤδη μέτρα πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον προσγίνεται εἰς τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν. Ἐχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν μίαν πολλὰ ὑποσχομένην ἐργασίαν πρὸς τὴν κατεύθυν-

σιν αὐτήν. Εἶναι τὰ πολὺ ἐπιμελημένα τεύχη τοῦ «Ἀλιευτικοῦ Δελτίου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν». Τὰ δελτία αὐτὰ εἶναι μία σειρά ἐργασιῶν ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα. Εἶναι προῖον ἐρευνῶν, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν ἀπὸ δύο περίπου ἐτῶν καὶ συνεχίζονται διὰ τοῦ ἐιδικοῦ ἐρευνητικοῦ σκάφους τοῦ Ἰνστιτούτου, Ἀλκυόνη.

Εἰς τὰς μελέτας αὐτὰς εὐρίσκομεν λεπτομερῆ στοιχεῖα, ἀφορῶντα εἰς τὴν μορφολογίαν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν σύστασιν τῶν βυθῶν τῶν διαφόρων ἀλιευτικῶν περιοχῶν. Χάρται, εἰς τοὺς ὁποίους σημειοῦνται λεπτομερῶς τὰ ἀποτελέσματα τῶν γενομένων βυθομετρήσεων, παρουσιάζουν τὴν θέσιν, τὸ σχῆμα, τὸ βάθος, τὴν σύστασιν τῶν «μπάγκων». Οἱ «μπάγκοι» εἶναι, τρόπον τινά, τὰ παχειὰ καὶ πλούσια λειθάδια, εἰς τὰ ὁποῖα συρρέουν ὅλα τὰ ψάρια ἀπὸ τὰς γύρω περιοχὰς διὰ νὰ βοσκήσουν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔχουν ἀπὸ ἀπόψεως ἀλιευτικῆς ἐξαιρετικὴν σημασίαν.

Γενικῶς τὰ δελτία αὐτὰ εἶναι ζηλευτὰ ὑποδείγματα ἐργασιῶν αἱ ὁποῖαι συνδυάζουν τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, τὴν ἀκρίβειαν παρατηρήσεων καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα. Τοῦτο ἄλλωστε καὶ ἀνεμένετο, μετὰ τὴν ἐπίσημον διαθεβαίωσιν τοῦ γενικοῦ ἐπόπτου τοῦ Ἰνστιτούτου, καθηγητοῦ κ. Σπ. Δοντᾶ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ Ἀλιευτικοῦ Δελτίου θὰ ἐδίδοντο «ὕπεύθυνοι πληροφορίαι» (1).

Οὕτω διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀλιευτικοῦ δελτίου παρέχεται εἰς γνῶσιν παντός ἐνδιαφερομένου ἡ πληροφορία τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς θαυμασίου «μπάγκου», ἀνατολικῶς τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου ναυτικῶν μιλίων ἀπὸ τὸν ὄρμον «Πετρίες». Εἰς τὸν «μπάγκον» αὐτὸν τῶν Πετριῶν ὠδήγησε τὰ γρι-γριά τῆς Κύμης ἢ «Ἀλκυόνη» καὶ ἀπὸ μίαν φωτογραφίαν ποῦ δημοσιεύεται (2) διαπιστώνει κανεῖς

τὴν εὐχαρίστησιν καὶ τὴν ἱκανοποίησιν ποῦ θὰ δοκιμάζουν ἀπὸ τότε οἱ καλοὶ ψαράδες, διὰ τὸ πλούσιον ψάρευμα, ἀλλὰ καὶ ὅλοι μας διὰ τὰ φρέσκα ψάρια, μὲ τὰ ὁποῖα τροφοδοτεῖται ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀθηνῶν. Δὲν ἀποκλείεται νὰ ἔχωμεν ἤδη δοκιμάσει ψάρια ἀπὸ τὸν «μπάγκον» αὐτὸν!...

Ἐνας ἄλλος «μπάγκος» εὐρίσκειται μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Σκύρου. Τὸν συναντῶμεν, ἂν ταξειδέψωμεν ἀπὸ τὸν «κάθο» τῆς Κύμης πρὸς «Τραμουντάνα» 6,5 ναυτικὰ μίλλια. Εἰς τὸ πρῶτον αὐτὸ ἀλιευτικὸν δελτίον ἀποκαλύπτεται καὶ τρίτος «μπάγκος» ἀλλὰ μικροτέρας σημασίας.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἀλιευτικὸν δελτίον δίδονται πληροφορίαι περὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ βυθοῦ μεταξὺ τῶν νήσων Ὑδρας, Πόρου καὶ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 3 μελετᾶται ἡ περιοχή τῆς νήσου Ἀμοργοῦ. Αἱ πληροφορίαι αὐταὶ εἶναι πολὺ χρήσιμοι καὶ διὰ τοὺς ἐρασιτέχνας ἀλιεῖς ἀκόμη.

Ὅλως ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ 4ον ἀλιευτικὸν δελτίον. Παρεκκλίνει φαινομενικῶς τοῦ σκοποῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ προηγηθέντα τρία δελτία διαγράφεται. Δηλαδή ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν ἰχθυοτροφικῶν συνθηκῶν τῶν ἐλληνικῶν θαλασσῶν. Ἐν τούτοις καὶ τοῦ δελτίου τούτου ἡ μελέτη βοηθεῖ τὰ μέγιστα πρὸς σχηματισμὸν ὀρθῶν ἀντιλήψεων ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ πρυτανεύσουν κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀλιείας μας. Διὰ τοῦ Δελτίου τούτου ζητεῖται νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ τῶν δυναμένων νὰ ἐξοπλίσουν ἀλιευτικὰ σκάφη δι' ὑπερπόντιον ἀλιείαν πρὸς μίαν νέαν κατεύθυνσιν. Ὡς καταλληλότεραι πρὸς τοῦτο περιοχαὶ θεωροῦνται τὰ Βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς. Αἱ περιοχαὶ αὐταί, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεώς των, δημιουργοῦν βεβαίως προσθέτους ἐπιβαρύνσεις δι' ἔξοδα μεταφορᾶς. Αἱ ἐπιβαρύνσεις ὅμως αὐταὶ ἀντισταθμιζόνται διὰ τοῦ ἐξαιρετικῶς πλουσίου ἀλιεύματος, τὸ ὁποῖον παρέχουν. Μία μετεωρολογικὴ μελέτη τῶν συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς τῆς ἀλιείας, καθὼς καὶ ἡ μελέτη τῶν ὕδρολογικῶν συνθηκῶν των, παρέχει μίαν βᾶσιν συγκρίσεως τῶν συνθηκῶν τῶν

(1) Ἑλληνικὸν Ὑδροβιολογικὸν Ἰνστιτούτον—Ἀλιευτικὸν Δελτίον—Ἀριθ. 1. Ἀθῆναι, Αὐγουστος 1949, σελ. 3.

(2) Τὸ ἴδιον Δελτίον σελ. 7.

περιοχῶν ἐκείνων πρὸς τὰς ἰδικὰς μας⁽³⁾, αἱ ὁποῖαι προφανῶς ὕστερον σημαντικῶς ἐκείνων.

Εἰς ὅλην τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος διὰ τῶν δελτίων τούτων ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὴν εὐσυνείδητον ἐπιστημονικὴν παρατήρησιν, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης ποῦ βαρύνει τὸν ἐρευνητὴν. Ἡ τόσον σπουδαία αὐτὴ ἀρχὴ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἔχη μίαν ἀκόμη πλουσιωτέραν εἰς ἀποδοτικότητά συνέχειαν καὶ ὅτι θὰ συμβάλῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ πελαγίου πλοῦτου τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Ἡ ἐπάνδρωσις τοῦ Ἰνστιτούτου μὲ ἐπιτελεῖον εἰδικῶν ἐρευνητῶν θὰ δώσῃ ὅλα τὰ ὀδηγὰ στοιχεῖα πρὸς μίαν ἐντατικὴν ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ ἐχέφρονα ἀφ' ἑτέρου ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀλιευτικοῦ πλοῦτου τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία καὶ μόνη δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐπαρκείας τῶν λευκωματωδῶν οὐσιῶν.

Ἐκ τῆς ἐπόψεως, λοιπόν, αὐτῆς, ἡ βαθυτέρα σημασία τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 Δελτίου τοῦ Ἰνστιτούτου, τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀλιεῖαν εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς (Ἀπὸ Μαρόκου μέχρι Σενεγάλης), θὰ ἦτο ἡ συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἰχθυοτροφικῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς ταύτης πρὸς τὰς ἑλληνικὰς καὶ ἡ ἐξαγωγή ἐξ αὐτῆς τῶν καταλλήλων συμπερασμάτων διὰ τὴν βελτίωσιν καὶ καλυτέραν καθοδήγησιν τῆς ἐγχωρίου ἀλιείας.

(3) Π. Λασκαρίδη. Ἡ ἀλιεῖα εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς. Ἀλιευτικὸν Δελτίον Ἑλλήν. Ὑδροβ. Ἰνστιτούτου. Ἀθῆναι, Ἰούλιος 1950 σελ. 15-21.

Πράγματι πολλὰ ἔχει κανεὶς νὰ διδαχθῇ καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς αὐτῆς συγκρίσεως, ἡ ὁποία, ἂν μὴ τι ἄλλο, κεντᾷ τὴν ὄρεξιν πρὸς μίαν ἐξαντλητικὴν ἔρευναν, πρὸς ἐξεύρεσιν ἀναλόγων εὐνοϊκῶν ἰχθυοτροφικῶν συνθηκῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ τὴν πιθανότητα τῆς ἀλλοιώσεως τῶν τοπικῶν ἰχθυοτροφικῶν συνθηκῶν διὰ τῆς μελέτης μιᾶς τοιαύτης δυνατότητος πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζωμεν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς τεραστίας διαφορᾶς, ἡ ὁποία διαπιστοῦται διὰ τοῦ Δελτίου τούτου, μεταξὺ τῶν συνθηκῶν τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν καὶ τῶν βορειοδυτικῶν παραλίων τῆς Ἀφρικῆς. Ὑπάρχουν οἰκολογικὰ χαρακτηριστικὰ εἰς τὰ ψάρια, τὰ ὁποῖα καταλλήλως ἐκμεταλλεύόμενα εἶναι δυνατόν νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν ἀκατάλληλον ἀπὸ ἀπόψεως ἰχθυοτροφικῆς διαμόρφωσιν τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν καὶ νὰ ἀποβοῦν πηγὴ ἀλιευτικοῦ πλοῦτου, κυριολεκτικῶς ἀνεξάντλητος. Ἡ ὄξεϊα λοιπὸν βυθολογικὴ ἀντίθεσις δὲν θὰ μᾶς ρίψῃ εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν ἀλλὰ θὰ μᾶς ὠθήσῃ εἰς μίαν ἐξαντλητικὴν ἰχθυολογικὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν θαλασσῶν. Ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ, πάρα πολλὰ ἰχθυοτροφικὰ προβλήματα πρὸς λύσιν. Καὶ ἀπὸ τὴν λύσιν των πάρα πολὺ ἐξαρτᾶται ἡ εὐημερία τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐρευνητικὴ δὲ ἀποστολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑδροβιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν προώρισται νὰ παῖξῃ οὐσιώδη ρόλον διὰ τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Τοῦ εὐχόμεθα ὀλοψύχως καλὴν ἐπιτυχίαν.

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Ἐχει ἄλλοτε δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ παρουσιασθῆ στὶς στῆλες τῶν «Ἀκτίνων» ἡ δρᾶσις καὶ τὸ ἔργο τῶν «διακονισσῶν» στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία καὶ στὸ Βυζάντιο⁽¹⁾. Ἔργο πολὺπλευρο, μὲ κίνητρο τὴν ἀγάπη πὺν φθάνει ὡς τὴ θυσία, καὶ σκοπὸ μοναδικὸ τὴν ἐξυτηρέτησι τῶν ἄλλων, τὴν ἀνακούφισι τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, τὴν πνευματικὴ ἐξύψωσι τῆς κοινωνίας.

Μὰ δὲν εἶναι μόνου τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν προνόμιου ἡ εὐποία στὴν πλατύτερῃ τῆς ἔννοια. Ἄν ἡ διακόνισσα τὴν εἶχε κύριου ἔργου τῆς καὶ σκοπὸ τῆς ζωῆς τῆς, ὅμως καὶ κάθε γυναῖκα μέσα στὸ Χριστιανισμό, πὺν κατάλαβε τὴν ἀποστολή τῆς, θεώρησε τὴν εὐποία ἱερὸ καθῆκον, γνώρισμα τῆς χριστιανικῆς τῆς ιδιότητος. Ἡ Χριστιανὴ σύζυγος καὶ μητέρα ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας διέπρεψε στὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀγάπης. Τὰ συμπεριέλαβε μέσα στὶς οἰκογενειακὰς καὶ τὶς κοινωνικὰς τῆς υποχρεώσεις, διεπότισε μ' αὐτὰ τὴν καθημερινὴν ζωὴ τῆς, τὰ ἔκανε ὄχι γιὰ νὰ ἐπιδειχθῆ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν προσωπικότητά τῆς. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῆ ὅτι τὴν περιπίπτωσι αὐτῆ τῆς ἐξασκήσεως τῆς ἀγάπης, ἡ συναισθησις τοῦ καθήκοντος εἶχε γίνεϊ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς τῆς.

Τὸ βλέπομε αὐτὸ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴ. Ἡ Χριστιανὴ σύζυγος ἡ «ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη» μνημονεύεται στὶς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου σὰν ἕνα κατ' ἐξοχίαν ἀξιοσέβαστο πρόσωπο. Καὶ περιλαμβάνονται τόσοι καὶ τόσοι κόποι μέσα σ' αὐτὰ τὰ καλὰ ἔργα. Ἦταν ἡ πρόθυμη συμμετοχὴ στὶς περίφημες λογίαις, συμμετοχὴ πὺν τὶς περισσότερες φορὰς τὴν ἔκανε ἀκόμη πὺν ἐπαινετὴ καὶ συγκινητικὴ

ἡ οικονομικὴ στενότης πὺν τὴν συντρόφευε. Γιατὶ συνήθως, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ μέγας ἀπόστολος, ἡ «δόσις» ἦταν ἀποτέλεσμα ὄχι περισσείας ἢ πλοῦτου, ἀλλὰ ἔργο «ὑπὲρ δύνάμιν» καὶ ἄρα ἔργο θυσίας. Ἦταν ἔπειτα ἡ φιλοξενία μὲ τὴν ἱερὴ καὶ πλατεία ἔννοια πὺν ἔχει μέσα στὸ Χριστιανισμό, ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἀρρώστων, ἡ ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ βοήθεια τῶν πασχόντων. Ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ Ταβιθά.

Καὶ τὰ ἐξασκοῦσαν τὰ ἔργα αὐτὰ μ' ὄλη τους τὴν προθυμία καὶ τὴν καρδιά οἱ Χριστιανὲς γυναῖκες ὄχι μόνου τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν μετέπειτα αἰῶνων. Ἔτσι ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς πὺν ἔζησε στὰ τέλη τοῦ δευτέρου αἰῶνος, γράφει ὅτι «τοιαύτην γυναῖκα ἀποδέχεται ἡ... χεῖρας αὐτῆς διήνοιξε πένθησι, καρπὸν δ' ἐξέτεινε πτωχῶν»⁽²⁾. Κάνει δὲ μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα σύγκρισι τοῦ χριστιανικοῦ «οἴκου» πρὸς τὸ σπιτι τῶν ἐθνικῶν. Τὸ χριστιανικὸ σπιτι ἐχρησίμευε γιὰ τὴν νοσηλεία καὶ περιποίησι ξένων, πτωχῶν καὶ ὄρφανῶν καὶ διεκρίνετο γιὰ τὴν ἀπλότητα καὶ αὐτάρχεια. Ἡ ἀγάπη πὺν βασίλευε ἐκεῖ μέσα ἦταν «πηγὴν ποτίζουσα τοὺς διψῶντας ἀνεξάντητος»⁽³⁾. Καὶ βέβαια κυριαρχοῦσα μορφή, πὺν τὰ ἐνέπνεε καὶ τὰ πραγματοποιοῦσε ὄλα αὐτὰ ἦταν ἡ ἐργατικὴ καὶ ἀκούραστη οἰκοδόμοισινα, πὺν εἶχε στὸ σπιτι τῆς κλαστήριο καὶ ὕφαντήριο καὶ ἔδινε στοὺς στερομένους τοὺς καρπὸς τῆς δουλειᾶς τῆς. Πόση κολοσσαία, ἀλήθεια, ἀποφῶρα τὴν ἐχώριζε ἀπὸ τὶς ἐθνικὰς, οἱ ὅποιαις περιρικνωμένες ἀπὸ δούλους, κυνηγοῦσαν καὶ περιφρονοῦσαν τοὺς δυστυχισμένους.

Ὁ Τερτυλλιανὸς πάλι ἀναφέρει γιὰ τὶς Χριστιανὲς γυναῖκες ὅτι ἐλεύθερα ἐπεσκέπτοντο τοὺς ἀρρώστους καὶ βοηθοῦσαν

(1) Ἴδε Φοίθης Στεφανᾶ: «Ἡ διακόνισσα στὸ Βυζάντιο», «Ἀκτίνες» τ. 1946, σ. 270 καὶ «Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο μιᾶς βυζαντινῆς ἡρωίδος», τ. 1947, σ. 364.

(2) Κλήμεντος Παιδαγωγός, 3, 10.

(3) Ἐνθ. ἀν. 2, 1, 3, 7.

τοὺς φτωχοὺς, χωρὶς νὰ φοβοῦνται κανένα⁽⁴⁾. Εἶναι θαυμαστὴ ἡ ἐξάσκησης τῶν ἔργων ἀγάτης ἀπὸ τὶς Ρωμαῖες δέσποινες, ποὺ προσχωροῦσαν στὴ θρησκεία τῆς ἀγάτης. Ἀπὸ σπῆτι καὶ γένος ἀριστοκρατικό, ὅπως τῶν Σικυπίωνων καὶ Γράκων, τῶν Μαρκέλλων καὶ τῶν Καμίλλων ἀφῆσαν πολλὰς τὰ μέγαρά τους καὶ ἀφιέρωναν τὴ ζωὴ τους σὲ φιλανθρωπικὰ ἔργα. Ἰδρυσαν μονὰς καὶ ξενῶνες, ὅπου χιλιάδες κουρασμένων καὶ πονεμένων ἀνθρώπων εὗρισκαν στοργικὴ περιποίησι καὶ χριστιανικὸ περιβάλλον⁽⁵⁾.

Ἄλλ' ἡ χρυσὴ ἀλυσίδα τῆς γυναικείας φιλανθρωπίας δὲν περιορίζεται οὔτε σὲ τόπους οὔτε σὲ χρονικὰ ὅρια. Ὅλο καὶ μεγαλώνει μὲ τὸ πέρασμα τῶν χριστιανικῶν αἰώνων. Ὅλο καὶ καινούργιοι κρίκοι τὴν λαμπρύνουν καὶ τὴν κάνουν ν' ἀπλώνεται ἀπὸ τὴ Δύσι ὡς τὴν Ἀνατολή, ἀπὸ τὴ Ρώμη ὡς τὴν Κωνσταντινούπολι κ' ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα ὡς τὸν Πόντο. Κι' εἶναι οἱ κρίκοι ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀπέραντη αὐτὴ ἀλυσίδα ἀπλὲς γυναῖκες τοῦ λαοῦ, ἄσημες καὶ φτωχῆς, μὰ πλούσιες σὲ αἰσθηματὰ ἀγάτης, ἀλλὰ εἶναι καὶ πλούσιες ἀριστοκράτισσες, ἀρχόντισσες καὶ αὐτοκράτειρες. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ὑπερχλιετοῦς βυζαντινῆς ἱστορίας οἱ γυναῖκες αὐτὲς χωρὶς ἐπίδειξι καὶ τυμπανοκρουσίες σκόρπισαν ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς καρδιάς τους καὶ ἔζησαν τὸ Χριστιανισμὸ στὴν ὠραιότερη καὶ οὐσιαστικώτερη μορφή του, ποὺ δὲν εἶν' ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀγάπη.

*

Ἀκριβῆς χρονολογικὴ σειρά δὲν εἶναι τόσο εὐκόλο νὰ κρατηθῆ στὴ σύντομη τούτη μελέτη. Σὲ μεγάλες περιόδους θὰ χωρίσουμε μᾶλλον τὴν ἀσκησι τῆς γυναικείας φιλανθρωπίας, γιὰ νὰ ἐξετάσωμε εὐκολώτερα τὰ γεγονότα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν.

Ἐπὶ τὸν ἰστορικὸς Παλλάδιος (LXI, 4) ἀναφέρει δυὸ Μελανίες, γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ ἐγγονή, ποὺ ἡ φιλανθρωπία τους ἦταν κάτι τὸ ἐξαιρετικό. Λέγεται ὅτι ἡ πρεσβυτέρα Μελα-

νία κατὰ τὸν ἐπὶ Οὐάλεντος διωγμὸ τροφοδοτοῦσε πέντε χιλιάδες μοναχοὺς⁽⁶⁾. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ ἐγγονὴ ξεπέρασε τὴ γιὰ γιὰ. Τὴν τεραστία περιουσία της—ἦταν εὐγενεῖς Ρωμαῖα—τὴν μοίρασε σὲ διάφορα ἰδρύματα τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, γιὰ τὶς ἀνάγκες πτωχῶν καὶ ἐξορίστων. Ἀλλὰ δὲν περιορίστηκε μόνο σ' αὐτά. Ἐνδιαφέρθηκε ἰδιαίτερος γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν δούλων της. Ἔτσι κ' ἐλευθέρωσε τὰ βουληθέντα ἀνδράποδα, ὀτακισχίλια, τὰ λοιπὰ γὰρ οὐκ ἐβουλήθησαν, ἀλλ' ἤρθεσαντο δουλεῦσαι τῷ ἀδελφῷ αὐτῆς ὧ παρεχώρησε πάντας ἀπὸ τριῶν νομισμάτων λαβεῖν». Ἀκόμα ἡ Μελανία ἐλευθέρωσε χιλιάδες αἰχμαλώτων κατὰ καιροὺς καὶ ἐμοίραζε ἀφθονώτατα βοηθήματα σὲ ἐξορίστους, φυλακισμένους, ἐργάτες μεταλλείων κ.τ.λ. Καὶ διὰ τῆς τὰ κοσμήματα καὶ «ὀλοσηρικὰ» ἐνδύματα τὰ ἐχάρισε⁽⁷⁾.

Τὴ φιλοπτωχία καὶ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθηματὰ πολλῶν γυναικῶν ἐπαινεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Αὐτὲς, λέει, ἔλαμπαν μὲ τὰ ἔργα τῆς εὐποιίας καὶ ἀντὶ γιὰ χρυσὰ κοσμήματα προτιμοῦσαν νὰ εἶναι στολισμένοι μὲ τὴν ἐλεημοσύνην⁽⁸⁾. Ἰδιαίτερη μάλιστα ἦταν ἡ φροντίδα τους γιὰ τοὺς φυλακισμένους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπισκέψεις ποὺ τοὺς ἔκαναν καὶ τὴ χρηματικὴ ἢ ἰατρικὴ βοήθεια ποὺ τοὺς παρεῖχαν, περιήρχοντο τὰ σπῆτια καὶ ἔκαναν ἐράνους γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσί τους⁽⁹⁾.

Ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἀναφέρει γιὰ μιὰ σύγχρονή του ἀνώνημη Χριστιανὴ σύζυγο ὅτι εἶχε μηχανευθῆ τὸ ἐξῆς τέχνασμα, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ εὐεργετῆ τοὺς στερομένους. Ἐπειδὴ φαίνεται ὁ σύζυγός της τὴν ἐμπόδιζε νὰ κάνῃ ἐλεημοσύνες, ἔπαιρνε κ' αὐτὴ κρυφὰ χρήματα καὶ τὰ μοίραζε στοὺς πτωχοὺς. Μ' αὐτὰ τὰ καλὰ κλέμματα τὰς εὐποιίας ἐποιεῖ ὑπὲρ ἀνδρῶς, ὑπὲρ αὐξήσεως οἴκου, ὑπὲρ τέκνων διαμο-

(6) Φιλ. Βαφειδου, ἐνθ. ἀν. σ. 361.

(7) Κ. Ἀμάντου, Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, τ. 1, σ. 31, 105.

(8) Ρ. G. 61, 313.

(9) Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς τ. Β', σ. 104.

(4) Ad uxorem 2, 4.

(5) Φιλ. Βαφειδου, Ἡ ἀγάπη καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ, Γρηγόριος ὁ Παλαμάς, τ. 11, σ. 214-392.

νῆς»⁽¹⁰⁾. Τί ἐφευρετικότητα χαρίζει ἀλήθεια ἢ ἀγάπη!

Ἄλλες πάλι γυναῖκες «χάριν τοῦ ἀποθανόντος συζύγου διέτρεφον πένητας καὶ ἐνέδουν γυμνοῦς»⁽¹¹⁾, ἦταν δὲ καὶ ἔθιμο οἱ συγγενεῖς γενικὰ τοῦ ἀποθανόντος νὰ καλοῦν πτωχοὺς καὶ νὰ τοὺς βοηθοῦν εἴτε τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του, εἴτε τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας ἢ τῶν μνημοσύνων του. Κι ἦταν πραγματικά ἢ ἀγαθοποιία αὐτὴ τὸ καλύτερο μνημόσυνο γιὰ τοὺς νεκροῦς.

Καὶ μήπως δὲν τὴν βλέπουμε τὴν ἐξάσκησι τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης μέσα στὶς ἴδιες τὶς οἰκογένειες τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας; Κέντρα καὶ σχολεῖα τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς καὶ διδασκαλίας τῆς ἦταν τὰ σπίτια τους. Ν' ἀναφέρουμε πρώτῃ τὴν οἰκογένεια τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου; Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα καὶ ἡ ἀδελφή του ἦσαν στοργικοὶ προστάται τῶν πτωχῶν καὶ τῶν χηρῶν. Ἡ Νόννα λέγεται ὅτι ὅλη τὴ ζωὴ τῆς τὴν ἀφιέρωσε στὴ βοήθεια χηρῶν καὶ ὀρφανῶν καὶ στὶς ἐπιπέσεις πτωχῶν καὶ ἀρρώστων. Ἦταν θαυμαστὴ προστάτις τῶν ὀρφανῶν. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας ἐνέπνευσε καὶ στὴν κόρη τῆς Γοργονία. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γρηγόριος στὸν ἐπικήδειο λόγο του πρὸς τὴν ἀδελφὴν του Γοργονία ἀναφωνεῖ μὲ συγκίνησι: «Τίς συμπαθεστέραν ἔδειξε ψυχὴν τοῖς κάμνουσι; Τίς χεῖρα δαφιλεστέραν τοῖς δεομένοις; Θύρα αὐτῆς παντὶ ἐλθόντι ἠνέωκτο» ἔξω δὲ οὐκ ἠϋλίζετο ξένος. Ὁφθαλμὸς ἦν τυφλῶν, πούς δὲ χαλῶν, μήτηρ δὲ ὀρφανῶν. Κοινὸν μὲν ἦν ἡ ἐκείνης ἐστία τοῖς πενομένοις ἀφ' αἵματος καταφύγιον. Κοινὰ δὲ τὰ ὄντια πᾶσι τοῖς δεομένοις οὐχ ἦττον ἢ ἔκαστος τὰ ἑαυτῶν... Ἔνα τοῖς παισὶ πλουτοῦν ἀφῆκε, τὴν μίμησιν καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις φιλοτιμίαν»⁽¹²⁾. Τί μεγάλη ἀλήθεια κληρονομία, πὺ μεταδίδεται ἀπὸ τὴν μητέρα στὰ παιδιά καὶ στὰ ἐγγόνια τῆς!

Ἄλλὰ τί νὰ πῆ κανεὶς καὶ γιὰ τὴν εὐλογημένη οἰκογένεια τοῦ Μεγάλου Βασι-

λείου; Καὶ ἡ γιαγιά του Μακρίνα καὶ ἡ μητέρα του Ἐμμέλεια καὶ ἡ ἀδελφή του τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας εἶχαν σύνθημα καὶ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ζωῆς τους. Ἰδιαιτέρως ἡ ἀδελφή του Μακρίνα ἐδαπάνησε τὴν περιουσία της σὲ κάθε εἶδος ἀγαθοεργίας. Ὁ θρηῆνος καὶ ὁ ὀδυρμὸς ποὺ ἔγινε ἀπὸ πλήθη λαοῦ στὸ θάνατό της εἶναι μιὰ ζωντανὴ μαρτυρία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος. «Ἐσθέσθη, ἔλεγαν οἱ ἀδελφὲς τῆς ἀδελφότητος, τῆς ὁποίας αὐτὴ ἦταν ἡ προῖσταμένη, τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὁ λύχνος... Διελύθη τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡ ἀσφάλεια... Συνετριβή τὸ στήριγμα τῶν ἀτονούντων, ἀφρηθὴ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενούντων». Ἄλλὰ περισσότερο θρηνοῦσαν ἐκεῖνες, πὺ τὴν ἀποκαλοῦσαν μητέρα καὶ τροφόν. Ποιὲς ἦσαν αὐτές; Ἦσαν κορίτσια πὺ σὲ ἐποχὴ σιτοδείας ἔμεναν ἐγκαταλελειμμένα στοὺς δρόμους. Αὐτὴ λοιπὸν τὰ εἶχε ἀναλάβει ὑπὸ τὴν προστασίαν της καὶ σὰν ἄλλη μάνα ἐτίθηνήσατό τε καὶ ἀνεθρέψατο»⁽¹³⁾. Σὲ τέτοιο δὲ βαθμὸ εἶχε ἀνεπτυγμένο τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἄλλους, ὥστε γιὰ τὸν ἑαυτὸ της δὲν κρατοῦσε τίποτε. Ἔτσι, ὅταν ἀνεζήτησαν κατὰλληλα ρούχα γιὰ νὰ τὴν στολίσουν στὸ νεκρικὸ της κρεβάτι, δὲν βρῆκαν ἄλλα ἀπ' αὐτὰ πὺ φοροῦσε⁽¹⁴⁾. Ὅλα τὰ εἶχε δώσει!

Εὐεργετικὴ πρὸς τὶς χῆρες καὶ τὰ ὀρφανὰ ἦταν ἡ μητέρα τοῦ ἐπισκόπου Γάζης Μαρκιανοῦ, Μαρία. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἐπρόκισε πολλὰ ἄπορα κορίτσια⁽¹⁵⁾.

Ἐχωριστὸ ὅμως παράδειγμα στοργικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἐμπράκτου ἀγάπης πρὸς τοὺς πάσχοντας ἔδειξε ἡ μητέρα τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου Θεοκτίστη. Ἀνῆκε σὲ πλουσία καὶ καλὴ οἰκογένεια, διεκρίνετο δὲ «διὰ τὴν φροντίδα περὶ τῶν παιδιῶν της καὶ τὴν φιλανθρωπίαν της πρὸς τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰς χήρας, τοὺς ξένους, τοὺς γέροντας, τοὺς ἀσθενεῖς»⁽¹⁶⁾. Κοντὰ στὴ χρι-

(13) Γρηγόριος Νύσσης, P. G. 46, 987.

(14) Ἐνθ. ἀν. σ. 989.

(10) Γρηγόριος Νύσσης, P. G. 44, 276.
(11) Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς τ. Β' σ. 87.

(12) Γρηγόριος Θεολόγος, P. G. XXXV, 804.

(15) Χορικόγιος, Ἐπιτάφιος ἐπὶ Μαρίας μητρὶ Μαρκιανοῦ, 104, 17.

(16) Κ. Ἀμάντου, Ἱστορία τ. Α' σ. 397.

στιανική και ἐπιμελημένη ἀνατροφή πού ἔδινε ἡ Θεοκτίστη στὴν κόρη της, ἐφρόντιζε νὰ τῆς ἐμπνέη τὴν ἀγάπη πρὸς τοὺς πτωχοὺς και τοὺς ἀρρώστους. Καὶ ποιὸς μάλιστα ἀρρώστους! Τοὺς λεπρούς. Φαίνεται ἀπίστευτο. Καὶ ὅμως εἶναι ἀληθινό. Μᾶς τὸ ἱστορεῖ μὲ τόσο ἀπλᾶ λόγια τὸ κείμενο τὸ ὅτι ἡ μητέρα ἐδίδασκε «τὸ κόριον τῶν λωβῶν (δηλ. τῶν λεπρῶν) τὰ ἔλκη ἐκμάσσεσθαι αὐτοχείρως»⁽¹⁷⁾.

Ἐξαιρετική ἦταν ἡ συμπεριφορὰ τῆς Θεοκτίστης ἀπέναντι τῶν ὑπηρετῶν, πού τοὺς θεωροῦσε παιδιὰ της και τοὺς περιέβαλλε μὲ περισσὴ στοργή. «Ὅχι μόνο «διέτρεφε, ἐπότιζε, ἐνεδίδυσκεν, ὡς οὐδεὶς τῶν ἄλλων και εἰ λίαν φιλανθρώπων οὐχ ὡς ἔτυνεν ἄρωμα και οἶνω και λάρδω δεξιουμένην, τὸ ἐφημερήσιον σιτηρέσιον, ἀλλὰ πολλαχῶς και ἐν ἑορταστικαῖς ἡμέραις και προσφάτω κρέει διατρέφουσα, ὄψοις τε και ὀρνέοις και καρνευτικαῖς προπόμασιν, οὐ φέρουσαν τὴν τῶν τοιούτων μετάληψιν ἀφ' ἑαυτῆς μόνης ἱσταμένης»⁽¹⁸⁾. Ἄρα γε νὰ γίνεται αὐτὸ στὸν πολιτισμὸ εικοστὸ αἰῶνα ἀπὸ πολλὰς σύγχρονες μας οἰκοδόμοινες; Καὶ ὅμως τὸ παράδειγμα τῆς Θεοκτίστης στὸ σημεῖο αὐτὸ δικαίως μᾶς ἐμβάλλει ὅλους σὲ σοβαρὰς σκέψεις.

Ἄλλὰ και ποιὸς δὲν εἶχε νὰ πῆ γιὰ τὴ φιλανθρωπία τῆς Θεοκτίστης. «Μάρτυρες τῆς ἀληθείας (αὐτῆς) οἱ πολλοί, ὀρφανοί τε και χῆροι, ξένοι τε και αὐτόχθονες, νοσεροί τε και γέροντες και οἱ τῆς ἱερῆς νόσου (τῆς λέπρας) λαχόντες, παρὰ τῆς πτωχοτρόφου δεξιᾶς θεραπευόμενοι»⁽¹⁹⁾.

★

Ἐντελῶς ξεχωριστὴ σημασία ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι στὰ ἔργα τῆς εὐποιίας και τῆς ἀγάπης πρωτοστατοῦσαν και ἔδιναν τὸ παράδειγμα οἱ πριγκίπισσες και κυρίες οἱ αὐτοκράτειρες τοῦ Βυζαντίου. Οἱ ἐπισκέψεις τους στὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, στὶς φυλακὰς και στὰ διάφορα ἄσυλα τοῦ πόνου ἦσαν συχνότατες. Ἄλλὰ τὸ σπουδαι-

ότερο δὲν ἦταν οἱ ἐπισκέψεις. Ἦταν ἡ ἴδρυσις πλήθους εὐαγῶν ἱδρυμάτων, νοσοκομείων, ξενῶνων, ὀρφανοτροφείων, πτωχείων, γηροτροφείων, ὅπου εὗρισκε ἀνακούφισι, περιθάλψι, στοργικὴ περιποίησι ὁ ξένος, ὁ πτωχός, ὁ ἀπροστάτευτος και ὁ ἀρρώστος.

Πρῶτὴ εἶναι φυσικὸ και πρέπει ν' ἀναφερθῆ μὴ μὲγάλῃ γυναικείᾳ προσωπικότης πού ἐξῆσε στὴν πρᾶξι τῆ θρησκείας τῆς ἀγάπης. Εἶναι ἡ ἁγία Ἐλένη, ἡ μητέρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη εὐεργετική της δράσι ἴδρυσε πτωχοτροφεία, ξενοδοχεῖα και γηροκομεία και παρέσχε στὰ ἱδρύματα αὐτὰ τὶς ἀναγκαῖες γιὰ τὴ λειτουργία τους προσόδους⁽²⁰⁾. «Ὅπως ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος «πλείστα ὄσα πένησι, γυμνοῖς και ἀπεριστάτοις ἐδίδου, τοῖς μὲν χρημάτων δόσεις ποιουμένη, τοῖς δὲ τὴν τοῦ σώματος σκέπην δαφυλῶς ἐπαρκοῦσα: ἑτέρους ἀπήλλαττε δεσμῶν, μετάλων τε κακοπαθεῖα ταλαιπωρουμένους... και πάλιν ἄλλους ἐξορίας ἀνεκαλεῖτο»⁽²¹⁾. Ἦταν μάλιστα τόσο ἀπλῆ και ταπεινὴ, ὥστε δὲν ἐδίσταζε συχνά, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς ἄλλους, νὰ κἀνῃ ὑπηρεσίες πού ταίριαζαν στὶς δούλες τῆς ἐποχῆς της!

Ἡ Πλακίλλα πάλι, ἡ σύζυγος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἐπαινεῖται γιὰ τὴ φιλανθρωπική της δράσι. Ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, πλέκει τὸ ἐγκώμιο τῆς φιλοπτωχίας της στὸν ἐπικήδειο λόγο του. «Οἶχεται, ἀναφωνεῖ, ἡ τῆς φιλανθρωπίας εἰκὼν, μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον. Οἶχεται ὁ τῶν πενομένων πλοῦτος, ἡ πολυαρκῆς δεξιὰ, ὁ κοινὸς τῶν καταπονουμένων λιμὴν. Πενθεῖτω ἡ παρθενία, θρηνεῖτω ἡ χρεῖα, ὀδυρέσθω ἡ ὀρφανεία, γνώτωσαν τί εἶχον ὅτε οὐκ ἔχουσιν»⁽²²⁾. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὴ βοήθεια πρὸς τὶς διαφορὰς αὐτὰς τάξεις τῶν ἐχόντων ἀνάγκη, διέθετε χρῆματα γιὰ τοὺς φυλακισμένους και γιὰ τὴν ἀπόλυσι πολλῶν καταδικασμένων σὲ θάνατο. Καί, τὸ σπουδαιότερο, τὴσῃ ἦταν ἡ αὐταπάρησις και ἡ ἀγάπη της, ὥστε αὐτοπροσώπως και μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια πα-

(17) Θ. Στουδίτης, P. G. 99, 888.

(18) P. G. 99, 888.

(19) P. G. 99, 889.

(20) Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος και πολιτισμὸς τ. Β', σ. 72.

(21) P. G. κεφ. ΜΔ, σ. 1105.

(22) Γρηγόριος Νύσσης, P. G. 46, 884.

ρεῖχε τὶς περιποιήσεις τῆς «λωβοῖς καὶ νοσοῦσι»⁽²³⁾.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Πουλχερία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β', ἡ ὁποία εἶχε μεγάλη ἐπίδρασι στὸ παλάτι καὶ θὰ μπορούσε νὰ λεχθῆ ὅτι αὐτὴ κατ' οὐσίαν κυβερνοῦσε, ἴδρυσε Ξενώνας, πτωχεῖα, καὶ γηροτροφεῖα, ὅταν δὲ πέθανε «πάντα τὰ ἑαυτῆς πτωχοῖς κατέλιπε»⁽²⁴⁾. Ἡ Θεοφανώ, ἐξ ἄλλου, ἡ σύζυγος τοῦ Λέοντος τοῦ ΣΤ' «τὰ ἐν χερσὶν αὐτῆς συμπίοντα χρήματα τοῖς πένησι διεδίδου, τῶν δὲ πέπλων τὰ πολυτιμώτατα εἶδη τοῖς δεομένοις παρεῖχε, χηρῶν δὲ καὶ ὀρφανῶν τὰς αὐταρχείας παρεῖχε»⁽²⁵⁾. Δὲν θυμίζον, ἀλήθεια, δλ' αὐτὰ τὸ ἀλησιμόνητο «δέμα τοῦ ἐπαναπατριμοῦ» καὶ τὸ «μπαοῦλο» ποῦ ἐτοίμασε ὁ λαός μας μὲ τόση προθυμία καὶ στοργὴ χάριν τῶν ἐπαναπατριζομένων;

Τόσο δὲ ἦταν τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ εἶχαν οἱ αὐτοκράτειρες τοῦ Βυζαντίου γιὰ τοὺς πτωχοὺς, ὥστε ἡ Εἰρήνη ἢ Ἡ Αἰθηναία ὠργάνωσε τὸ ἐξῆς πρωτότυπο καὶ εὐεργετικώτατο σύστημα τροφοδοσίας τῶν. Ἰδρυσσε στὴν Κωνσταντινούπολι δημόσιο «πιστώριον» δηλαδὴ ἀρτοποιεῖο γιὰ τοὺς πτωχοὺς, ἢ μᾶλλον ἓνα εἶδος συσσιτίου, ὅπου κατέφευγε καθένας ποῦ εἶχε ἀνάγκη καὶ ἔπαιρνε ψωμὶ ἐντελῶς δωρεάν⁽²⁶⁾. Ἄλλὰ καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ἴδρυσε ἡ Εἰρήνη πολλὰ γηροκομεῖα καὶ ξενοδοχεῖα «εἰς ἀνάπαυσιν τῶν πενήτων»⁽²⁷⁾, καθὼς ἐπίσης καὶ «Ξενοτάφια», εἰδικὰ δηλαδὴ νεκροταφεῖα γιὰ τοὺς ξένους ποῦ πέθαιναν στὴ χώρα τῆς.

Καὶ ἡ μητέρα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Δούκα, Μαρία, ἦταν πολὺ εὐεργετικὴ πρὸς τοὺς πάσχοντας. Ἐπροστάτευε καὶ ἐβοηθοῦσε μὲ κάθε τρόπο γυμνοὺς πεινασμένους, χήρες καὶ ὀρφανὰ. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ φράσις τοῦ Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας ὅτι «πολλῶν τὰς τοῦ λιμοῦ ἀγ-

χόνας διέρρηξε καὶ τὴν γύμνωσιν ἔθελεψε». Εἶναι μάλιστα συγκινητικὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔκανε διανομὲς βοηθημάτων πρὸς τοὺς πτωχοὺς τὴν νύχτα, γιὰ νὰ γίνεταί, φαίνεται ἡ ἐλεημοσύνη τῆς «ἐν τῷ κρυπτῷ»⁽²⁸⁾.

Πρωτότυπο καὶ ἐπίσης εὐεργετικώτατο ἴδρυμα ἦταν ἡ «Μετάνοια», μὴνὰ ποῦ ἴδρυσσε πρὸς εἰδικὸ σκοπὸ ἡ Θεοδώρα, ἡ σύζυγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐκεῖ συνεκέντρωσε ἡ αὐτοκράτειρα νέες ποῦ εἶχαν πέσει σὲ ἠθικὰς παρεκτροπὰς καὶ εἶχαν ξεπέσει στὰ μάτια τῆς κοινωνίας. Ἀφοῦ τοὺς ἔδωσε φορέματα καὶ ἀπὸ ἓνα νόμισμα στὴν καθεμίᾳ, ἐφρόντισε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὶς ἐπιναφέρῃ στὸ σωστὸ δρόμο, σὲ μιὰ ἀνώτερη καὶ ἀξιοπρεπῆ ζωὴ⁽²⁹⁾. Περιττὸ νὰ ὑπογραμμισθῆ ἡ ἐξαιρετικὴ σημασία τοῦ ἰδρυμάτος αὐτοῦ.

Πῶς ὁμως νὰ παραλείψῃ κανεὶς τὸ χριστιανικώτατο ἔθιμο, ποῦ εἶχαν οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες νὰ κάνουν ἀγαθοεργίαι σὲ ἡμέρες εὐτυχῶν γεγονότων ἢ εορτῶν; Ἔτσι ἐπ' εὐκαιρία βασιλικῶν γάμων ἢ μεγάλων εορτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐγίνοντο στὰ ἀνάκτορα «ψωμισμοὶ» πτωχῶν ἢ προσκαλοῦσαν οἱ βασιλεῖς στὸ τραπέζι τῶν φυλακισμένων τῶν φυλακῶν τοῦ Πραιτωρίου καὶ συνέτρωγαν μαζί τους, ἢ καὶ ἀπέλυαν φυλακισμένους κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτές⁽³⁰⁾.

Θὰ ἦταν κουραστικὸ ν' ἀναφερθοῦν καὶ μόνο τὰ ὀνόματα τῶν ἰδρυμάτων, νοσοκομείων, γηροτροφείων κλπ. ποῦ ἴδρυσαν οἱ βυζαντινὲς αὐτοκράτειρες, ὅπως τὰ γηροτροφεῖα «Ψωμαθῆας» ἀπὸ τὴν ἀγ. Ἐλένη, τὰ «Πράσινα» ἀπὸ τὴν Πουλχερία, τὰ «Εἰρηνῆς», τὰ «Ἐλένης», οἱ ξενῶνες, «τὰ Γηραγάθης», τὰ «Χριστοδότης»⁽³¹⁾, τὰ λωβοτροφεῖα καὶ ὀρφανοτροφεῖα, ποῦ ἴδρυσαν ὁ Ἰουστίνος ὁ Β' καὶ ἡ Σοφία καὶ τόσα ἄλλα, ποῦ τὸ καθένα εἶναι μιὰ δλόκληρη ἱστορία χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ «κἀλῶν ἔργων».

Ἄλλὰ ἐδῶ πρέπει νὰ σταματήσωμε, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνῃ ὅτι καὶ ἡ χρυσῆ

(23) Θεοφάνους Χρονογρ. 112, 1.

(24) Θεοφάνους Χρονογρ. 164, 15.

(25) Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογραφία 204, 7.

(26) Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμὸς τ. Β', σ. 72, 83.

(27) Κ. Ἀμάντου, Ἡ ἑλληνικὴ φιλανθρωπία κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, Ἀθηνᾶ 35, 160.

(28) Φ. Κουκουλέ μνημ. ἔργ. σ. 72, 83.

(29) Φ. Κουκουλέ μνημ. ἔργ. σ. 175.

(30) Φ. Κουκουλέ μνημ. ἔργ. σ. 83, 107.

(31) Κ. Ἀμάντου, περ. Ἀθηνᾶ 35, 146 κ. ἔξ.

άλυσίδα, πὸ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή, σταματᾷ. Καὶ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα οἱ βυζαντινὲς αὐτοκράτειρες, μέχρι τῆς πτώσεως, συνέχισαν τὴν παράδοσι τῶν προκατόχων τους καὶ διέτρεψαν στὴ φιλανθρωπία.

★

Πρῶτοι χριστιανικοὶ αἰῶνες, βυζαντινὴ περίοδος, σύγχρονη ἐποχή. Παράλληλοι καιροὶ μὲ παράλληλες ἀνάγκες. Δοκιμασίες ἀτομικῆς, οἰκογενειακῆς καὶ ἐθνικῆς. Ποτὲ δὲν ἔλειψε ὁ πόνος μὲ τίς πολυποίκιλες μορφῆς καὶ ἐκδηλώσεις του σ' ὅλες αὐτὲς τίς ἐποχές.

Μὰ ποτὲ δὲν ἔλειψαν καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν πονετικὴ καρδιά, πὸν στάθηκαν στὸ πλευρὸ τῶν πονεμένων καὶ τοὺς πρόσφεραν κάθε εἶδους βοήθεια, ὕλικὴ ἢ πνευματικὴ. Ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης, ἰδιαίτερα ἐνέπνευσε στοὺς ἐπαδόους του αἰσθημάτων ἀδελφικῆς συμπόνοιας ἀπέναντι στὸν κάθε πάσχοντα ἢ στερούμενον. Συμπόνοια ὅμως δημιουργικὴ, πὸν δὲν περιορίζεται στὴν ἀπλὴ συγκίνησι, ἀλλὰ προχωρεῖ στὴ θετικὴ βοήθεια. Καὶ βλέπει τὸν ὁποιοδήποτε δυστυχισμένον μὲ τὴ διπλὴ του ὑπόστασι, τὴν ὕλικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ. Ἄλλα καὶ ἐντελῶς ξεχωριστὰ ἐνέπνευσε ὁ Χριστιανισμὸς τὴν γνήσια αὐτὴ φιλανθρωπία στὴ γυναῖκα μὲ τὰ λεπτὰ αἰσθήματα καὶ τὴν τρυφερὴ καρδιά. Τὰ αἰσθήματα αὐτὰ τῆς τὰ πλούτισε καὶ τῆς τὰ βάρυνε.

Ἀπόδειξις ὅσα εἶδαμε πάρα πάνω. Καὶ δὲν εἶν' αὐτὰ παρὰ μιὰ σκιαγραφία τῆς γυναικείας φιλανθρωπίας στὴ βυζαντινὴν περίδο. Μερικὰ ἀντιπροσωπευτικὰ παραδείγματα μέσα ἀπὸ τὸ ἀμέτρητο πλῆθος τόσων ἄλλων, πὸν τὰ διέσωσε ἡ ἱστορία, ἀλλὰ καὶ τόσων ἄλλων πὸν πραγματοποιήθηκαν στὴν ἀφάνεια κι' ἔμειναν ἄγνωστα σὲ μᾶς.

Ἔστω ὅμως κι' αὐτὰ τὰ λίγα ἔργα τῆς γυναικείας εὐποιίας στέκουν πρότυπο γιὰ κάθε σημερινὴ Ἑλληνίδα. Ὅστερα ἀπὸ τὰ δέκα χρόνια τῆς πολεμικῆς συμφορᾶς, τῆς κατοχῆς καὶ τοῦ συμμοριτισμοῦ πολὺ-πλευροῦ εἶναι ὁ πόνος ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη

στὴ χώρα μας. Φτώχεια, στερήσεις, ἀιχμαλωσίες, ἀρρώστειες. Χιλιάδες γονεῖς θρηνοῦν τ' ἀδικοσκοτωμένα ἢ τ' ἀρπαγέντα παιδιὰ τους. Μὰ τί νὰ πῆς καὶ γιὰ τίς χῆρες, γιὰ τὰ ὄρφανά, γιὰ τ' ἀπροστάτευτα κορίτσια; Τρανὸ δεῖγμα τῆς σημερινῆς δυστυχίας καὶ «τὰ χίλια χωριά μας», πὸν δικαίως συγκεντρώνουν τὴ συμπάθεια καὶ τὴν ἀγάπη μας.

Καὶ εἶν' ἀλήθεια πὸς μέχρι σήμερα πολλὰ ἔχουν γίνει ἀπὸ τὴν ἀποψὶ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς στὸν πόνο αὐτὸ χάρις στὴν ἐκκλησιαστικὴ, στὴν κρατικὴ καὶ κυρίως τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία. Μὰ χρειάζονται ἀκόμα πολλὰ, πάρα πολλὰ νὰ γίνουν. Κι' ἡ σύγχρονη Ἑλληνίδα καλεῖται νὰ πρωτοστατήσῃ στὰ καλὰ ἔργα γιὰ τὴ βοήθεια τῶν ἐπαναπατρισθέντων χωριῶν μας, γιὰ τὴν ὕλικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνίσχυσι τῶν ἀπροστατέυτων οἰκογενειῶν. Τὰ ὄφρανεμένα Ἑλληνόπουλα προσμένουν τὸ χᾶδι τῆς, τὴν προσευχὴ τῆς, τὴ μητρικὴ τῆς συμπαράστασι. Κι' οἱ χαροκαμένες μάνες θέλουν νὰ δοῦν στὸ πρόσωπό τῆς ἐκείνην πὸν ἀδελφικὰ συμμερίζεται τὸν πόνο τους.

Βαρεῖα ἡ κληρονομία πὸν τὴν βαραίνει. Οἱ βυζαντινὲς αὐτοκρατορίσσεις κι' οἱ ἀπλὲς γυναῖκες τοῦ λαοῦ τῆς ὑπερχιλιετοῦς βυζαντινῆς ἱστορίας, σεμνὲς κι' ἐπιβλητικῆς, τῆς δίνουν τὸ παράδειγμα. Κι' εἶναι τὸ παράδειγμά τους προσταγή. Γιατί ἡ Ἑλληνίδα εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι, πάντα ἢ ἴδια εἴτε λέγεται Χριστιανὴ τῶν πρώτων αἰῶνων, εἴτε τοῦ Βυζαντίου, εἴτε τῆς Τουρκοκρατίας, εἴτε σημερινή.

Δὲν ἔχει σημασία ἂν λείπουν τὰ ὕλικὰ μέσα σὲ πολλές. Τὸ πᾶν εἶναι ἡ καρδιά, πὸν τὴν γέμισε ἡ Ἀγάπη. Γυναικεῖες καρδιὲς γεμᾶτες ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη, τὴ μοναδικὴ ἀγάπη, μποροῦν νὰ σπογγίσουν πολλὰ δάκρυα, μποροῦν νὰ ἐπουλώσουν πολλὲς πληγῆς, μποροῦν νὰ ἐλαφρώσουν τὸν τόσο πόνο τῆς ἐποχῆς μας, μποροῦν νὰ συμβάλουν θετικὰ, ὥστε τὸ σημερινὸ δρᾶμα νὰ πλησιασῇ γοργότερα πρὸς τὴ λύσι του.

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Εἰς ἄλλην στήλην ὁ ἀναγνώστης θὰ ἔχη τὴν εὐκαιρίαν νὰ λάβῃ μίαν ἰδέαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος ἄρθρου, R. G. Quaatz ἑνὸς ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς χριστιανικῆς ἀνορθώσεως εἰς τὴν προτεσταντικὴν Γερμανίαν.

Εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς ἡ στροφή ἀλλὰ καὶ ἡ ἐτοιμασία πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς στροφῆς πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀξίας ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ζωτικὸν θέμα διὰ τὸν πολιτισμὸν μας, τὴν δύναμιν διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῶν σημερινῶν θευλλῶν καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν νέαν ἐποχὴν ἢ ὁποία ἀνατέλλει ὀπίσω ἀπὸ τὰ μαύρα σύννεφα ποὺ μᾶς καλύπτουν τώρα. Προβλήματα λοιπὸν ἐκκλησιαστικῆς ἀνασυγκροτήσεως ἔχουν ἰδιάζον ἐνδιαφέρον.

Τὸ ἄρθρον προέρχεται ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.... ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν Γερμανίαν. Ἐκείνην, ἢ ὁποία ἦτο μαζὶ μας καὶ εἰς τοὺς μαύρους χρόνους. Ἀπὸ τὸ Νταχάου συνεμερίζετο τὸ Χαϊδάρι.

Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ζῆ, εἰς ἀνθρώπους ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι δυσκολώτερον ἀπὸ τὸ νὰ γράψῃ κανεὶς διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐφ' ὅσον ἡ καθ' αὐτὸ γερμανικὴ ζωὴ μόλις τώρα ἀρχίζει πάλιν νὰ ὑπάρχῃ. Καὶ ὅμως, τὸ περισσότερον δύσκολον, εἶναι νὰ κλεισθῇ κανεὶς μέσα εἰς ὀλίγας λέξεις, τοὺς παλμοὺς καὶ τὰς μεταπτώσεις, αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὴν ὑπαρξιν μιᾶς ἐκκλησίας, ἢ ὁποία μέσα εἰς ἓνα τέτοιον λαὸν διαφυλάσσει ἄσβεστον τὴν φλόγα τῆς ζωῆς.

Ἡ Εὐαγγελικὴ ἐκκλησία περνᾷ ἀπὸ τοῦ 1918 μίαν βαθεῖαν μεταβολήν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξέλιπε ἢ κοινὴ κορυφή, ἢ ὁποία εἶχε ἐνώσει τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ κρατικὴν ζωὴν.

Ἐν ὅσῳ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἦτο καὶ αὐτοκράτωρ τῶν Γερμανῶν, ἡ γερμανικὴ ἐνότης ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ἐφ' ὅσον ἦτο οὗτος principium membrum τῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας καὶ προστάτης τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας, ὁ ἀγὼν ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ἀδύνατος. Ἡ Πρωσσογερμανικὴ μοναρχία ἦτο ἓνα στοιχεῖον ἐσωτερικῆς εἰρήνης, εἰς δεσμὸς ἐσωτερικῆς ἐνότητος.

Αὐτὸς ὁ δεσμὸς διερράγη μὲ τὴν κατάρρευσιν τοῦ 1918. Αἱ συνέπειαι ἔγιναν φα-

νεραὶ μὲ τὰς ἐνδοπολιτικὰς κρίσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ 15 ἔτη διεδέχθησαν ἢ μία τὴν ἄλλην χωρὶς διακοπῆν. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη ὅμως διετηρήθη χάρις εἰς τὴν ἐκατέρωθεν ἐπιδειχθεῖσαν ἀνοχήν. Ἀμέσως ὅμως μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Χίτλερ τὸ κράτος ἐδοκίμασε νὰ ἐκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς πόλεμος ἐξερράγη. Τὸ κράτος τοῦ Χίτλερ δὲν κατάρθωσε νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ πολέμου αὐτοῦ. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβε σάρκα καὶ ὄσπ' ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ σχολή, κατελύθη καὶ πάλιν ἀνέζησε.

Τώρα ἰστάμεθα ἐνώπιον τῆς δευτέρας καταρρέυσεως, πολὺ φοβερωτέρας ἀπὸ τὴν ἦτταν τοῦ 1918. Ὁ γερμανικὸς λαὸς εἶναι κατερρακωμένος, ἀπαθλιωμένος καὶ ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας πολλὰ πράγματα κατεστράφησαν. Ἡ ἀνατολικὴ καὶ δυτικὴ Πρωσσία, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πομερανίας, τὸ Νότιμαρκ, ἡ πολυπληθὴς Σιλεσία, ἡ περιοχὴ τοῦ Σάαρ κλπ. ἀπεσχίσθησαν, οἱ Γερμανοὶ τῶν Ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν, ἐκτὸς ἐλαχίστων ὑπολειμμάτων, ἀπηλάθησαν, οἱ λειτουργοὶ καὶ τὰ καθιδρύματα τῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας κατεστράφησαν.

Ἐκτὸς τούτου αἱ δυνάμεις κατοχῆς παρεμέρισαν τὸ Πρωσσικὸν κράτος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ὑπὸ τὴν εἰδικὴν ἔννοιαν τοῦ

δρου, οὐδέποτε ὑπῆρξε μία ἔθνικὴ προσωπικὴ ἐκκλησία. Εἶχαμεν καὶ ἔχομεν μίαν ἐκκλησίαν τῆς παλαιοπρωσσοικῆς ἐνώσεως ἢ ὁποία—ὅπως δηλοῖ τὸ ὄνομά της—περιελάμβανε καὶ περιλαμβάνει μόνον τὰς παλαιὰς ἐπαρχίας. Αὕτῃ ἐνώνει τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας τῆς ἀνατολῆς μετὰ τὴν Ρηνανίαν καὶ τὴν Βεσφαλίαν. Αὕτῃ ἡ ἐκκλησία ὑφίσταται ἀκόμη καὶ σήμερον, καίτοι ὑπὸ σοβαρῶς ἠλλοιωμένην μορφήν.

Αἱ προσπάθειαι διὰ τὴν δημιουργίαν μᾶς ἐνότητος τῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας εἶναι παλαιότεραι. Ἡ διὰ τῆς βίας συνένωσις ὑπὸ ἓνα Ἐπίσκοπον τοῦ Ράιχ, ὅπως τὴν ἐπεχείρησε ἡ κυβέρνησις τοῦ Χίτλερ, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυβερνᾷ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν εὐαγγελικὴν ἐκκλησίαν, ἀπέτυχε. Ἀντιθέτως μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ 1946 ἀνελήφθησαν ὑπὸ ἀδελφῶν πολλὰ προσπάθειαι ἐνοποιήσεως καὶ κατέληξαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν Γερμανίαν. (E.K.D.). Αὕτῃ ἐνώνει εἰς τοὺς κόλπους της τὰς διαφόρους ἀποχρώσεις τῆς Λουθηρανῆς ἐκκλησίας μὲ τὰς ἀριθμητικῶς πολὺ μικροτέρας ἐκκλησίας τῆς μεταρρυθμίσεως.

Τὰ ἀνωτέρω θ' ἀπετέλουν ἓνα ἐντελῶς περὶωρισμένον σκιαγράφημα τῆς συντελουμένης δημιουργίας. Καὶ θὰ ἔδιδαν μίαν ἀπατηλὴν εἰκόνα, ἐὰν δὲν ἐσκέπτετο κανεὶς ταυτοχρόνως τοὺς μεγάλους ἐσωτερικοὺς καὶ ἔξωτερικοὺς κινδύνους, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν τώρα τὴν Ἐκκλησίαν. Μεγαλύτερος ἀπ' ὅλους εἶναι ὁ κίνδυνος ἐνὸς νέου σχίσματος, μᾶς βιαίας διαιρέσεως. Διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν ἔκφρασιν τοῦ Λουθήρου, ἡ Ἐκκλησία «εἶναι δισυπόστατος». Ἐχει ταυτοχρόνως θεῖα καὶ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικά, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὅτῳ βιβλικῆς ἀπόψεως, εἶναι αὐτονόητον, ἀπὸ αἰ τύχαι τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὰς τύχας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Γερμανία ἔχει κατατηθῆ μετὰ τὰς στρατιωτικὰς ζῶνας καὶ αὐτὸς ὁ χωρισμὸς ἔχει τὸν ἀντίκτυπὸν του καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀφ' ἐνὸς μὲν λόγῳ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν εἰς τὰς συγκοινωνίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν σχεδιασμένην ἐπενέργειαν τῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αἱ δύο πλευραὶ τοῦ πολιτικοῦ μετώπου θέλουν

νὰ τὴν ἐνσωματώσουν εἰς τὴν παράταξιν των καὶ νὰ τὴν κάνουν ὄργανον τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκταθῶμεν ἐδῶ εἰς περισσοτέρας λεπτομερείας.

Θὰ ἀπετέλει τώρα φαρισαϊσμόν, ἐὰν ἡ θέλαμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν διαπίστωσιν, ὅτι οἱ κίνδυνοι εἶναι μόνον ἔξωτερικοί. Ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τῆς Ἐκκλησίας, διαρκῶς ξεπηδοῦν νέοι δαίμονες, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ζωὴν της. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ γραφειοκρατία καὶ ὁ κληρικαλισμὸς, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ λαϊκισμὸς καὶ ἡ ἀδιαφορία. Εἶναι οὕτως ἢ ἄλλως γεγονός ἀνθρώπινον, ὅτι κάθε λειτουργίᾳ κρῦβει μέσα του ἓνα ἰδιόμορφον κίνδυνον. Αὐτὸ ἰσχύει τόσον διὰ τὰ λειτουργήματα ἐνὸς πάστορος, ὅσον καὶ διὰ τὰ καθήκοντα οἰοῦδήποτε ἄλλου ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργοῦ. Πολὺ εὐκόλως λέγομεν ὅταν ἔχωμεν ἓνα λειτουργήμα τὸ «habemus» καὶ θεωροῦμεν ὡς ἰδιοκτησίαν, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἔργον καὶ ὑποχρέωσις. Δὲν θὰ ἔπρεπε ὁμοῦ νὰ εἶναι ἔτσι. Ὅταν δεχώμεθα ἓνα λειτουργήμα, αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς καθιστᾷ κάπως ἀνησύχους· διότι τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον θέτει ἐνώπιόν μας ὁ Κύριος τῆς ἐκκλησίας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκπληρωθῆ μετὰ μόνας τὰς ἰδικὰς μας δυνάμεις. Ἀντ' αὐτοῦ κατέχομεν τὸ λειτουργήμα μας καὶ προσπαθοῦμεν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ πεδίον ἐπιρροῆς τῆς δυνάμεώς μας.

Καὶ οἱ ἄλλοι; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κανὲν λειτουργήμα γίνεται ἀδιάφορος καὶ λέγει: Ἄς ἀφήσωμεν νὰ κάνουν κάτι, ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν τὰ ἀξιώματα, ἐγὼ δὲν ἔχω λόγον νὰ ἐνδιαφέρωμαι! Ὅταν ἀκούωμεν καὶ διαβάζωμεν κατὰ ποῖον τρόπον ἐσκέπτοντο οἱ πρόγονοί μας συχνὰ ἐντρεπόμεθα. Ἐκεῖνοι ἤξευραν καλύτερα τί εἶναι κοινότης, ὅτι ἡ κοινότης συνεπάγεται ὑποχρεώσεις καὶ ὅτι χωρὶς κοινότητα δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν.

Μὲ τὰς ἀνωτέρω φράσεις εἰσηλθάν ἀρκετοὶ πλέον εἰς τὰ προβλήματα τῆς κινήσεώς μας μετὰ τῶν λαϊκῶν. Ἡ κίνησις αὕτῃ δὲν ἀποτελεῖ ἴδρυμα ἢ ὄργανωσιν. Δὲν ἔχει ὑπαλλήλους. Δὲν ὑπάγει εἰς καμμίαν ἐκκλησιαστικὴν ἢ συννοδικὴν διοίκησιν. Θεωρουμένη ἀπὸ νομικῆς ἢ διοικητι-

κῆς ἀπόψεως δὲν ἔχει καμμίαν ὑπόστασιν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ εἰποῦμε, ὅτι παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία τὴν αἰσθάνεται κατὰ κάποιον τρόπον. Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ.

Δὲν ἀποτελεῖ σύμπτωσιν, ὅτι ἡ διεύθυνσις τῆς κινήσεως μεταξὺ τῶν λαϊκῶν ἔχει ἀκόμη σήμερον τὴν ἔδραν τῆς εἰς τὴν Ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν σχολὴν τοῦ Βερολίνου, ἡ ὁποία εἶναι πατρὶς καὶ τῆς εὐαγγελικῆς φοιτητικῆς κινήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας. Αἱ διάφοροι διακονίαι τῆς ἐκκλησίας—κῆρυγμα καὶ ποιμαντικὴ, διδασκαλία, διακονία καὶ ὑπηρεσία εἰς διάφορα ἔργα—ἀπεμακρύνθησαν πολὺ ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ἄλλὰ ἀπομάκρυνσις σημαίνει καὶ ἀποξένωσιν. Μέσα εἰς τὴν

Ἐκκλησίαν πρέπει νὰ τείνωμεν πάντοτε ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον καὶ ὄχι ἀντιθέτως. Αὐτὸ δὲν εἶναι δύσκολον· διότι ὅλοι ὅταν ζητοῦμεν τὸν Χριστὸν τότε συναντῶμεν τὸν πλησίον μας.

Τὸ ἐπόμενο ἐτος θὰ λάβῃ ἐπίσης χώραν εἰς τὸ Βερολίνον ἡ μεγάλη ἐκκλησιαστικὴ εὐαγγελικὴ σύναξις. Καί, ὡς ἐπιζομεν, θὰ μαρτυρησῇ περὶ τοῦ συνδέσμου ὄλων ἡμῶν ἐν τῷ Κυρίῳ τῆς Ἐκκλησίας.

Dr. R. G. Quaatz

Διοικητικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Βερολίνου.
Πρόεδρος τῆς «λαϊκῆς» εὐαγγελικῆς Ἐνώσεως Βερολίνου—Βραδεμβούργου
(Ἄρθρον γραφέν εἰδικῶς διὰ τὰς «Ἀκτίνας»).

Χ Ε Ι Μ Ω Ν Α Σ

Τώρα τὸ χειμῶνα πὺ μόνῃ συντροφίᾳ
Μᾶς μένουσιν οἱ ἀγέρες, οἱ κρύες καταχνιές,
Λίγα σταχτιά πουλιὰ πάνω στῆ συννεφιά,
Οἱ ἀνήλιαγες βουβές τοῦ δάσους ἐρημιές.
Τώρα τὸ χειμῶνα, κανένας πιά σκοπός,
Καμμιά γοργὴ σαῖτα μηδὲ χρυσὴ κλωστή—
Τοῦ στίχου ὁ παλμός, ἀνήλιαγος κι' αὐτός—
Ποὺ νὰ μᾶς ἀρμενίζουσιν σὲ χώρα γελαστή.

Τώρα τὸ χειμῶνα—λαλιές κι' ἀστραφτογέλια
Ποὺ χάθηκαν καὶ ποὺ πᾶν καὶ ποιδὸς ξέρει ἂν θὰ γυρίσουν!

Τώρα τὸ χειμῶνα—κι' ἄς ἦταν δυνατὸ
Μιὰν ἀνοιξιά νὰ βροῦμε. Κι' οἱ γκριζες οἱ κλωνιές,
Τραχειά ποὺ πλέκ' ἡ γῆ, τὸ ράσο τ' αὐστηρό,
Ἄς ἦταν νὰ μᾶς γίνουσιν χορδές μας ἀσημιές
Ποὺ νὰ γλυστρᾶν τὰ χέρια γλυκὰ τῆ μουσικῆ.
Στῆ μολυβένια λίμνη, ὁ κύκνος μας λευκός,
Τὸν ἄσπρο ν' ἀργοσύρη δρόμο στῆ σκοτεινῆ,
Βουβὴ τὴν καταχνιά—ὀλόφωτος σκοπός.

Ἄλόφωτη μιὰ μέρα—ποῦ τάχα θὰ τὴ βροῦμε;
Τῆς ψυχῆς τὴν ἀνοιξιά ποὺ δὲ σκιάζουσιν οἱ χειμῶνες!

Τῆς ψυχῆς τὴν ἀνοιξιά, ποὺ ξανοίγει στὰ ψηλά—
Πιὸ ψηλὰ ἀπὸ θύελες, πάνω ἀπὸ κορφές,
Στὴν ἀπάτητη κορφὴ ποὺ ἐκεῖ μόνο περπατᾷ
Ἡ γλυκεῖα περπατησιά... μέσα σ' ὅλες τὶς μορφές,
Κεῖνῃ ἢ ἄγνωστῃ Μορφῇ—κι' ὅμως τόσο μας γνωστή,
Τῆς ψυχῆς μας ἡ ἀνοιξιά!

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

ΑΠΗΧΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Πολλές είναι οι λέξεις και φράσεις από τα αρχαία κείμενα, πού μ' αυτές οι λίγο ή πολύ μορφωμένοι άνθρωποι ομορφαίνουν τα λεγόμενά τους ή εξαιρούν μία ἀρετή, πού τὸ πρότυπό της στήν ἀρχαιότητα ἦταν ἔξοχο.

Ἄλλοτε πάλι, γιὰ νὰ χαρακτηρίσουν ἕνα πρόσωπο, τὸ ταυτίζουν μὲ ἕνα ἀντίστοιχο τῆς ἀρχαιότητος, πού τὰ κείμενα ἢ ἡ παράδοσι τὸ ἔφεραν ἴσαμε τὴν ἐποχὴ μας σὰν τὸ πρότυπο μιᾶς ἀρετῆς ἢ κακίας. Ἄλλὰ καὶ καταστάσεις ὅταν θέλουμε νὰ χαρακτηρίσουμε, πάλι ἀνατρέχουμε σὲ ἀντίστοιχες τῆς ἀρχαιότητος, πού ἔμειναν παροιμιώδεις ἢ πού δὲν μποροῦν νὰ ξεπεραστοῦν.

Ἐτσι π.χ. ὅταν θέλουμε νὰ διατυπώσουμε τὴ γνώμη πὼς μπροστὰ στὸ καθῆκον νὰ ὑπερασπίζεται κανεὶς τὴν πατρίδα του δὲν ὑπάρχει, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιο, καμμιά ἀνασχετική ἢ ἀποτρεπτική δύναμη, ξαναλέμε τὸ Ὀμηρικό «εἰς οἰωνὸς ἀριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης». Ἄλλὰ μήπως δὲν ἀκούονται ἴσαμε τίς μέρες μας τὰ λόγια τοῦ Σωκράτη, πού ξαναλέμε ὅπως τὰ εἶπε ὁ μεγάλος μελλοθάνατος στὸ μαθητὴ του Κρίτωνα, λίγες μέρες πρὶν πεθάνει; πὼς εἶναι δυνατό νὰ διατυπώσουμε καλλίτερα τὴ γνώμη πὼς ἡ πατρίδα εἶναι τὸ πολυτιμότερο ἀπὸ ὅ,τι ἔχει ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ ἀπὸ τὴ θυμασία διατύπωση, πού ἔκανε ὁ Σωκράτης «μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερον ἐστὶν ἡ πατρίς...»;

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μᾶς εἶναι γνωστή ἡ φρικτὴ προδοσία τοῦ Ἐφιάλη, πού ὀδήγησε τὸ στρατὸ τῶν Περσῶν, γιὰ νὰ κτυπήσει ἀπὸ τὰ νῶτα τὸ στρατὸ τῶν Ἑλλήνων στὶς Θερμοπύλες. Καὶ λοιπὸν ἕνα προδότη δὲν ἔχουμε καλλίτερο τρόπο νὰ χαρακτηρίσουμε παρὰ ὀνομάζοντάς τον Ἐφιάλη.

Τὸ ἴδιο μία ἐνάρετη καὶ πιστὴ σύζυγο

τὴν τιτλοφοροῦμε μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ὀμηρικῆς Πηνελόπης, τῆς πιστῆς γυναίκας τοῦ Ὀδυσσεᾶ, πού μέσα στὰ εἴκοσι χρόνια τῆς ἀπουσίας τοῦ ἀντρός της πιεζομένη ἀπὸ τοὺς μνηστήρες της καὶ τοὺς μνηστήρες τοῦ βασιλείου τῆς Ἰθάκης τοὺς ξεγελοῦσε λέγοντας πὼς τότε μόνο θὰ διαλέξει ἕνα τους γιὰ ἄντρα, ὅταν τελειώσει τὸ περίφημο χαλί, πού ὕφαινε (καὶ πού ξεῦφαινε ὡς τόσο κρυφὰ τὴ νύκτα).

Ἐπίσης γιὰ νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν κατάσταση ἑνὸς ἀνθρώπου, πού βασανίζεται ἀπὸ ἀνικανοποίητους πόθους, ἀνατρέχουμε στὴν κατάσταση τοῦ μυθολογικοῦ Ταντάλου, πού γιὰ τὰ ἀνομήματά του οἱ θεοὶ τὸν καταδίκασαν στὸν ἄδη νὰ προσπαθεῖ νὰ πιεῖ, ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ κατορθώνει, γιὰτὶ τὸ νερό, πού ἔφερνε στὶς χούφτες του, ἔφευγε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δάκτυλά προτοῦ τὸ φέρει στὰ χεῖλη. Καὶ λέμε: «αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει τὸ μαρτύριο τοῦ Ταντάλου».

Τέλος λέμε πὼς ὁ τάδε ἄθρωπος πέρασε Ὀδύσειες ἢ ἡ ζωὴ τοῦ δεῖνα εἶναι Ὀδύσεια ἀπὸ τίς παροιμιώδεις καὶ τραγουδημένες ἀπὸ τὸν Ὀμηρο περιπλανήσεις καὶ περιπέτειες στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα τοῦ Ὀμηρικοῦ ἥρωα καὶ βασιλιᾶ τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεᾶ.

Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ ἐκφράσεις ἀπαιτοῦν κάποιον βαθμὸ μορφώσεως ἐκείνων, πού τίς διατυπώνουν στὴν ὁμιλία τους ἢ τίς γράφουν, ἀδιάφορο ἂν μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀκούονται καὶ ἀπὸ τὸν πολὺ λαό.

★

Καὶ γεννιέται τώρα τὸ ἐρώτημα: Ἡ Ἁγ. Γραφὴ δὲν ἔδωσε τίποτε στὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ; (*)

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, πού, ἂν καὶ γρά-

(*) Βλέπε καὶ Φοίβης Στεφανᾶ «Θρησκευτικὴ πνοὴ στὶς παροιμίες τοῦ λαοῦ μας». Ἀκτίνες 1943 σελ. 118-122.

φτηκε στὴν Ἑβραϊκή, ἐνωρὶς μεταφράστηκε ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα στὴν Ἑλληνική καὶ μάλιστα μία Ἑλληνική, πού εἶναι πιὸ κοντὰ στὴ Νέα Ἑλληνική ἀπὸ ὅ,τι εἶναι ἡ Ἀρχαία, δὲν ἔδωσε οὔτε ἓνα ρητό, οὔτε μία ἔκφραση ἢ διατύπωση, πού μὲ αὐτὰ νὰ ὁμορφαινοῦμε τὰ λεγόμενά μας, νὰ ἐξαίρουμε μία σύγχρονη ἀρετὴ καὶ νὰ κακίζουμε μία κακία ἢ νὰ χαρακτηρίζουμε ἓνα σύγχρονο πρόσωπο;

Καὶ πάλι ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὸ θησαυρὸ αὐτὸ τῶν ἀνωτέρων ἠθικῶν διδασκαλιῶν, ὁ λαὸς μας δὲν πλούτισε τὸ αἴσθημά του καὶ τὴ γλῶσσα του, ἀφοῦ μάλιστα ἡ Κ. Δ. σὰν κείμενο καὶ κοντήτερα βρίσκεται στὸ γλωσσικό μας αἴσθημα καὶ πιὸ προσιτὴ εἶναι σὰν ἰδιαιτέρο μελέτημα τοῦ καθ' ἑνὸς καὶ σὰν ἀκρόαμα ἐκκλησιαστικό;

Θὰ εἶταν ἀφέλεια νὰ πιστέψουμε ἓνα τέτοιο πρᾶγμα. Καὶ ἂν ἡ ἐπίδραση τῶν ἀρχαίων κειμένων—ὄση κι' ἂν εἶναι—στὸ αἴσθημα πρῶτα καὶ ὕστερα στὴ γλῶσσα διαπιστώθηκε μὲ τὰ λίγα παραδείγματα, πού ἀνάφερα, θὰ πρέπει νὰ διαπιστωθῇ μία μεγαλύτερη ἐπίδραση τῆς Κ. Δ. στὸ αἴσθημα καὶ στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν ἀρχαίων κειμένων. Αὐτὴ τὴ διαπίστωση μᾶς δίνουν ἐκφράσεις, πού μπορεῖ νὰ τις ἀποθησαυρίσει κανεὶς ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας. Καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο εἶναι πὼς οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς δὲν εἶναι κτῆμα τῶν μορφωμένων μόνο, ἀλλὰ μορφωμένων καὶ ἀμόρφωτων, τοῦ λαοῦ γενικά, πού τις δέχτηκε καὶ τις πολιτογράφησε στὴν καθημερινὴ του ὁμιλία.

★

Ἴδου τώρα μερικὲς ἀπὸ τις ἐκφράσεις τῆς Π. Δ., πού ὁ λαὸς χρησιμοποιοῖ συχνότατα.

«Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου» (Ψαλμὸς ρμ' 3), λέει ὁ λαὸς, ὅταν θέλει νὰ ἀποφύγει τὸν κακὸ χαρακτηρισμὸ ἑνὸς προσώπου.

«Ἀβρόχοις ποσί», πάλι λέει, ὅταν θέλει νὰ δηλώσει πὼς, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι πέρασαν τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα χάρη στὸ θαῦμα τοῦ Μωϋσῆ χωρὶς νὰ κινδυνεύσουν νὰ πνιγοῦν, χωρὶς κἂν νὰ βραχοῦν, ἔτσι καὶ

κάποιο πρόσωπο πέρασε μία περιπέτεια χωρὶς νὰ κινδυνεύσει, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ τὸ καταλάβει.

Ἄλλὰ καὶ «Βενιαμίν» τῆς οἰκογενείας, λέει, γιὰ τὸ στερονογέννη τῆς οἰκογενείας, ἀφοῦ στερονογέννη τοῦ Ἰακώβ ἀγαπημένο εἶταν καὶ ὁ Βενιαμίν. Πέρασε ὅλες τις πληγὲς τοῦ Φαραώ, λέμε γιὰ κάποιον, ὅταν θέλουμε νὰ ποῦμε πὼς πολλὲς εἶναι οἱ συμφορὲς του, ὅπως πολλὲς εἶταν οἱ συμφορὲς—τιμωρίες, πού μὲ αὐτὲς τιμώρησε ὁ Θεὸς τὸν βασιλεῖα τῶν Αἰγυπτίων.

Γιὰ ἓνα ἄνθρωπο πάλι πού ὑποφέρει πόνους σωματικούς καὶ ψυχικούς μεγάλους καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ ἀγανακτεῖ καὶ νὰ γογγύζει, ἀλλὰ μὲ ἀνάλογη τοῦ Ἰὼβ ὑπομονὴ λέμε πὼς ὑποφέρει τοῦ Ἰὼβ τὰ πάθη, τὸ ἴδιο ὅπως χαρακτηρίζουμε τὸν ὑπομονετικὸ ἄνθρωπο, λέγοντας «αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔχει τοῦ Ἰὼβ τὴν ὑπομονή».

Μαθουσία ἐπίσης ὀνομάζει ὁ λαὸς τὸν ἄνθρωπο, πού ζεῖ σὲ βαθύτατα γερατιά.

Τέλος τὴ ρήση «ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης» παρμένη ἀπὸ τὸν Ἑκκλησιαστή πολλὲς φορὲς ἀναφέρει ὁ λαὸς, γιὰ νὰ δηλώσει τὴ ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων, τὴ στιγμή μάλιστα πού ἓνα πρόσωπο ἔπεσε ἀπὸ τὴ δόξα στὴν ἀφάνεια, ἀπὸ τὸν πλοῦτο στὴ φτώχεια, ἀπὸ τὴν εὐτυχία στὴ δυστυχία.

Ἀφίνω πάμπολλες ἐκφράσεις ἀπὸ τὴν Π. Δ. συχνότατες στὴν ὁμιλία μας, ὅπως Σόδομα καὶ Γόμορα, στήλη ἄλατος, Γῆς Μαδιάμ, προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις κλπ., γιὰ νὰ περάσω τώρα στὴν Καινὴ Διαθήκη.

★

Τὸ ἔδαφος εἶναι πιὸ γνώριμο καὶ οἱ ἐκφράσεις ἀφθονότερες. Ἴδου λίγες ἀπὸ τις πολλὲς.

«Βίβλος γενέσεως». Μὲ τὴ φράση τῆς ἀρχῆς τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου χαρακτηρίζουμε ἓνα ἄνθρωπο, πού μεγάλο εἶναι τὸ γενεαλογικὸ του δέντρο.

«Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» λέει ὁ λαὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού μιλάει, συμβουλεύει καὶ δὲν τὸν ἀκούνε οἱ ἄλλοι. Μὲ μία ἐλευθερία ὁ λαὸς ἔδωσε τὸ νόημα αὐτὸ στὴ φράση ὕστερα ἀπὸ θαυμαστὴ ἐμβάθυνση στὸ περιεχόμενο. Ἡ φράση μόνη τῆς θὰ

πεῖ φωνὴ ἀνθρώπου, πὺ μιλάει στὴν ἔρημο. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶταν ὁ Ἰωάννης, πὺ ζώντας στὴν ἔρημο προφήτευε τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. Συσχετίζοντας λοιπὸν ὁ λαὸς τὴ διαμονὴ τοῦ Ἰωάννη στὴν ἔρημο (ἔρημος=ἀκατοίκητος τόπος) καὶ τὴν ἀπιστία τῶν ἀνθρώπων στὸ κήρυγμα τοῦ Ἰωάννη ἔδωσε τὸ νόημα στὴ φράση: κηρύττω καὶ δὲν δέχονται τὸ κήρυγμά μου, συμβουλευέω καὶ δὲ δέχονται τὴ συμβουλή μου, ματαιοπονῶ.

«Μωρὲς παρθένες» ὀνομάζει ἐξ ἄλλου τὶς γυναῖκες ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄντρες, πὺ δὲν προνοοῦν, ἀδιαφοροῦν γιὰ κάτι, πὺ ἐπρεπε νὰ δείξουν ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον γι' αὐτό. Ἡ ἔκφραση εἶναι ἀπὸ ἀναδρομὴ στὴν παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι πὺς τὶς δύο παραπάνω ἔκφρασεις τὸ συναίσθημα τὶς χρωματίζει μὲ μία λύπη. «Εἶσαι φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ», λέμε γιὰ κάποιον, σὰ νὰ λέμε· κρῖμα! «Φέρθηκες σὰν τὶς μωρὲς παρθένες», σὰν νὰ λέμε· καὶ δυστυχῶς ὑποφέρει καὶ λυπᾶσαι τώρα!

Ἀπὸ ἄλλη παραβολὴ πῆρε ὁ λαὸς τὴ φράση «ἀγρὸν ἠγόρασε»=ἀδιαφόρησε, δὲ δέχτηκε μία πρόσκληση, ὅπως ἀπαράλλακτα ἓνα πρόσωπο τῆς παραβολῆς ἐκείνης προφασίστηκε πὺς ἀγόρασε ἓνα χωράφι καὶ ἔχει δουλειὰ σ' αὐτό, γιὰ νὰ μὴ δεχτῆ τὴν πρόσκληση στὸ γάμο.

Καὶ ἡ φράση τοῦ Χριστοῦ, πὺ τὴν εἶπε στὸ μαθητὴ του καὶ Ἀπόστολο Πέτρο· «Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκη» λέγεται, ὅταν θέλει κανεὶς νὰ καταπραῖνει τὸ θυμὸ κάποιου, πὺ παραφέρεται καὶ θέλει νὰ βιαιοπραγήσει. Τί χριστιανικώτερα λόγια καὶ τί χριστιανικώτερη συμπεριφορὰ ἀπὸ τὰ λόγια καὶ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ μεγάλου εἰρηνοποιοῦ! Κι' ἂν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς συμβούλευσε τὸ μαθητὴ του νὰ ἡρεμήσει καὶ νὰ κρύψει τὸ ὄργανο τοῦ κακουργήματος, ἐσύ, ἄνθρωπε, δὲν θὰ ἀκούσεις τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ;

Συχνότατοι τέλος εἶναι οἱ χαρακτηρισμοὶ τῶν ἀπίστων καὶ προδοτῶν. Πρότυπο τῶν «ἀπίστων» ὁ Θωμᾶς, τῶν προδοτῶν ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης.

«Εἶσαι ἄπιστος Θωμᾶς», λέει ὁ λαὸς γιὰ κάποιον, πὺ, ὅπως ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ, θέλει νὰ βάλε ἐτὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλῶν». Ἡ ἔκφραση ἔχει καὶ κάποια δόση πικρίας καὶ ἐπιτιμῆσεως τοῦ προσώπου, στὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται. Ὅσο γιὰ τὴν ἔκφραση «αὐτὸς εἶναι Ἰούδας Ἰσκαριώτης» χρωματίζεται μὲ μία ἔντονη ἀποστροφὴ.

Ἄλλὰ εἶναι ἀτέλειωτες οἱ ἔκφρασεις αὐτές, ὅπως κηῖρεν ὁ Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ, «τὰ ἐμὰ σὰ καὶ τὰ σὰ ἐμὰ», «τετέλεστα» πὺ κατακλημύρισαν τὴν καθημερινή μας ὁμιλία.

★

Ἡ μικρὴ αὐτὴ εἰσαγωγὴ σ' ἓνα μεγάλο θέμα θὰ μπορούσε νὰ ἀπλωθῆ ἀκόμη περισσότερο ἀλλὰ καὶ νὰ πλουτιστῆ μὲ τὴν ἐξέταση καὶ τῶν ἀπηχήσεων στὴ γλῶσσα μας ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ λυρική ποίηση «ἀντὶ τοῦ μάνα χολήν, ζωὴ χαρισάμενη, τῶν παθῶν μου τὸν τάραχον» καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐξέταση ἀνάλογων ἔκφρασεων, πὺ συναντιῶνται τυχὸν στὴ γλῶσσα ἄλλων χριστιανικῶν λαῶν.

Γιὰ τὴν ὥρα τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω τὴ γνώμη πὺς ὅλες οἱ ἔκφρασεις τῆς Γραφῆς οἱ πολιτογραφημένες ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἴτε αὐτούσιες εἴτε παραλλαγμένες ἔδωσαν καὶ δίνουν ἓνα τόνο πνευματικώτερο στὴν ὁμιλία του, μία ἀπόχρωση χριστιανικῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, μία ἔξαρση ἐπάνω ἀπὸ τὰ χαμηλά καὶ ἓνα ἀναπτέρωμα γιὰ τὰ ὑψηλά, πὺ εἶναι ἡ ἴδια ἔξαρση καὶ τὸ ἴδιο ἀναπτέρωμα, πὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης.

ΣΠΥΡΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ

(ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ)

Τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἄρθρον τοῦ ὄψηγητοῦ κ. Ἰ. Πασσιᾶ, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων», προεκάλεσεν, ὅπως ἦτο φυσικόν, καὶ ἐνδιαφέρον καὶ συζήτησιν. Ἀπὸ τὴν δευτέραν φέρομεν εὐχαρίστως εἰς τὰς στήλας μας παράπονα διατυπωθέντα ἐναντίον τοῦ νέου κώδικος συντάξεων ὑπὸ τῆς «Ἐνώσεως Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Συνταξιούχων τῆς Ἐπαρχίας Θηβῶν». Τὰ παράπονα ταῦτα, τὰ ὁποῖα θέτει ὁ ὄψιν ἡμῶν ἀναγνώστης τῶν «Ἀκτίνων» ἐκ Θηβῶν, ὁ συνταγματάρχης ἐν ἀποστρατείᾳ κ. Κ. Ἀθανάσσαινας καὶ ἀπετέλεσαν περιεχόμενον ὑπομνήματος πρὸς τὴν ἀρμοδίαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν εἶναι, ὅτι ὁ νέος κώδιξ περὶ συντάξεων:

1) Μεταβάλλει τὰ διπλᾶ ἔτη τοῦ πολέμου εἰς πλασματικά: Τοῦτο νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἠθικόν, ἀντίκειται καὶ εἰς τὸ γενικὸν αἶσθημα καὶ εἰς τὴν σκοπιμότητα. Εἰς τὸν πόλεμον διεικδυνεύσαμεν τὴν ζωὴν, ἐτραυματίσθημεν, ἐπλευριτώθημεν, ἠχρηστεύθημεν. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ συγκριθοῦν τὰ ἔτη ταῦτα μὲ τὰ ἔτη τῆς εἰρήνης, δεδομένου ἄλλωστε ὅτι ἀναγνωρίζονται διπλά καὶ τριπλά τὰ ἔτη τῆς εἰρήνης ἄνω τῶν 25 ἐτῶν ὑπηρεσίας. Μόνον ἄμαχοι καὶ ἀπόλεμοι ἀγνοοῦν τ' ἀνωτέρω, οὐδὲ εἶναι δυνατόν Ἐθνικῇ Κυβέρνῃσι νὰ καταργῇ τὰ διπλᾶ ἔτη πολέμου, διότι κατ' οὐσίαν περὶ καταργήσεως πρόκειται, ὅταν ἕκαστον πλασματικὸν ἔτος ἀντιστοιχῇ πρὸς τὸ 1)50 τῆς ἀναλογούσης εἰς τὰ πραγματικά ἔτη συντάξεως, ἥτοι γενικῶς κατὰ μέσον ὄρον πρὸς 10-15 χιλιάδας Δραχμῶν. Ταῦτα εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια. Ποῖος ἐκ τῶν ἀξιοτίμων κ. κ. Βουλευτῶν θ' ἀποδεχθῇ ὡς ἠθικὸν τοῦτο; Ὅθεν νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ θιγοῦν τὰ διπλᾶ ἔτη πολέμου, ἀλλὰ ν' ἀναγνωρισθοῦν καὶ διὰ τοῦ νέου Κώδικος ὡς πραγματικά, ὡς συμβαίνει μέχρι σήμερον ἀφ' ἧς ὑπάρχει Ἑλληνικὸς Στρατός.

2) Ὁμοίως μεταβάλλει εἰς

πλασματικά τὰ διὰ πολιτικούς λόγους ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἔτη: Τὰ ἔτη ταῦτα ἔχουσιν ἀναγνωρισθῆ διὰ Νόμων ὡς πραγματικά, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν κακῶς εἶχον ἀπομακρυνθῆ τοῦ Στρατεύματος οἱ Ἀξιωματικοὶ οὗτοι καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀπομακρύνσεως τόσον μεγάλου ἀριθμοῦ Ἀξιωματικῶν καὶ δὴ πολεμιστῶν καὶ πεπειραμένων ἐμειοῦτο ἡ μαχητικὴ ἀξία τοῦ Στρατεύματος. Ἐὰν δὲ δὲν εἶχον ἀναγνωρισθῆ ὡς πραγματικά τὰ ἔτη ταῦτα, οὐδεὶς θὰ ἐδέχετο νὰ ἐπανέλθῃ διότι θὰ ἦτο μειωμένος ἐναντι τῶν ὁμοιοβάθμων νεωτέρων του, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἅπαντες λόγῳ τῆς νεωτέρας ἡλικίας των εἶχον δημιουργήσει καλὰς ἐργασίας. Ὡς πρὸς τὸ καθορισθὲν 1)50 δι' ἕκαστον πλασματικὸν ἔτος, τοῦτο ἐν τῇ πραγματικότητι ἀποτελεῖ ψιχίον. Διατί εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν καθωρίσθη τοῦλάχιστον τὸ δικαίτερον 1)50 ἐπὶ τῆς πλήρους συντάξεως, ὡς ἐγένετο καὶ διὰ τὰ πλασματικά ἔτη τῶν ἐθελουσίως ἐξεληθόντων;

3) Καταργεῖ ἐντελῶς τὰ 2 ἔτη τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης: Διὰ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ Δημοσίους Ὑπαλλήλους τοὺς ὑπηρετήσαντας ὑπὲρ τὴν τετραετίαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀνεγνωρίζοντο δύο ἐπὶ πλεον ἔτη ὡς συντάξιμα. Ὁ νέος Κώδιξ καταργεῖ ἐντελῶς τὰ δύο ταῦτα ἔτη, μὴ ὑπολογίζων ταῦτα οὔτε ὡς πλασματικά, ὡς ἐὰν οὐδὲν δικαιολογητικὸν ὑπάρχῃ διὰ ταῦτα. Ἐν τούτοις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουσιν ἀναγνωρισθῆ διὰ Νόμον, ἔχουν καὶ ἠθικώτατον περιεχόμενον, διότι ὅταν ἐτελείωσεν ὁ πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος οὐδεὶς ἐπεθύμει νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὰ σύνορα, ὅλοι ἐζήτουν Ἀθήνας, ἢ τοῦλάχιστον Ν. Ὀλύμπου. Ποῖος θὰ ἐπήγαινε εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ποῖος θὰ ἐφύλαττε τὰ σύνορα; Ἴδου διατί ἐγένετο ὁ Νόμος οὗτος.

Ποῖος καλῆς πίστεως θ' ἀρνηθῆ ἤδη ὅτι δικαίως ἀνεγνωρίσθησαν τὰ δύο ταῦτα ἔτη ὡς συντάξιμα; Πῶς λοιπὸν σήμερον μετὰ 20ετίαν καὶ πλέον τὰ καταργεῖ ἐντελῶς ὁ νέος Κῶδιξ;

4) Καταργεῖ ἐπίσης τὰς συντάξεις ἀνωτέρου βαθμοῦ: Καὶ ἡ κατάργησις τούτων εἶναι ἄδικος, διότι οἱ θιγόμενοι εἶχον ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν ἐπὶ πέντε καὶ πλέον ἔτη εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν, συμφώνως δὲ τῷ Νόμῳ δικαιοῦται οὐ μόνον συντάξεως ἀνωτέρου βαθμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ ἔτι ἔδει νὰ προαχθῶσιν, ὅπερ δὲν ἐγένετο λόγῳ ἐλλείψεως θέσεων.

Αὐτὰς τὰς ἀδικίας τοῦ νέου Κώδικος εἶχομεν ν' ἀναφέρωμεν. Ὅταν μέχρι σήμερον ἐγένετο λόγος περὶ αὐξήσεως τῶν συντάξεων, πάντες (μηδ' ἡμῶν τῶν Συνταξιούχων ἐξαιρουμένων) δικαίως ἐτόνιζον ὅτι ἔδει νὰ καταργηθῶσιν οἱ χαριστικοὶ Νόμοι, βάσει τῶν ὁποίων ἀδικῶς κατεβάλλοντο συντάξεις. Τοὺς νόμους τούτους γνωρίζουσι καλῶς οἱ ἀρμόδιοι. Ποῖος ὁμῶς δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς χαριστικούς τοὺς ἀνωτέρω Νόμους; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παραγραφῶσι τὰ ἀπὸ 50ετίας δικαιώματά μας; Οἱ νέοι Νόμοι δὲν ἐφαρμόζονται ἀναδρομικῶς καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς καταχραστάς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχύσωσιν ἀναδρομικῶς διὰ τοὺς Συνταξιούχους;

Τὰ ἀνωτέρω ἐτέθησαν ὑπ' ὄψιν τοῦ συνεργάτου μας κ. Ἰ. Πασσιᾶ, ὅστις ἀπαντᾷ ὡς ἀκολούθως:

α'. Εἰς τὸ δημοσιευθὲν ἄρθρον μου ἀνεγνώριζα ὅτι ὑπάρχον περιπτώσεις πλασματικῶν ἐτῶν, αἱ ὁποῖα ἂν ἤδύνατο νὰ θεωρηθοῦν παραδεκταί. Τοῦτο ἀπέφωρα ἀκριβῶς τὰ ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ ἀξιωματικοὶ ἐπὶ ὀλέμῃ σιν. Ὑπάρχει βεβαίως ἡ σοβαρωτάτη ἀντιρρησης, ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τούτον ἀμείβονται μὲν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, διότι ἐπολέμησαν, ἀλλὰ δὲν ἀμείβονται οἱ ἄλλοι (ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι, ἐργάται, κλπ.), οἱ ὁποῖοι ἐπολέμησαν ἐπίσης. Ἀσχέτως ὁμῶς τῆς ἀντιρροήσεως ταύτης, ὅσοι εἶναι ἐνήμεροι τοῦ ζητήματος γνωρίζουν, ὅτι ὡς πολεμικὰ ὑπελογίζοντο διπλᾶ καὶ ἔτη τὰ ὁ-

ποῖα διενύθησαν ἐν Ἀθήναις, καὶ ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἀξιωματικὸς ἦτο ἐκτὸς τοῦ στρατεύματος.

β'. Ὁ διὰ «πολιτικούς λόγους» ἀπολυθεῖς (καὶ δὲν γνωρίζω ἀπολυθέντας οἱ ὁποῖοι δὲν ἀπέδειξαν ὅτι ἀπελύθησαν διὰ πολιτικούς λόγους!) πιθανὸν νὰ δικαιουται ἀποζημιώσεως (καὶ αὐτῆς δὲ πῶς νὰ δικαιουται, ἀφοῦ, ὡς ὁμολογεῖται ἐν τῇ ἄνω ἐπιστολῇ, «κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἅπαντες εἶχον δημιουργήσει, καθ' ὃν χρόνον ἐτέλουν ἐν ἀπολύσει, καλὰς ἐργασίας»), ἀλλ' ὄχι συντάξεως, διὰ τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα διήνυσεν ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ἐργαζόμενος δι' ἑαυτόν. Διατί τότε νὰ μὴ εἶναι συνταξιούχος καὶ ὁ... μὴ διορισθεὶς «διὰ πολιτικούς λόγους», καὶ διατί νὰ μὴ λαμβάνῃ σύνταξιν ἀνωτέρου βαθμοῦ καὶ ὁ μὴ προαχθεὶς «διὰ πολιτικούς λόγους» κλπ.;

γ'. Τὸ ζήτημα τῶν συντάξεων πρέπει, νομίζω, νὰ ἀντιμετωπιζόμεν ἐν τῷ συνόλω του. Τὸ Δημόσιον οὐδέποτε θὰ ἰκανοποιήσῃ, ἀληθῶς τοὺς συνταξιούχους, ἂν οὗτοι δὲν περιορισθοῦν κατ' ἀριθμὸν. Ἀπόδειξις εἶναι ὅτι ἤδη, μαζὶ μὲ τὴν ἀνατροπὴν τῶν βάσεων τοῦ νέου νόμου, μελετᾶται ὁ περιορισμὸς τοῦ ποσοστοῦ 80% εἰς 60%. Ἀσφαλῶς θὰ περιορισθῇ περαιτέρω εἰς 40% καὶ θὰ φθάσωμεν πάλιν εἰς τὰς συντάξεις τῆς πείνης, ἂν γίνονιν δεκταὶ αἱ προβαλλόμενα πανταχόθεν ἀξιώσεις.

Δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων λεπτομερὴς συζήτησις ἐπὶ ὅλων τῶν περιπτώσεων. Θὰ παρεκάλουν τοὺς διαφωνοῦντας πρὸς ὅσα γράφω εἰς τὸ ἄρθρον μου νὰ προσέξουν τὰς βασικὰς γραμμάς του (αἱ λεπτομέρειαι δὲν εἶναι βέβαια ἀνεπίδεκτοι ἀντιλογίων οὔτε ἔχουν τόσην σημασίαν), καὶ θὰ πεισθοῦν τότε, ἐλπίζω, ὅτι αἱ ἀπόψεις μου εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀληθῶν συνταξιούχων. Ἀφοῦ δὲ σημειώσω, διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον, ὅτι... δὲν εἶμαι συνταξιούχος, θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω, ὅτι προσεπάθησα, τοῦλάχιστον, μὲ προσοχήν, νὰ ἀντιληφθῶ ὅλον τὸ πολὺπλοκον αὐτὸ θέμα, πρὸ πάντων δὲ μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον κάθε Ἕλληνα αἰσθάνεται διὰ τοὺς συνταξιούχους μας.

ΔΕΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ στὴ Νανά

ΔΙΗΓΗΜΑ

Οἱ τριανταφυλλίες πού φυτέψαμε πέρσι, ἀνθίσανε ὅλες, νονά. Ἄλλες εἶναι ἄσπρες κι' ἄλλες ρόζ, ὅλες ἔχουν τὸ χρωμα τῆς εὐτυχίας, ὅπως λέει ὁ Νίκος.

Πάντα τὴν περιμένα τὴν τέλεια εὐτυχία. Πάντα πιστέυα πὼς κάποια μέρα θὰ γίνουμε πιά ἀχώριστες συντρόφισσες ἢ γαλανὴ κόρη τοῦ Θεοῦ κι' ἐγώ.

Ἄπ' τὴ μέρα πὺν γεννήθηκα δὲ μὲ σκιάζει μὲ τὰ μεγάλα τῆς φτερά; Καὶ τώρα μοῦδωσε τὸ χέρι καὶ τὸ χέρι τοῦτο δὲν θὰ τ' ἀφίσω ποτέ.

Ὅσο περᾶ ὁ καιρὸς, τόσο καὶ πῶς εὐτυχισμένη γίνομαι. Δὲν εἶναι γρήγορο ποτάμι, ἢ εὐτυχία μου, πὺν ὄλο καὶ σὲ καινούργιες ὄχθες κυλᾶ τὰ νερά του. Δὲν εἶναι θάλασσα πλατειά, σπαρμένη μὲ ξοτικά νησιά, δὲν εἶναι ἀπέραντος κόσμος πὺν μπορεῖς νὰ φέρνης τὰ βήματά σου ἀπὸ ἄστρο σ' ἄστρο. Εἶναι μιὰ ἤσυχη λίμνη πὺν στὴν ἐπιφάνειά τῆς ὅπως τῖς σεληνοφώτιστες βραδιές μπορεῖς νὰ δῆς ὀλόκληρο τὸν οὐρανό. Μιὰ λίμνη πὺν ὅλες τῖς ἡμέρες εἶναι διαφορετικὴ κι' ὅλες τῖς ὥρες ὁμορφη.

Κι' ἂν θέλῃς νὰ περάσης στὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη, ἐκεῖ πὺν ἀνθοῦν τὰ τόσα κρίνα, —πρέπει ὅμως νάχῃς τὸ βάρος παιδιοῦ— μπορεῖς στὰ κάτασπρα φτερά νὰ καθήσης ἐνὸς ἀπὸ τοὺς κύκνους τῆς κι' ἀπαλά θὰ γλυστρήσης πάνω στὴν κρυστάλλινη ἐπιφάνεια. Νάχῃς τὸ βάρος παιδιοῦ... γιατί μὴ-

νο ἂν κρατᾶς τὴν ψυχὴ σου ἀγνή καὶ ἀπλῆ σὰν τὴν ψυχὴ τοῦ μικροῦ κοριτσιοῦ πὺν κόβοντας κεράσια ἀπὸ τὸ φορτωμένο δέντρο εἶναι βέβαιο ὅτι δὲ γίνεται ἄλλο τι ὠραιότερο στὸν κόσμο, σὰν τὴ ψυχὴ τοῦ μικροῦ ἀγοριοῦ ὅταν ρίχνῃ χάρτινα βαρκάκια στὸ ρυάκι καὶ τοῦτος εἶναι ὀλόκληρος ὁ κόσμος του, τότε μόνο εἶναι δυνατό ν' ἀνεβῆς στὰ φτερά τοῦ ἄσπρου κύκνου κι' ὅπου θέλεις νὰ σὲ φέρῃ, σ' ὅλες τῖς γωνιές τῆς λίμνης.

Τότε εἶναι δυνατό κι' ἀπάνω στὰ νούφαρα νὰ γέρνης καὶ νὰ κοιμᾶσαι χωρὶς νὰ ὑπάρχει φόβος μὴ βουλιάξης. Ἐνα μόνο μπορεῖ νὰ σοῦ συμβῆ: νὰ σὲ σπρώξουν οἱ αἰῆρες πὺν τοὺς ἀρέσει νὰ γελᾶν ὡς τὸ νησάκι μὲ τὰ ἀπρόοπτα. Ἄλλὰ κι' ἐκεῖ πάλι θὰ βρῆς λουλούδια νὰ μαζέψῃς, γιατί πουθενὰ στὴ λίμνη μου δὲ λείπουν τὰ λουλούδια....

Τὸ σπῆτι τῆς γιαγιᾶς, εἶναι τὸ σπῆτι τῆς εὐτυχίας. Τὸ ἀσπρίσαμε ὀλόκληρο καὶ γιὰ τὸ χειμῶνα ἀγοράσαμε καινούργια κιλίμια μὲ ὑφαμένα πάνω μεγάλα τριαντάφυλλα, γιρλάντες ἀπὸ γαρύφαλλα κι' ὄτι λογῆς λουλούδια. Λέει ὁ Νίκος πὼς καὶ τὰ βήματά μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνθισμένα. Μὲ βροῖσκει περιφρημῆ, ὁ ἄντρας μου. Δὲν παύει νὰ θαυμάζῃ ὅτι κι' ἂν κάνω, ἂν ράψω, ἂν κεντήσω, ἂν μαγειρέψω. Τί θάλε-

γε ἂν εἶχε γυναῖκα του τῆ Μαίρη! μὲ τίς τόσες συνταγές γιὰ πουτίγκες καὶ τ' ἀέρινα κεντήματα. Ἐγώ, νονά, ἐκεῖ πού δὲ φτάνουν οἱ γνώσεις μου, προσπαθεῖ νὰ συμπληρώσῃ ἢ φαντασίᾳ καὶ πότε-πότε γίνονται κάτι συνδυασμοὶ πού κάνουν τὸ Νίκο νὰ γελά μὲ τὴν καρδιά του καί... νὰ μὲ θαναμάξῃ ἀκόμα περισσότερο! Ἐπιμένει πὼς δὲν ὑπάρχει ἄλλη γυναῖκα πού θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἀγαπήσῃ ὅσο ἀγαπᾷ ἐμένα. Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη μου εὐτυχία, νονά. Νὰ ξέρω, νὰ εἶμαι βέβαιη πὼς ὁ Νίκος εἶναι δικός μου ἄντρας κι' ἐγὼ ἢ δική του γυναῖκα, ὁ ἄντρας μου πού δὲ μπορεῖ ν' ἀνήκῃ πιά σὲ καμμιά ἄλλη γυναῖκα κι' ἐγὼ ἢ γυναῖκα του γιὰ πάντα, ἔστω κι' ἂν ὁ θάνατος μᾶς χωρίσῃ λίγο καιρὸ. Αὐτὴ ἡ σφραγίδα τῆς αἰωνιότητος πού βάζει τὸ μυστήριο τοῦ γάμου πάνω στὶς ψυχές, τώρα παρουσιάζεται στὰ μάτια μου, νονά, σ' ὅλη τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ἔκτασί του. Ὅλα στὴ γῆ περνᾶν, ὅλα ζοῦνε μιά μέρα κι' ὕστερα σὰν τὰ μικρὰ ἐφήμερα, διπλώνουν τ' ἄβυθὰ φτερά. Ὅπου ὁμως σφραγίσῃ τὸ χριστιανικὸ μυστήριο, τὸ παροδικὸ πέρνει τὴ σοβαρὴ μορφή τῆς αἰωνιότητος. Πολλοὶ ἀγάπησαν πάνω στὴ γῆ, ἀγάπησαν φλογερά ὡς ἐκεῖ πού δὲ μπορεῖ ἄλλο νὰ φτάσῃ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀγάπη. Τὰ χρόνια πέρασαν κι' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λησιμόνησαν. Κύτταζαν τὰ μαραμμένα πρόσωπα κι' εἶχε σβυστῆ στὴ σκέψι τους κι' αὐτὴ ἡ θύμησι τῆς ὠραίας ἐποχῆς πού ἐδῶ βρίσκονταν κάποτε τὸ μοναδικὸ κέντρο τῆς ἀγάπης τους. Ἀγάπες πού εἶχανε πάρει τὴ φλόγα τους ἀπὸ τίς φωτιές τῶν ἀνθρώπων, μόνο λίγη στάχτη ἔμεινε στὰ χέρια. Ἡ δική μας ἀγάπη κάπου ἀλλοῦ ζητᾷ τὸ φῶς τῆς καὶ τὴ θερμῆ. Τὸ χριστιανικὸ μυστήριο τοῦ γάμου μᾶς ἔδωσε ἀδιάσπαστα τὸν ἕνα στὸν ἄλλο, στὴ χαρὰ καὶ στὴ λύπη κι' αὐτὴ εἶναι ἡ εὐτυχία μας. Ὁ ἕνας ν' ἀνήκῃ γιὰ πάντα στὸν ἄλλο χωρὶς φόβο, χωρὶς σκιά ἀμφιβολίας, μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς κι' ἂν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τὸ θέλαμε, ἂν μέσα μας φυσούσε ὁ ἄνεμος τοῦ πειρασμοῦ, τὸ μυστήριο μᾶς παραστέκει, μᾶς κλείνει τὴν πόρτα στὴν κακὴ συναπάντησι. Δεμένους μὲ χοντρὰ παλαμάρια, πού δὲ μποροῦν ἀνθρώπινα χέρια νὰ τὰ

λύσουν, στὴ λίμνη τῆς εὐτυχίας, ἔτσι βλέπουμε τὸν ἑαυτό μας....

Ἄργησα νὰ σοῦ γράψω, ἐτοῦτῃ τῆ φορᾶ, νονά. Ἐχῶ πολλές δουλειές. Γεμίζω βάζα μὲ μαρμελάδες, τὰ μπαλκόνια μου ξεχειλᾶν ἀπὸ καζάνια καὶ ταψιά μὲ σάλτσα ντομάτα. Ὅταν πατήσουν τὰ σταφύλια στὰ κάτω χωριά, ἔχει παραγγεῖλει ὁ Νίκος νὰ μᾶς φέρον ἑνὸ καλὰ φορτώματα γιὰ πετιμέζι, μουσταλευριά καὶ λίγο κρασί. Τί δὲ μαζεύει γιὰ τὸ χειμῶνα, ὁ ἄντρας μου. Νὰ δῆς τὸ κέλλάρι, κοντεύουν νὰ φτάσουν ὡς τὸ ταβάνι οἱ προμήθειες. Ἄγworase ἀπ' τοὺς τσομπάνηδες τυριά καὶ βούτυρο. Ἀδύνατο, τοῦ λέω, νὰ φᾶμε τόσα πράματα. Μὲ κυττᾷ καὶ χαμογελά. Ἐἄρθῃ ὁ χειμῶνας, λέει κι' ὄλο μαζεύει. Κι' ἐγὼ κάνω μαρμελάδες καὶ πασαλείβομαι ὡς τὰ μαλλιά, ἀναφοκοκινίζω, τὰ δάκρυα ἀνεβαίνουν καμμιά φορὰ στὰ μάτια ὅταν πιάσουν καὶ καπνίζουν τὰ ξύλα. Ὅμως τὰ καταφέρνω καὶ τὰ βάζα μου γεμίζουν. Κρατῶ πάντα τὴν καλὴ συνήθεια νὰ βουτῶ τὸ μικρὸ δάχτυλο καὶ νὰ δοκιμάζω γιατί κι' ὁ Νίκος—ὅπως ἄλλοτε ὁ πατέρας—μὲ βεβαιώνει πὼς τοῦτο εἶναι ὄτι, δίνει τὸ ἰδιαίτερο, τὸ ἀσύγκριτο ἄρωμα στὰ γλυκά μου. Φαίνεται πὼς ὅλα πιά ἐδῶ μέσα ἔχουν τὸ ἄρωμα τῆς εὐτυχίας.

Ὁ Νίκος δουλεῖ πολὺ. Εἶναι ὁ μόνος γιατρός σ' ὅλη τὴν περιφέρεια καὶ καμμιά φορὰ ξεκινᾷ τὰ χαράματα μὲ τὸ μουλᾶρι γιὰ νὰ γυρίσῃ τὸ σούρουπο. Καὶ τόσο παρακαλῶ γιὰ τὸν ἄρρωστο καὶ τὸν γιατρό, γιὰ ν' ἀπαλαίνουν οἱ πόνοι καὶ νὰ γίνονται λαφρὰ τὰ χέρια πού γιατρεύουν, γιὰ νὰ ξανατέρνῃ δύναμι τὸ σῶμα καὶ πιότερο ἢ ψυχὴ. Καὶ κάνω ὅ,τι μπορῶ γιὰ νὰ βρισκῇ ὁ καλὸς μου τὸ σπῆτι ὁμορφο καὶ χαρούμενο ὅταν γυρίζει ἀπ' τὴν περιοδεία τοῦ πόνου.

Ἐρχεται καὶ φέτος ἡ Κατέρω καὶ μὲ βοηθᾷ τὸ πρωτὶ. Τὰ ξέρεις τὰ χωριάτικα σπῆτια. Ὅσο κι' ἂν θέλω νὰ τὰ φέρω βόλτα μόνη μου, δὲν τὸ πετυχαίνω. Τούτῃ εἶναι καὶ μιά καλὴ εὐκαιρία γιὰ τὴν Κατέρω ν' ἀνθρωπέψῃ λίγο, τὸ ἀγορίμι. Τὰ γράμματα πού τῆς εἶχε μάθει πέρσι ἢ Μαίρη, τὰ ξέχασε κι' ἀρχίσαμε ἀπ' τὴν ἀρχή.

‘Ο κακομοίρης ὁ δάσκαλος, πὸν τόσα τράβηξε μαζὴ τῆς ὅταν τὴν εἶχε στὴν αἰώνια πρώτη τάξι κι’ ἔτρεχε σπῆτι τῆς νὰ τὴ σύρη ἀπ’ τ’ αὐτὶ στὸ σχολεῖο, ἐνῶ ἐκεῖνη μὲ τὰ γίδια ροβολοῦσε ὄλες τὶς πλαγιές, κουνᾶ δὺςπιστα τὸ κεφάλι του σὰν μ’ ἀκούει νὰ τοῦ λέω πὼς ἡ Κατέρω ἔμαθε νὰ συλλαβίξῃ. Κι’ ὁ Νίκος περηφανεύεται. Μὰ δὲν ξέρεις, δάσκαλε, πὼς στὰ χέρια τῆς Λουλοῦς κι’ ἀγρίμια ἡμερεύουνε. Νά, κὺττα μένα....

Ἔχει μεγάλες στενοχώριες, ὁ δάσκαλος, καὶ συχνὰ ἔρχεται καὶ μᾶς βρῖσκει τὰ βραδάκια. Ἡ γυναῖκα του βγῆκε ἀπ’ τὸ Νοσοκομεῖο τώρα καὶ δυὸ μῆνες καὶ κάθε βδομάδα γράφει πὼς ἔρχεται καὶ ποτὲ δὲν ἔρχεται. Θὰ κατέβαινε ὁ δάσκαλος νὰ τὴν πάρῃ, ἀλλὰ ἔχει πολλὲς δουλειές, συλλογιέται καὶ τὰ ἔξοδα. Κάνει πολλὲς οἰκονομίες γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ φτιάξουν τὸ σπῆτι πὸν ὄνειρευόταν.. Ἡ γυναῖκα του γράφει πὼς κάνει ἐνέργειες γιὰ νὰ μετατεθοῦνε στὴν Πάτρα γι’ αὐτό, λέει, ἀργεῖ. Ὁ δάσκαλος ὅμως δὲν τὸ θέλει καθόλου. Εἶναι κι’ αὐτὸς ἀληθινὸν παιδὶ τοῦ βουνοῦ. Τώρα τῆς ἔγραψε νὰ τ’ ἀφίση ὅλα καὶ νὰ γυρίσῃ ἀμέσως, γιατί θὰ κατεβῆ ὁ ἴδιος νὰ τὴ φέρῃ....

Ἡ Κατέρω κάνει θαύματα. Κέντησε ἓνα δλόκληρο μαξιλάρι καὶ τὸ βάλामε στὴν καλύτερη θέσι τοῦ μεγάλου καναπέ στὴ σάλα. Κι’ ὄλο ξεκλέβει ἀπ’ τὴ δουλειά τῆς, ἡ Κατέρω, γιὰ νὰ κρυφανοίξῃ τὴν πόρτα καὶ νὰ καμαρώσῃ τὸ ἔργο τῆς.

Νὰ σοῦ πῶ καὶ τὰ δυσάρεστα, νονά. Γύρισε ἡ γυναῖκα τοῦ δάσκαλου. Ἄλλὰ δὲν θὰ μποροῦσες εὐκολὰ νὰ γνωρίσης τὴ Ρήνα, πὸν παραστάθηκε ὁτὸ γάμο τῆς τὸ περασμένο καλοκαίρι καὶ μᾶς συγκίνησε τόσο ἡ ἀθῶα παιδικὴ τῆς ὄψι. Ἐκλαψα πολὺ, μὰ πολὺ, ὅστερα ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίσκεψι πὸν μᾶς ἔκανε ὁ δάσκαλος με τὴ γυναῖκα του. Ὅση ὥρα μεῖνανε, προσπάθησα νὰ συγκαταβῶ, δὲν μποροῦσα ὅμως νὰ προφέρω λέξι. Ἡ γλῶσσα τῆς Ρήνας, ἐν τῷ μεταξύ, πήγαινε ψαλλίδι.... Καὶ πὼς νὰ ζήσουμε ἐδῶ πάνω, ἐδῶ εἶναι τάφος... ἔμένα πάντα τὸ ἰδανικὸ μου ἦταν ἡ μεγάλη πολιτεία μὲ τὴν κίνησί τῆς, μὲ τὶς ἀνε-

σεις τῆς, νὰ μπορῆς νὰ ζῆς σὰν ἄνθρωπος... Ἡ Ἀθήνα, ἀχ ἡ Ἀθήνα! Ἄλλὰ πρῶτα πρέπει νὰ πᾶμε στὴν Πάτρα κι’ ὅστερα νὰ κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε γιὰ νὰ μετατεθοῦμε ἔστω καὶ στὰ περὶχωρα τῆς Ἀθήνας.... Ὅταν ἀγάπησα τὸ Δημήτρη, οἱ καπνοὶ τοῦ ἔρωτος δὲν μ’ ἀφίναν νὰ βλέπω καθαρὰ τὰ πράγματα. Τώρα πὸν σιγὰ σιγὰ διαλύονται οἱ καπνοί....», καὶ γελοῦσε μ’ ἓνα ἄσχημο γέλιο. Ἄν ἦταν ἡ Μαίρη ἐδῶ, δὲν θὰ τὸν γλυτώναμε τὸν κανγαῖ. Ὅλο νόμιζα πὼς θὰ σηκωθῆ ὁ Δημήτρης νὰ τὴν κἀνῃ νὰ σοπάσῃ μὲ τὸ ζῶρι. Ἄλλὰ ἐκεῖνος δὲ μιλοῦσε. Κάθονταν πλάι στὸ παράθυρο κι’ ἔστριφογύριζε τὴν ἄκρη τῆς κουρτίνας τόσα μελαγχολικὸς, πὸν γι’ αὐτὰ τὰ λυπημένα μάτια του ἔχουσα τὰ περισσότερα δάκρυα. Ὁ Νίκος εἶχε ἀνάψει. Ποτὲ μου δὲν τὸν ἄκουσα νὰ μιᾶ ἔτσι ἀπότομα. Τῆς Ρήνας δὲν τῆς καλάρεσε τούτη ἡ ἀντίστασι.—«Στὸ κάτω κάτω ὁ καθέννας εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἄν δὲν τοῦ ἀρέσουν τὰ γοῦστα μου τοῦ Δημήτρη, μποροῦμε νὰ χωρίσουμε. Δόξα τῷ Θεῷ, ζοῦμε σὲ πολιτισμένα χρόνια». Γύρισα καὶ κῦτταξα τὸ Νίκο. Μοῦ εἶπε ὅστερα πὼς ἦταν τόσο τρομαγμένα τὰ μάτια μου πὸν λίγο ἀκόμα καὶ θᾶπιανε τὴ Ρήνα ἀπ’ τὸ χέρι νὰ τὴ βγάλῃ ἔξω. Κρατήθηκε ὅμως γιατί τὴ λυπήθηκε. Κακόμοιρο κορίτσι, πρὶν περάσῃ καλὰ-καλὰ χρόνος, θέλεις κι’ ὄλας νὰ τὰ πετάξῃς ἀπ’ τὸ κεφάλι σου τ’ ἄνθη τῆς πορτοκαλλιᾶς, τ’ ἄνθη πὸν μὲ τέτοιο καμάρω φόρεσες τὴν πι’ ὁμορφῆ μέρη τῆς ζωῆς σου.... Τόσο βαρὺ εἶναι γιὰ τὸ ἀνεξάρτητο κεφαλάκι τὸ στεφάνι μὲ τ’ ἀλαφριά ἄσπρα μισανοιγμένα λουλούδια; Τί νὰ κάνω, νονά, πὼς νὰ τὴ βοηθήσω;....

Ἄπ’ τὰ γράμματά σου φαίνεσαι ν’ ἀνησυχῆς πολὺ γιὰ τὴ Ρήνα. Μὰ καὶ γιὰ μᾶς ἔχει γινεῖ ἡ μεγάλη μας ἀνησυχία. Κάθε πρωὶ καὶ κάθε βράδυ, μπρὸς στὴ μεγάλη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πὸν μᾶς χάρισες, θεορὰ παρακαλᾶν οἱ ψυχές μας γιὰ τὴ μικρὴ ψυχὴ πὸν δέρνεται σὲ τόση ταραχὴ.

Ὁ δάσκαλος δὲ μπορεῖ νὰ βρῆ ἡσυχία. Γρίνια, ἀκαταστασία, φαῖ κακομαγειρεμένο,—ἡ Ρήνα πὸν μάζευε σὰ φυλαχτὰ τίς

περίφημες συνταγές τῆς Μαίρης!—καὶ μούτρα κατεβασμένα διαρκῶς. Μὰ τί τῆς συμβαίνει, νονά; Γιατί ἄλλαξε τόσο πολὺ μέσα σὲ λίγους μῆνες; Θὰ ἤθελα νὰ ἦσουν ἐδῶ ἐσὺ ἢ τοῦλάχιστον ἡ Μαίρη. Θὰ ξέρατε νὰ τῆς μιλήσετε, νὰ φτάσετε ὡς τὴν πληγωμένη καρδιά της. Ἐνῶ ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ πάω νὰ τὴ βρῶ, μοῦ φαίνεται πὼς δὲ θὰ καταφέρω οὔτε λέξι ν' ἀρθρώσω. Μπορεῖ νὰ γράφῃ ὁ Νάσος πὼς τώρα ποὺ ἔγινα κυρία! πρέπει ν' ἀποκτήσω θάρρος, νὰ λυθῇ ἡ γλώσσα μου. Εἶμαι πάντα ἡ ἴδια, καὶ μάλιστα σὲ τόσο δύσκολες περιστάσεις....

Νονά, γιατί ὅλα τὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων νὰ μὴν εἶναι εὐτυχισμένα, σὰν τὸ δικό μας σπῆτι; Τί κάνουμε ἐμεῖς περισσότερο ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ κυλᾶν οἱ μέρες μας γλυκῆς, γεμάτες νόημα; Μιά μικρὴ προσπάθεια κάνει ὁ Νίκος, μιὰ μικρὴ προσπάθεια κάνω ἐγὼ: κρατᾶμε τὴν καρδιά μας ξύπνια κί' ἔτοιμη στὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ. Τίποτ' ἄλλο. Μερικὲς μέρες εἶναι τόση ἡ γαλήνια εὐτυχία μας, ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία οἱ πρωτόπλαστοι δὲν θὰ ἦταν πῶς εὐτυχισμένοι ἀπὸ μᾶς τοὺς δυὸ στὸν ἐπίγειο παράδεισόν τους. Ὅλη αὐτὴ τὴ γλυκεῖα εἰρηνικὴ διάθεσι, μήπως μᾶς τὴ δίνει ἡ καινούρια χάρι τοῦ Θεοῦ, ποὺ προσετέθη μέσα μας μετὰ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου;—Θὰ προσπαθῶ νὰ πάω στὴ Ρήνα.....

Ἄν ἄργησες λίγο νὰ λάβῃς νέα μας ὁμως τοῦτο τὸ γράμμα μου θὰ σοῦ φέρῃ τόσες χαρὲς ποὺ θὰ σκεφθῆς ἴσως νὰ τὸ βάλῃς σὲ κορνίζα, ὅπως τὸ γράμμα ποὺ μοῦ εἶχε δώσει νὰ σοῦ φέρω ὁ Ἄντωνης στὰ παλιὰ χρόνια καὶ μετὰ τόσο φλογερὰ λόγια σοῦ ἔδινε τὴν ὑπόσχεσι νὰ γίνῃ ἱερεὺς.

Πῆγα στὴ Ρήνα. Πῆγα πρῶτ' γιὰ νὰ τὴ βρῶ μόνη. Ὅλα ἐκεῖ μέσα ἦταν ἄνω κάτω. Ἡ Ρήνα, ἀχτένιστη, μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι ποὺ δὲν τολμῶ νὰ σοῦ πῶ τ' ὄνομα τοῦ συγγραφέα του. Ντράπηκε λίγο ποὺ με εἶδε.

—Πάντα εἴξερα πὼς σ' ἀρέσει τὸ διάβασμα, Ρήνα. Θυμᾶσαι τί παραμύθια διάβάζαμε μικρὲς τὰ καλοκαίρια; Κί' ὕστερα, ποὺ σοῦ κουβαλοῦσα ὅ,τι καλὸ βιβλίο

μοῦ τύχαινε τὸ χειμῶνα. Ὅμως, Ρήνα, με συγχωρεῖς, αὐτὸ τὸ βιβλίο δὲν θάπρεπε νὰ τὸ διαβάζῃς.—Γέλασε λίγο μουνδιασμένη, θυμόταν ἄρα γε τὰ ὠραῖα παιδικὰ μας καλοκαίρια;

—Μὰ καὺμένη Λουλού, κρῖμα ποὺ εἶσαι κί' Ἀθηναία. Τί θέλεις νὰ διαβάζω; Τώρα ποὺ παντρεύτηκα, μοῦ ἐπιτρέπονται ὅλα.—Ἄ, ὁ Δημήτρης βλέπω σοῦ κάνει τὰ χατήρια. Ἐμένα, Ρήνα, ἂν μ' ἔβλεπε ὁ Νίκος μ' ἓνα τέτοιο βιβλίο στὸ χέρι, θά... θὰ φώναζε πολὺ, ναί, ναί....—Ἄνοιγε τόσα τὰ μάτια της ἡ Ρήνα:—Ὁ Νίκος; μὰ αὐτός, κορίτσι μου, σὲ λατρεύει. Μακάρι νὰ μ' ἀγαποῦσε καὶ μένα τόσο ὁ Δημήτρης, τὰ πράματα θὰ ἦταν διαφορετικά.—Μὰ ἐπειδὴ μ' ἀγαπᾶ, Ρήνα, γιὰ τοῦτο θέλει νὰ στέκῃ μπρὸς μου ἀσπίδα, τίποτα νὰ μὴ με φτάνῃ, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ μοῦ κἀνῃ κακό. Κί' ἐγὼ ἂν τὸν ἔβλεπα νὰ διαβάξῃ τὸ βιβλίο ποὺ κρατᾶς, θὰ τόκανα χίλια κομματάκια, καὶ θὰ φώναζα μετὰ τὴ σειρά μου πολὺ, μὰ πολὺ.—Ἡ Ρήνα τώρα δὲν κρατιέται ἀπ' τὰ γέλια.—Ἡ Λουλού νὰ φωνάξῃ—καὶ γελάει, γελάει.—Ναί, Ρήνα κί' ἂν εἶμουν ἐγὼ ὁ Δημήτρης, θὰ σοῦ πετοῦσα ὅλα τοῦτα τὰ παλιογράμματα, νὰ ἔτσι!—Νονά, δὲ θὰ τὸ πιστέψῃς τί ἔκανα. Ὅταν τὸ διηγῆθηκα στὸ Νίκο μ' ἔσφιξε τόσο δυνατὰ στὴν ἀγκαλιά του, ποὺ μοῦ κόπηκε ἡ ἀναπνοή. Πάνω στὸ τραπέζακι βρισκόνταν τὸ ρουζ κί' ἓνα κουτί τσιγάρα. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸ, χωρὶς καλὰ-καλὰ νὰ σκεφθῶ τί κάνω, τ' ἄρπαξα, μαζὶ καὶ τὸ βιβλίο ποὺ κρατοῦσε ἀκόμα μισανοιγμένο ἡ Ρήνα καὶ πᾶν ὅλα μαζὶ ἀπ' τὸ παράθυρο. Κάθησα στὸ ντιβάνι κί' ἄρχισα νὰ κλαίω μετὰ λυγμούς. Ἦταν ἡ ἀντίδρασι τῆς δειλῆς μου φύσης, γιὰ τὴν τόση προσπάθεια ποὺ ἔκανα νὰ πῶ σκληρὰ λόγια, νὰ τ' ἀποτελειώσω μετὰ τὴν τολμηρὴ μου πρᾶξι. Ἡ Ρήνα εἶχε πάψει νὰ γελᾷ. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀγρίεψαν τὰ μάτια της, ἀλλὰ μόλις με εἶδε νὰ κλαίω τόσο ἀπελπισμένα, γονάτισε μπρὸς μου καὶ με φιλοῦσε, με φιλοῦσε.—Ἐλα, μικρὴ μου Λουλού, μὴ κλαῖς ἔτσι. Τί ἔκανα πιά τόσο κακό, ποὺ ὅλοι τὰ βάλανε μαζὶ μου; Θέλω νὰ ζῶ ὅπως ζῇ ὁ πολὺς κόσμος, γιατί ἐσεῖς εἴσαστε ἀλλοιώτικοι ἄνθρωποι. Μετὰ τὰ μυα-

λά πού ἔχει ὁ Δημήτρης, δὲ θὰ κάνουμε ποτὲ προκοπὴ. Βαριέμαι πιά στὸ χωριό. Ὅλα μου τὰ χρόνια ἐδῶ θὰ τὰ περάσω; Ἐκεῖ κάτω στὴν πολιτεία ζοῦνε τόσο ὁμορφα οἱ ἀδελφές μου! Ἐνῶ ἐγὼ ἐδῶ, χιόνια ὄλο τὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι, νὰ μὲ τρώῃ ὁ καῦμός, βλέποντας τοὺς κομποὺς παραθεριστές. Νὰ εἶμαι τόσο θαμπή, τόσο ἄσημη πλάϊ σ' αὐτὰ τὰ καλοντυμένα, τὰ βαμμένα κορίτσια πού ὁμορφα κρατᾶν τὸ τσιγάρο ἀνάμεσα στὰ λεπτά τους δάχτυλα, πού γιὰ ὅλα ξέρουν νὰ σοῦ μιλήσουν κι' ἡ διασκέδασι εἶναι ἡ μόνη τους ἀπασχόλησι. Ἐλα, μὴν κλαῖς πιά. Θεέ μου, τί νὰ κάνω μαζί σου! Νά, μοῦ πέταξες τὸ ρουζ καὶ τὰ τσιγάρα. Δὲν θ' ἀγοράσω πιά ἄλλα κι' οὔτε ἀπὸ κείνα τὰ παληοβιβλία. Ἐλα, Λουλού μου, καλὴ μου Λουλού, τί ἔχεις;—Μ' εἶχε ἀγκαλιάσει καὶ μοῦ χάιδευε τὰ μαλλιά κι' ἐγὼ, πού τόσο κοντὰ στὴ δική μου ἄκουγα νὰ χτυπᾶ ἡ ταραγμένη καρδιά της, ζητοῦσα ἀπ' τὸ Θεὸ λίγη γαλήνη γιὰ τὸ ἄρρωστο παιδί του. Νά, Ρήνα, θὰ σοῦ πῶ ἓνα μεγάλο μυστικό, πού ὁ Νίκος δὲν τὸ ξέρει ἀκόμα.—Κι' ἔσκυψα σ' αὐτὴ της.—Ὡ Λουλού, Λουλού μου—τώρα ἄρχισαν νὰ βουρκώνουν καὶ τὰ δικά της μάτια.—Καὶ σὲ μένα τὸ λὲς πρῶτα, σὲ μένα πού δὲν εἶναι ἄξια ν' ἀκούσω τέτοιο πρᾶγμα.—Τὰ δάκρυα τρέχουν πάνω στὰ χέρια μου.—Κι' ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ κάτι, Λουλού, κάτι πού ὕστερα ἀπὸ σένα μόνο ὁ πνευματικὸς θὰ τ' ἀκούσῃ, γιὰτὶ ἂν τῷλεγα στὸ Δημήτρη, θ' ἄρχιζε γι' αὐτὸν μιὰ σκοτεινὴ νύχτα χωρὶς τέλος.—Σιγὰ μιλά ἡ Ρήνα κι' ἔχει ἀκουμπήσει τὸ κεφάλι της πάνω στὰ γόνατά μου. Μόνο τοῦτο θὰ μάθῃς, νονά: ἀπὸ κείνη τὴ μέρα πού ἀπ' τὸ παράθυρο πέσανε στὴ ρεμματιά οἱ κακοὶ σύμβουλοι τῆς Ρήνας, ὁ δάσκαλος ἄρχισε μέρα μὲ τὴ μέρα νὰ ξαναβρίσκη τὴ μικρὴ του ἀγαπημένη γυναῖκα. Δὲν εἶναι ἀκόμα ἡ παλῆα Ρήνα πού ἀκούγονταν σ' ὄλο τὸ χωριὸ τὰ γέλια της. Δὲν εἶναι τὸ ροδοκόκκινο φλύαρο κορίτσι, πού ἀνασταίωμε τὴ βρῆσι μὲ τ' ἀστεῖα του. Τὸ βλέμμα κράτησε μιὰ σκιά λύτης, στέκει σὰ λίγο δειλαιομένη μπρὸς στὸν ἄντρα της. Ὁ δάσκαλος ὅμως φαίνεται ν' ἀγαπᾶ τώρα ἀκόμα περισσότερο

τὴ γυναῖκα του, μὲ τὸ χλωμὸ λυπημένο πρόσωπο.

Κι' ἐμεῖς, νονά, στὸ σπῆτι τῆς εὐτυχίας, περιμένουμε ἓνα παιδάκι....

Τὸ γράμμα σου μὲ συγκίνησε, καλὴ μου νονά. Ὅχι, δὲν τὰ θέλω οὔτε ρόζ, οὔτε θαλασσιά τὰ βαφτιστικά πού θ' ἀρχίσετε νὰ ετοιμάζετε ἀπὸ τώρα μὲ τὴ Μαίρη. Τὰ θέλω ἄσπρα, κάτασπρα σάν τὸ φουστανάκι, πού μᾶς διηγῆθηκαν τὴν ἱστορία του, κάποιο γλυκὸ ἀπόγεμα μόλις ἄρχιζε τὸ περσινὸ καλοκαίρι. Ἀφοῦ τὸ ἴδιο θαῦμα θὰ ξαναρχίσῃ καὶ γιὰ τὸ δικό μας παιδάκι, τὸ ἄσπρο πάλι ἄς συμβολίσῃ στὰ μάτια ὄλων κι' ἀργότερα καὶ στὰ ἴδια του τὰ μάτια, τὸ μεγάλο μυστήριό πού κάνει τὴν ψυχὴ ἄγραφη σελίδα, ἔτοιμη νὰ χαράξῃ πάνω της ὁ Θεὸς τὴν πι' ὁμορφὴ ἱστορία.

Ὁ δάσκαλος κι' ἡ γυναῖκα του εἶναι καλά. Ὁ Νίκος λέει πὼς πρέπει νὰ μᾶς στείλῃς ἓνα καλὸ ρουζ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πού νὰ ταιριάξῃ στὸ καστανὸ πρόσωπο τῆς Ρήνας γιὰτὶ δὲν εἶναι καλὸ νὰ τὴν πολυζορίζουμε. Καλὰ ἔκανε καὶ πῆγε τὸ προηγούμενο στὴ ρεμματιά, τώρα ὅμως πού συνῆλθε ἡ Ρήνα, μπορεῖ νὰ διορθώνεται λίγο ἀφοῦ τόσο τῆς ἄρῃσει κι' ἔχει χάσει τὰ παλῆα της ὠραῖα χρώματα. Προχθὲς τῆς ἔλεγα:—Μά, καλὸ μου κορίτσι, πὼς μπόρσες κείνη τὴ μέρα νὰ ξεστομίσης τὴν κουβέντα γιὰ διαζύγιο; Σοβαρά, σκέπτεσαι πὼς σοῦ εἶναι δυνατό νὰ πάρῃς διαζύγιο καὶ νὰ χωρίσης σ' ἀλήθεια ἀπ' τὸ Δημήτρη, νὰ μὴν ὑπάρχη πιά τίποτα ἀναμεταξὺ σας; Νὰ πάψῃς νὰ εἶσαι ἡ γυναῖκα του, καὶ νὰ πάψῃ νὰ εἶναι ὁ ἄντρας σου;—Πόσος κόσμος παίρνει διαζύγιο, Λουλού, καὶ ὄλοι τὸ βρίσκουν καὶ πολὺ χρήσιμο καὶ ἀπαραίτητο.—Οἱ νόμοι τῶν ἀνθρώπων κάποιες φορὲς εἶναι πολὺ εὐχάριστοι γιὰτὶ μᾶς τραβᾶν πρὸς τὰ κάτω, τὴν κατηφοριὰ μὲ πόσα γέλια μπορεῖς νὰ τὴν τρέξῃς! Οἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ, προσκαλοῦν, βιάζον ν' ἀνέβῃς στὴν κορφὴ. Πὼς νὰ κἀνὴ τόσο κόπο τὸ δυσκολοκίνητο, τὸ τεμπέλικο κοριμ; Θυμᾶσαι κείνη τὴν ἐκδρομὴ μας στὴ Ζήρεια; Πολλὲς φορὲς εἴχαμε ὄρεξι νὰ σταματήσουμε στὸ δρόμο κι' ὅμως ἐπειδὴ ἐλπίζαμε τὸ μαγευτικὸ

θέαμα, ὄλο ἀνεβαίναμε. Μπορεῖς νὰ ξεχάσης, Ρήνα, τὴ νύχτα κείνη πού περάσαμε κάτω ἀπ' τ' ἄστρα, στὰ τελευταῖα ἔλατα, ζεστὰ τυλιγμένοι στὶς χοντρές μπατανίες, περιμένοντας νὰ φανῆ ἡ αὐγή; Καὶ τὸ γλυκὸ βλάχικο τραγούδι τοῦ Δημήτρη ὅσο ἀνεβαίναμε, τὸ πρωῒ, πού ἀλάφρωνε τὴν κούρασι; Πρὶν σκίαση ὁ ἥλιος, βρισκόμαστε κι' ὄλας στὴν κορφή. Μὴ μοῦ πῆς, Ρήνα, πὼς δὲν κρατᾶν ἀκόμα τὰ μάτια σου λίγο ἀπ' τὸ φῶς ἐκείνης τῆς ἀνατολῆς. Ἔτσι εἶναι κι' ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ. Κουράζει τοὺς ἀσυνήθιστους, ἀλλὰ σὰν μάθης ν' ἀνεβαίνης, ξεχνᾶς τὸν κόπο μπροστὰ σ' ἐκεῖνο πού σὲ περιμένει. Ρήνα μου, ὅσα διαζύγια καὶ νὰ πάρης, ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ δὲν λύνεται. Πάντα μένεις δεμένη μὲ τὸν πρῶτο σου ἄντρα κι' ὅσο ζῆς ἐκεῖνος, ὁ δεύτερος, ὁ τρίτος δὲν εἶναι ἄντρες δικοί σου, ἀλλὰ μονάχα ἄντρες πού ζῆς μαζί τους, πού πρέπει ν' ἀνῆκουν σ' ἄλλες γυναῖκες κι' ὄχι σὲ σένα. Καταλαβαίνεις, Ρήνα; —Μὰ γιατί, γιατί... —Γιατί ὁ γάμος σου δὲν ἦταν κάτι τυπικὸ ἀλλὰ βαθὺ ἀνθρώπινο, βαθὺ χριστιανικὸ μυστήριο, πού οὐσία του εἶναι νὰ δένη ἀδιάσπαστα μὲ πίστι καὶ ἀγάπη ἕναν ἄντρα μὲ μιὰ γυναῖκα, ὅταν σκοπὸ τους βάλουν στὴ ζωὴ νὰ ξεχάσουν τὸν ἐγωϊσμὸ τους καὶ νὰ δουλέψουν γιὰ καινούργιους ἀνθρώπους, γιὰ καινούργιες ψυχές, γαλουχημένες καὶ μεγαλωμένες ἔτσι, πού νὰ μποροῦν κάτι ν' ἀλλάξουν ἀπ' τὴ γερασμένη, ἀπ' τὴν παλιὰ ὄψι τῆς γῆς... Καινούργιοι ἀνθρώποι... Πλάι τους κι' ἐμεῖς ξαναειώνουμε. Ἔτσι μοῦ φαίνεται, Ρήνα, πὼς ἂν μοῦ δώσει ὁ Θεὸς πολλὰ παιδιά καὶ πολλὰ ἐγγόνια, θὰ εἶμαι πάντα ἡ Λουλοῦ τῶν εἰκοσι χρονῶ, πού τόσο ἀγαπᾶ τὸν ἄντρα της καὶ τὴ ζωὴ, κάθε μέρα καὶ κάθε ὥρα—καὶ σένα, Ρήνα...

Θὰ βρισκῆς πὼς ἀνοίξε πολὺ ἡ γλῶσσα μου, νονά. Πές το στὸ Νάσο νὰ χαρῆ..

Μοῦ φαίνεται πὼς πολὺ σοῦ μίλησα γιὰ τὴ Ρήνα τοῦτο τὸν καιρὸ καὶ ξεχάσαμε λίγο τὸ σπῆτι τῆς εὐτυχίας. Εἴμαστε ὅμως καὶ μεῖς σὰν τοὺς εὐτυχιισμένους λαοὺς πού δὲν ἔχουν ἱστορία. Ἡ, ἂν θέλῃς, ἡ ἱστορία μας εἶναι πάντα τὸ ἴδιο ὄμορφο

καὶ τὰ λόγια δὲ θὰ φτάσουν ποτὲ νὰ τὴ διηγηθοῦνε. Ἐσὺ τὰ καταλαβαίνεις ὄλα, καλὴ νονά, νοιώθεις τί θέλω νὰ πῶ. Τὴν ἀνοίξι πού θάρθῃς, θὰ δῆς ἀπὸ κοντά, ὅτι τώρα μαυτεύεις. Δὲ θάρθῃς ποτὲ μου νὰ φύγω ἀπὸ τοῦτο τὸ χωριό. Καὶ κοντεύω νὰ κάνω καὶ τὴ Ρήνα νὰ τ' ἀγαπήσῃ, τὴ Ρήνα, πού σιγὰ-σιγὰ ξαναβρίσκει τὰ γέλια της, μόνο ἡ σκιά μένει στὰ μάτια, σὰν κυττάζῃ τὸν ἄντρα της.

Ὁ παπᾶς σοῦ στέλνει τὰ χαιρετίσματα του καί, ξεχάσα νὰ γράψω στὸν Ἀντώνη, ὅτι τὸν περιμένει πάντα νὰ πάρῃ τὴ θέσι του, γιατί γέραςε, λέει, πολὺ καὶ δὲν ξέρει πόσο θὰ κρατήσῃ. Ἡ παπαδιά εἶναι μιὰ χαρά, κι' ὅταν καμμιά φορὰ τὴν πολυπειράξῃ ὁ παπᾶς μὲ τ' ἀστεῖα του—κατὰ τὴν αἰώνια συνήθειά του—τὸν ἀπειλεῖ πὼς θὰ πάη νὰ καθήσῃ μ' ἕνα ἀπὸ τὰ ὄχτῳ παιδιά της, «πού ὄλα βροῖσκοντα σὲ μεγάλας πολιτείες κι' ὄχι σὲ παλιοχωρία». Δὲν τὸ κουνᾶ ὅμως ἀπ' τὸν παπᾶ της λεπτὸ. Νὰ δῆς τίς ντάλιες της, εἶναι ὄμορφότερες ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ. Ἄν πῆς τὰ βασιλικά της... Κοντεύεις νὰ μὴ βρισκῆς πού νὰ βάλῃς τὸ πόδι, τόσες εἶναι οἱ γλάστρες μέσα στὴν αὐλή της...

Ἦρθε τὸ γλυκὸ φθινόπωρο, νονά. Ἄπ' τὴν ἀρχὴ τοῦ Σεπτέμβρη ἔχουμε βροχοῦλα, σχεδὸν κάθε μέρα. Ἄφου βρέξει δυὸ τρεῖς ὥρες, τ' ἀπογεματάκι καθαρίζει ὁ καιρὸς καὶ ὄλα μυρίζουν γῆ. Εἶναι τόσο ὄμορφος ὁ οὐρανός! σὰν κάτασπρα φτερὰ πεσμένα ἀπὸ βιαστικούς ἀγγέλους, ἀρμενίζουν ψηλὰ λίγα συννεφάκια. Χτὲς δὲν εἶχε δουλειὰ ὁ Νίκος. Κατὰ τίς τέσσερις ξεκινήσαμε γιὰ τὸν Ἅγιο Βλάση. Ποτὲ δὲν αἰσθάνομαι τόσο βαθεῖα τὸ κάλεσμα τοῦ βουνοῦ, ὅσο μετὰ τὴ βροχὴ. Εἶναι σὰν κάτω ἀπὸ γλυκὸ φύσημα ἕνα-ἕνα ν' ἀνοίγουν λουλούδια ἀγνωστων ὄνερων μέσα μου, σὰν ἀπαλότατα χέρια ν' ἀνασηκῶνουν τὰ βλέφαρα κι' ὀρθάνοιχτα νὰ στέκουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μπρὸς σὲ τί κόσμος ἄρρητους, πού τὸ ξαφνικὸ ἀντίκρουσμά τους μοῦ φέρνει δάκρυα εὐτυχίας. Περπατούσαμε, μ' αὐτὴ μας τὴ συνήθεια νὰ εἴμαστε πάντα σφιχτὰ πιασμένοι ἀπ' τὸ χέρι καὶ πού κάνει ὄλους στὸ χωριό, ὅταν

μᾶς συναντῶν, νὰ μᾶς χαμογελᾶνε μὲ τόση συμπάθεια. Κάτω ἀπ' τὰ βήματά μας μοσχοβολοῦσε τὸ βρεμένο χῶρα καὶ τὰ ξερὰ κλαδιά τῶν ἐλατιῶν. Τὰ σαλιγκάρια γράφανε τ' ἀσημένια μονοπάτια τους στὶς ἄκρες τοῦ δρόμου καὶ σῶπαινε τόσο βαθειὰ τὸ δάσος, πὺν ἔλεγεσ ὅτι κι' αὐτὸς ὁ χρόνος σταμάτησε τὰ βήματά του, γιὰ ν' ἀκούση μαζί μας τί λέγανε τὰ ψηλά σκοτεινὰ δέντρα στὸν ἀπέραντο σιωπηλό τους ὕμνο... Φτάνει καμμιά φορὰ σὲ τέτοια ὕψη ἢ εὐτυχία μας, νονά, πὺν ζαλιζομαι νὰ κυττάξω κάτω καὶ μόνο ψηλότερα ἀκόμα μπορῶ νὰ σηκῶσω τὰ μάτια, σ' αὐθόρμητο ξεχειλίσιμα εὐγνωμοσύνης γιὰ τὸ μεγάλο δῶρο τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡ αὐλὴ τοῦ μικροῦ μοναστηριοῦ, παρ' ὄλη τὴν προχωρημένη ἐποχὴ πλημμύριζε ἀπὸ λουλούδια. Νόμιζες πὺς θάλασσα ξεχύθηκε στὶς φαρδιές ἀλτάνες ἀπὸ χρώματα κάθε λογῆς κι' ἀπόχρωσης.

Στὸ πίσω μέρος τοῦ μοναστηριοῦ, ἐκεῖ πὺν εἶναι ὁ μεγάλος πλάτανος καὶ ἡ χαράδρα μὲ τοὺς βαθειοὺς ἀντίλαλους, εἶχε τόσα πολλὰ κυκλάμινα πὺν δὲν ξέραμε τί νὰ πρωτομαξέψουμε. Κι' ὁ Νίκος ἔλεγε, πὺς σὰν αὐτὸ τὸ δλάνθιστο κομμάτι τοῦ βουνοῦ εἶναι καὶ ἡ εὐτυχία μας, ὄλα λεπτά, ὄλα χαρὰ ἀνέκφραστη στὰ μάτια καὶ στὴν ψυχὴ, καὶ πρέπει τόσο προσεκτικὰ νὰ πατάμε, γιὰ νὰ μὴ σπάσουν τὰ μικρὰ λουλούδια, πὺν ἄφθονα φτυρώνουν στὰ πόδια μας, νὰ πατάμε σὰ νὰ πετάμε, μ' ὄλη τὴν αὐλὴ χάρι τῶν σιωπηλῶν φτερῶν τῆς πεταλοῦδας. Πάντα θὰ ἦθελα νὰ ρένω τὸ δρόμο σου μὲ τέτοια λουλούδια, γυναῖκα μου, γιὰ νὰ μὴ ἀγγίξῃς ποτὲ λιθάρια ἢ χῶμα, γιὰ νὰ μοσχοβολᾷ ὄπου πατάς, καὶ πάνω στὴ γῆ νὰ περάσης μὴ ταράσσοντας ἀλλοιῶς τὴν ἀπειρη γαλήνη τῆς ζωῆς σου, σὰν τὴ γαλήνη τοῦ δάσους τοῦτο τ' ἀπόγεμα, παρὰ μ' ὄσο θόρυβο κάνουν τὰ κυκλάμινα γέροντας τὰ κεφαλάκια πὺν ἔχουν τὸ χῶμα τῆς ἀνατολῆς, κάτω ἀπ' τὰ ἐλαφριά σου βήματα. —Καὶ τὰ χέρια του φορτωμένα κυκλάμινα, τριγύριζαν τὴ μέση μου λὲς κι' ἦταν ἔτοιμα νὰ μὲ σηκῶσουν ἀπ' τὴ γῆ, νὰ μὴν ἀγγίξουν τὰ πόδια μου λιθάρια ἢ χῶμα.

Ἄν μποροῦσες νὰβλεπες σήμερα τὸ

σπίτι μας, νονά, θὰ στεκόσουν στὴν πόρτα γεμάτη θαυμασμὸ καὶ θάλεγες.—Μὰ ἔξω εἶναι φθινόπωρο, ἔρχεται ὁ βαρὺς χειμῶνας, καὶ πὺς μέσα δῶ ἔχετε μὴ τέτοια πλοῦσια ἀνοιξι.... —Ὡς καὶ στὸν ἀργαλειὸ ἔχει ἀκουμπήσει ὁ Νίκος ἕνα βάζο μὲ κυκλάμινα.—Ποῖος γιορτάζει, ρώτησε ἡ Κατέρω, μπαίνοντας τὸ πρωί, τὴν ὥρα πὺν στὸ στολισμένο τραπέζι ἄχνιζε τὸ ζεστὸ γάλα.—Κυτταχτήραμε μὲ τὸν ἄντρα μου καὶ λέγανε τὰ μάτια τοῦ ἑνὸς στὰ μάτια τοῦ ἄλλου: Μὰ ἐμεῖς γιορτάζουμε καὶ σήμερα. Ἐμεῖς γιορτάζουμε κάθε μέρα τὴν ἀγάπη μας, τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ, πὺν εὐτυχισμένες κάνει τις καρδιές μας...

Ἡ μικρὴ Θεοστόρω ὄλο κι' ἀδυνατίζει. Ἐχει μείνει μονάχα δυὸ τεράστια κατὰμαυρα μάτια. Πάντα ὄπως τὴν εἶξερες, μ' ἐκεῖνο τὸ δικὸ της χαμόγελο καὶ τὴν τόση ἀγάπη της στὸ Χριστό. Οἱ πόνοι γίνονται ὄλο καὶ συχνότεροι. Ὁ Νίκος φοβάται πὺς δὲν θὰ τὸν βγάλῃ τὸ χειμῶνα. Κι' ὄμως ἐλπίζει πολὺ, ἡ μικρὴ Θεοστόρω, νὰ σὰς δῆ πάλι ἐσένα καὶ τὴ Μαίρη, νὰ δῆ καὶ τὸ παιδάκι μας. Ἰσως τῆς κάνει αὐτὴ τὴ χάρι ὁ Θεὸς πρὶν στείλῃ τὸν ἄγγελό του ἀλαφριά νὰ τὴ σηκῶσῃ ἀπ' τὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, ἀλαφριά νὰ τὴν ἀποθέσῃ στὶς αἰώνιες χῶρες τῆς χαρᾶς. Θάθελε πολὺ ὁ Νίκος νὰ τὴ φέρομε σίτι γιὰ νᾶχη περισσότερη ζέστη καὶ καλύτερη τροφή. Πὺς νὰ τὴ στερήσῃ ὄμως, τὸ λίγο ἀκόμα καιρὸ πὺν ἔχει νὰ περάσῃ στὴ γῆ, ἀπὸ κείνους τοὺς γονεῖς πὺν τὴ λατρεύουνε, πὺν βρίσκουνε ὅτι τὸ πιὸ ἀπαραίτητο ἀπ' ὄλα τοὺς τὰ παιδιά εἶναι ἡ ἀνάπηρη Θεοστόρω, μὲ τὴ γλυκειὰ ὑπομονή, τὰ γεμάτα θάρρος λόγια καὶ τὴ συνήθειά της νὰ τοὺς διαβάξῃ τ' ἀτέλειωτα βράδνα τοῦ χειμῶνα ὅτι καλὸ βιβλίο τῆς δανείσουν. Ὁ Νίκος τὴν ἀγαπᾷ πολὺ. Συχνὰ τὴν ὥρα πὺν ἀδειάζω τὸ φαί στὴν πιατέλα, ἔρχεται στὴν κουζίνα νὰ μοῦ ψιθυρίσῃ:—Φύλαξες τῆς Θεοστόρω; Κι' ἐγὼ κάνω λιγάκι πὺς τὸ ξεχνῶ, γιὰτί μ' ἀρέσει νὰ βλέπω τὴν καρδιά του ἔτσι ξύπνια στὴν ἀγάπη τῶν πονεμένων παιδιῶν τοῦ Θεοῦ. Δὲ σοῦ λέω ἐγὼ, νονοῦλα, πὺς δεύ-

τερος Νίκος για τη Λουλού δεν θα μπορούσε ποτέ να βρεθῆ στον κόσμο...

Ὁ καιρὸς ἔχει κρυώσει πολύ. Στρώσαμε τὰ κιλίμια καὶ τραγουδᾶν τὰ ζωηρά τους χρώματα μέσα στὸ κάτασπρο σπίτι μας.

Πάνε οἱ ἐκδρομὲς τοῦ καλοκαιριοῦ, πρὶν ἀπ' τὸ σκάσιμο τοῦ ἡλίου πίσω ἀπ' τὶς ψηλὲς κορφὲς καὶ οἱ γλυκύτατοι περιπάτοι τοῦ Σεπτέμβρη, ὕστερα ἀπ' τὴ βροχή. Πάνε τὰ λαμπρὰ ἀστέρια πού σὰ μελίσσια, νόμιζες, θὰ ξεχύνονταν στὴ γῆ. Πάνε οἱ κόκκινοι κρῖνοι τοῦ βουνοῦ μὲ τὰ χυμώδη καὶ γυαλιστερὰ πέταλα, σὰν μόλις νὰ τὰ ἔχουνε λουστράρει τὰ δροσερὰ πέταλα τῆς αὐγῆς καὶ τὰ τόσα κυκλάμυνα, πού λὲς καὶ βροχὴ πέφταν ἀπ' τὸν οὐρανὸ τίς ἡρεμὲς μέρες. Κλεισμένοι στὸ ζεστὸ σπίτι μας, περιμένουμε τὸ βαρὺ πνεῦμα τοῦ βουνήσιου χειμῶνα...

Ἦρθε τὸ πρῶτο χιόνι, νονά, ἦρθε τὸ δεύτερο καὶ τώρα πιά δὲ σταματᾶν ὅλα ν' ἀσπρίζουν γύρω μας. Περνάμε ἀξέχαστα βράδια, πλάι στὸ τζάκι μὲ τὰ παιχνιδίσματα τῆς φλόγας γιὰ μόνη μας διασκέδασι. Ἀτέλειωτες συζητήσεις κι' ἀτέλειωτες ὥρες, φορτωμένες σιωπῇ. Τρίζουν τὰ ξύλα στὸ παραγῶνι καὶ ζωντανεῖν ἡ ἱστορία τοῦ δάσους. Κέδροι μὲ τὰ μυρωμένα κόκκινα μπαλάκια, δύστροπα πουρνάρια καὶ ἔλατα ποῦστεκαν καμαρωτὰ μὲ τὶς ξανθὲς κουκουναρές σὰ διαμαντοστόλιστες ἀπὸ τίς τόσες σταγόνες τῆς ρετσίνας, ὅλα τώρα ψηλὲς φλόγες ἀνεβαίνουν, ὅλα χάνονται στὸν παγωμένο αἰθέρα τοῦ χειμῶνα. Καυμένα δέντρα, δὲ θὰ τὰ χαϊδέφουν πιά οἱ αὔρες, δὲ θὰ τὰ κουνήσῃ ὡς τίς βαθιεῖς ρίζες τους ἢ καταιγίδα, δὲ θὰ τὰ τυλίξῃ τὸ μυστήριο τῆς ομίχλης, οὔτε βαρειά θὰ τρίζουν κάτω ἀπ' τὸ ἄσπιλο βάρος τοῦ χιονιοῦ. Κι' ὁμως, μ' ὄλες τίς καλόκαρδες φλόγες τους, μοιάζουν νὰ χαίρουνται.—Γιατί, Νίκο;—Γιατί, μικρή μου γυναίκα, ἀφίνουν τὴ γῆ καὶ πάνε πρὸς τὸν οὐρανὸ, κι' οὐρανὸς γίνονται τὰ ἴδια, ὅπως λέει τὸ ὄραϊο κείνο ποίημα.—Κι' ἐμεῖς, πῶς θὰ γίνουμε οὐρανός, ἐμεῖς, ἀγαπημένε μου;—Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, καίγοντας τὴν καρδιά μας στὴ φλόγα τῆς ἀ-

γάτης, τῆς καλωσύνης, στὴ δυνατὴ φλόγα τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ. Τίποτα ἔτσι δὲ θὰ μείνῃ μέσα μας πού νὰ μὴν εἶναι οὐρανός, ἀπαλορρόδιнос τὴν αὐγή, θερμὰ γαλανὸς τὰ μεσημέρια, τόσο λυωμένος σὰ χρυσάφια τὰ δειλινὰ καί, μόλις ἔρθῃ ἡ νύχτα, ἀγαπημένη, θάμπωμα ἀπὸ ἄστρα, ὅλα φῶς, ἀπέραντο κι' αἰώνιο ταξειδεμα

...Ὁ ἄνδρας μου κι' ἐγὼ πάντα σφιχτὰ πιασμένοι ἀπὸ τὸ χέρι.....

στὸ φῶς, πάντα πιασμένοι ἀπ' τὸ χέρι.

Νονά, ὅλα μέσα στὸ σπίτι μας εἶναι θερμὰ, γαλανὰ σὰ μεσημεριάτικος οὐρανός τοῦ Αὐγούστου κι' ἐμεῖς, πάντα σφιχτὰ πιασμένοι ἀπ' τὸ χέρι... Δὲ θὰ σταματήσῃ, φαίνεται, ποτὲ ὁ ἄσπρος κύκνος νὰ μᾶς φέρῃ ἀπὸ ἀνθόσπαρτη γωνιά σ' ἄλλη γωνιά μὲ κρῖνους στὶς ὄχθες τῆς εὐτυχισμένης λίμνης μας...

ἤρθε ἡ ἀνοιξι, ἡ μαγεύτρα, νονά, ἡ ἀνοιξι πὺν λέει τὰ χίλια μυστικά, ἤρθε σιγά, μὲ τ' ἀνθισμένα ἀλαφροπάτητά της θήματα. Ἔσκυψε πάνω ἀπ' τὰ χιόνια καὶ τὰ χιόνια κυλήσανε χείμαρροι στὶς πλαγιές καὶ χάρηκα τ' ὄνειρό μου, νὰ δῶ τὰ μεγάλα νερά. Ἔσκυψε πάνω ἀπ' τὸ δάσος μὲ τὴ θερμὴ ἀναπνοή της κ' ὀλόκληρο ἀνατρίχιασε τὸ δάσος. Κουνήθηκαν τὰ ναρκωμένα δέντρα, ὁ χυμὸς ἄρχισε νὰ τρέχη ὡς τὴν τελευταία ἄκρη τοῦ μικρότερου κλαδιοῦ, καὶ τὰ μπουμπούκια, χιλιάδες καινούργια μάτια, κύτταξαν τὸν κόσμο.

Νομίζουμε, ὁ Νίκος, κ' ἐγώ, ὅτι ποτὲ δὲν ἔχουν λάμψει τόσο πολὺ τ' ἀστέρια ὅσο τὶς κρῦες τοῦτες ἀνοιξιάτικες νύχτες τοῦ βουνοῦ. Χωρὶς νὰ τὸ ζητᾶ, πλαταίνει ἡ ψυχὴ, σὰν νὰ πλανιέται τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πάνω σ' ὅλη τούτη τὴν ὁμορφιά. Στὴν ἀπέραντη σιωπὴ τῆς νύχτας λὲς πὼς θ' ἀκούσης τὸ θόρυβο πὺν κάνει τὸ Σύμπαν στὸ ἱλιγγιάδες του στροβίλισμα. Ὅλα μοιάζουν καινούργια σὰν καὶ νᾶναι ἡ πρώτη μέρα πὺν βγαίνουν ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Κι' οἱ καρδιές μας χτυπᾶν μαγεμένες, ὅμοιες μὲ παιδικές καρδιές, πὺν γιὰ πρώτη φορὰ βλέπουν πὼς ἀνθίζει ἡ γῆ καὶ πὼς φέγγει ὁ οὐρανός.

Ἔλα γρήγορα, νονά, γιὰ νὰ προφτά-

σης τὸ θριαμβευτικὸ ξύπνημα τοῦ δάσους, γιὰ νὰ δῆς τὶς πρῶτες παπαρούνες νὰ χαιρετᾶν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, κουνώντας τὰ μεταξωτὰ πέταλα, γιὰ νὰ χαρῆς στὰ διάσελα καμαρωτὰ νὰ πρασινίζουνε τὰ στάρια, στὰ κεφαλάρια ν' ἀπλώνουν τὴν ἀραιή σκιά τους τὰ πρῶτα τρυφερὰ φύλλα τῶν πλατανιῶν. Ἔλα νὰ προφτάσης τὰ κοπάδια πὺν θ' ἀνεβαίνουν ἀπ' τὰ χειμαδιά γιὰ τὶς ψηλές κορφές, ἐκεῖ πὺν ἀκόμα χιόνι θὰ μοσχοβολᾷ ὁ ἀέρας, γιὰ τὸν πυκνὸ ἴσκιό τῶν ἐλατιῶν, γιὰ τὸ κρυστάλλινο νερὸ τῆς πηγῆς. Θὰ χτυπᾶν τὰ γλυκὴχα κουδοῦνια, σοβαροὶ μὲ τὶς κάπες καὶ τὶς ἀγκλίτσες θ' ἀκολουθᾶν οἱ βοσκοὶ κ' ὄταν θὰ χάνονται στὸ γύρισμα τῆς πλαγιᾶς, ἀνεβαίνοντας ὄλο καὶ ψηλότερα, ὄλο καὶ βαθύτερα στὴ δροσερὴ καρδιὰ τοῦ δάσους, τὰ μάτια θὰ γίνονται σκεπτικά, θὰ βραβαίνουν ἀπὸ νολσταλγία...

Ἴσως νὰ μὴ μένουν ἀκόμα πολλὲς μέρες, νονά, γιὰ νὰ κλεισθῇ τὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς εὐτυχίας μας. Καὶ θ' ἀρχίσῃ ἔνα δεύτερο, ἀκόμα πιὸ εὐτυχισμένο, γιὰτὶ σφιχτότερα θὰ ἐνώση τὰ χέρια μας τὸ καινούργιο χεράκι πὺν θὰ κρατᾶ μέσα του ὅλη τὴ δύναμι τῆς χωρὶς ὄρια, τῆς χωρὶς σταμάτημα ζωῆς...

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ

Σ' αὐτὴ τὴν πρόσχαρη ἐξοχή,
τώρα θὰ ῥθοῦνε τὸν χειμῶνα,
οἱ παγερές, οἱ ἀσέλγηες νυχτιές.
Μὲ μάνητα ὁ βορρηᾶς,
στὸ δάσος τὸ γειτονικὸ
θὰ ξεφωνίζη,
κ' ἀντίλαλο θὰ δίνουνε φριχτό,
ἐπάνω στὸ βουνὸ ψηλά,
οἱ ἄδειες οἱ σπηλιές
καὶ τὰ φαράγγια.
Τῆς γέρινης βελανιδιάς μας
τὰ κλαδιά,
ἀπελπισμένα θὰ χτυποῦνε
τὰ κλειστὰ
παραθυρόφυλλά μας.
Κι' ὅπως θὰ πέρνη ἀνάσα ἡ καταιγίδα,
τὸ ἀμείλιχτο οὐρλαχτό,

θὰ φτάνη ἀπὸ μακριὰ
τοῦ πεινασμένου λύκου....

Μὰ ἐμεῖς, καλέ μου ἀδελφέ,
τῆς νύχτας τὶς ἀτέλειωτες τὶς ὄρες,
στὸ ἀγαπητὸ μας τὸ σπιτάκι
ἀσφαλισμένοι,
πλάι στὸ ζεστό θὰ μένουμε τὸ τζάκι.
Ἡ πάλη τῶν στοιχειῶν καὶ τὸ δρολάπι,
μηδὲ τοῦ λύκου ἡ ἀπειλὴ
ποτὲ θὰ μᾶς τρομάξουν,
μέσα στὸ σπιτί αὐτό,
πὺν ἡ ἀγάπη ἡ φλογερὴ
ἐνὸς καλοῦ πατέρα,
μὲ ματωμένα χέρια
τῷχει γερὰ χτισμένα.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ALLIETTE AUDRA(*).

ΣΠΛΑΧΝΙΣΟΥ, ΚΥΡΙΕ...

Σπλαχνίσου, Κύριε, τὰ φτωχὰ τοῦ Ἀυγούστου Σου περβόλια !
Τὰ δέρνει ὁ ἥλιος κι' ὁ ἄνεμος μὲ τὰ πιὸ λαῦρα βόλια ...

Ἄν ἔτσι Σοῦ μιλῶ γι' αὐτά, κι' ἂν Σὲ παρακαλῶ,
εἶναι γιατί εἶδα, Κύριε, στὸ κάμα τὸ θολό,

Νὰ κλαῖν τὰ δέντρα τὰ ἔρημα' καὶ τ' ἄνθια τὰ καημένα
νὰ γέρνουν πρὸς τὴ ρίζα τους, σὰ μισοπεθαμένα.

Τ' ἄβρα τὰ ρόδα, νὰ πονοῦν στῶν κλώνων τὴν κορφὴ
καὶ νὰ μὴ βρῖσκει ἡ μέλισσα στὸν κόρφο τους τροφή.

Κι' εἶδα τὸ καλοκαῖρι Σου σωστὸ μαρτύριο νᾶναι
γιὰ τὰ περβόλια, καί, μαζί, κι' ὅσες καρδιὲς πονᾶνε ...

Ἦ! Κύριε, κάθε πλάσμα Σου φύλαξε ἀπ' τὸ λιοπῦρι,
καὶ μὴν ἀφήσεις πρῶϊμα τὴ φύση Σου νὰ γείρει,

Δίχως σταλιὰ ἀπ' τὰ Οὐράνια Σου δροσιὰ νὰ τῆς δοθεῖ.
Φύλαξε τίς κυφέλες Σου, τὸ μέλι μὴ σωθεῖ.

Κι' ἔσο γλυκός, ὦ Κύριε, καὶ γιὰ ὅσα ἀπ' τὰ παιδιὰ Σου
μοιάζουν μὲ τὰ περβόλια Σου, καὶ κλαῖν μὲς στὴ χαρὰ Σου.

(Μετάφραση)

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

(*) Σύγχρονη Γαλλίδα ποιήτρια ἀπὸ τὴν «Anthologie de la Renaissance Catholique» τοῦ Louis Chaigne.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Μὲ δίκαιες ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ σεβασμοῦ ὁ πνευματικὸς κόσμος ἀπεχαιρέτησε τὸν Γεώργιο Δροσίνη, ποῦ μᾶς ἔφυγε ἤσυχα καὶ ἀπαλὰ ὕστερα ἀπὸ μιὰ μακρὰ, ὠραία καὶ γόνιμη ζωή. Ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, ποῦ, μὲ τὴ ζωὴ τους καὶ τὸ ἔργο τους, μπόρεσαν νὰ πραγματοποιήσουν τὴ μορφή τοῦ ἀληθινοῦ καὶ δλοκληρωμένου πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Γεώργιος Δροσίνης δὲν ἦταν μόνο ἕνας εὐγενικὸς καὶ λεπταίωτος ποιητῆς, ποῦ πῆρε καὶ κράτησε μιὰν ἐξέχουσα θέση στὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ Ποίηση· οὕτως ἦταν μόνο ἕνας ἀξιότιμος τεχνίτης τοῦ λόγου γενικώτερα, ἕνας δημιουργικὸς πεζογράφος καὶ στοχαστής. Ἦταν συγχρόνως καὶ ἕνας ἄνθρωπος με βθεσιὰ καὶ γνήσια πνευματικὴ δπόσταση.

Διευθυντὴς Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας· ἐμφυαχτῆς καὶ μέχρι τῶν τελευταίων του σχεδὸν ἡμερῶν βασικὸς συντελεστής τοῦ λαμπροῦ ἔργου τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠρελίμων βδβλιῶν»· Ἰδρυτῆς καὶ Διευθυντῆς διαφόρων μορφωτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, σωματείων καὶ περιοδικῶν, ἔδινε πάντα δλόκληρη τὴν ψυχὴ του καὶ δλόκληρη τὴ δραστηριότητά του στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν δψηλῶν αὐτῶν σκοπῶν.

Γνήσιος ποιητῆς, καὶ στὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο καὶ στὴν πνευματικὴ του ζωὴ. Ἀληθινὸς πνευματικὸς ἀνθρώπος καὶ δημιουργὸς.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Μ' ὄλο ποῦ ὁ ἐπισκέπτης — ἔτσι ἀκαθοδηγῆτος καὶ ἀκατατόπιστος ποῦ μένει, χωρὶς κἀν ἕναν τυπωμένο κατάλογο, μέσα στ' ἀπέραντες καὶ βρυφορτωμένους αἰθουσες τῆς Ἐκθέσεως — χρειάζεται ἀρκετὴν ὠρα γιὰ νὰ... συνέλθῃ καὶ νὰ προσανατολισθῇ, κατορθώνει στὸ τέλος νὰ κἀμῃ διὸ βασικὲς διαπιστώσεις: Ἡ πρώτη εἶναι ὁ μεγάλος, πολὺπλευρος, ἴσως καὶ κάπως περίπλοκος πλεῦτος τῆς ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικῆς· ἡ δευτέρη εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ τῆς πλευρᾶ.

Ἡ στήλη αὐτὴ, ἀναρμόδια νὰ κρῖνῃ τὸ πρῶτο, περιορίζεται στὸ νὰ ἐκφράσῃ ἀπλῶς τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμὸ τῆς γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ συμβολὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς στὴν ἐξέλιξιν καὶ στὴν ἀνάπτυξιν τοῦ οἰκοδομικοῦ πολιτισμοῦ μας, ὅπως τόσο φανερὰ ἐκδηλώνεται στὴν Ἐκθεση.

Δὲν εἶναι βέβαια δυνατόν, ἐπὶ στενὰ ὅρια ἑνὸς σημειώματος, ν' ἀναφέρῃ κανεὶς ἔργα καὶ δνόματα. Φτάνει νὰ σημειώσῃ διτι στάθηκε πολὺς φορὲς με βθεσιὰ καλλιτεχνικὴ χαρὰ μπροστὰ σὲ ἐμπνευμένους ἀναπαραστάσεις καὶ συνδυασμοὺς Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν καὶ Βυζαντινῶν ρυθμῶν, μπροστὰ σὲ συγχρινμένους ἀναδημιουργίεσ ἀπὸ τὴ λαϊκὴ καὶ ἀρχιτεκτονικὴ, μπροστὰ

σὲ ὑποβλητικὰ νησιώτικα ἐκκλησιάκια, σὲ ὠραία-τάτα σχέδια σχολικῶν κτιρίων, σὲ θαυμαστὰ ἐσωτερικὰ χωριάτικων σπιτιῶν, μπροστὰ σὲ λεπτεῖς αἰθθητικὲς γραμμὲς ποῦ ἀπάλλυναν κι' ἐξευγένισαν τοὺς βάρβαρους ὄγκους μεγάλων κτιρίων καὶ πολυκατοικιῶν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ Ἐκθεση μ' ὄλες τίς ἀλλεΐψεις τῆς — φυσικὲς ἄλλωστε γιὰ πλεῖστη φορὰ — ἔδειξε μὲ τὸν πιὸ ἀπτό καὶ ζωντανὸ τρόπο, κατὰ πολὺ σημαντικό καὶ πολὺ εὐχάριστο: ἔδειξε διτι οἱ Ἑλληνες ἀρχιτέκτονες δὲν ἐργάζονται μόνο με τὸν διαβήτη, ἀλλὰ καὶ με τὴν ψυχὴ τους, τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ τους.

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ

Μὲ φυλλάδια, με βδβλία, με ἀρθρογραφία, με ἀλληλογραφία, ἀλλὰ προπάντων με ψυχὴ καὶ με θέλησιν, με ἀλύγιστο θάρρος καὶ ἀκούραστη ἀποφασιστικὴτητα, μιὰ ομάδα Ἑλληνίδων τῆς Θεσσαλονικῆς ἐργάζεται ἐπίμονα καὶ συστηματικὰ, ἀπὸ τὸ 1948, γιὰ τὸ μεγάλο καὶ ἰερὸ ζήτημα τοῦ Παιδομαζώματος. Μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ διαβάσουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ φυλλάδια αὐτὰ, συνταγμένα στὴν Ἑλληνικὴ καὶ στὴν Ἀγγλικὴ γλῶσσα. Μὲ στοιχεῖα θεικὰ κι' ἀναμφισβήτητα καὶ με ζωντανὴ παραστατικὴτητα περιγράφουν τὸ φρικτὸ ἔγκλημα. Κι' ἐνὸς ἐκφράζον με τὸν πιὸ ζωηρὸ τρόπο τὸν πόνο τοῦ ἔθνους, διατυπώνουν συγχρόνως με τὴν πιὸ ὑψηλὴ συναίσθησιν τοῦ δικαίου τῆς ὑποθέσεως τὴν ἐπιτακτικὴν ἀξίωσιν τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀρπαγέντων παιδιῶν.

Τώρα τελευταία ἔχουν ἀφιερωθῆ στὴν προσπάθεια γιὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν γραπτῶν αἰτήσεων τῶν γονέων τῶν παιδιῶν, ποῦ θεωρήθηκαν ἀναγκασίτες, γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς νὰ ἐνεργήσῃ γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν παιδιῶν. Καὶ ἐπικοινωνοῦν γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ με ὄλους τοὺς ἀρμόδιους κοινωνικοὺς καὶ πνευματικοὺς παράγοντες τοῦ τόπου, τίς κοινοτικὲς ἀρχές, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διδασκάλους, καὶ ἐργάζονται ἐντατικὰ καὶ ἀκούραστα.

Τοὺς ἀξίζει, ἀλήθεια, τιμὴ καὶ σεβασμὸς γιὰ τὸ ὑψηλὸ τους ἔργο.

Ο "ΒΩΜΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ..

Σὲ κάποιον πρόσφατον ἑορτασμὸ τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου ἐνὸς παλαιάμου λογίου, κάποιος συνάδελφος του εἶχε τὴν ἐμπνευσιν νὰ προτείνῃ τὴν ἰδρυση «Βωμοῦ τοῦ Πνεύματος», ποῦ νὰ παραβῆδῃ στὴν ἀθανασία καὶ στὴν αἰώνια εὐγνωμοσύνη τῶν ἐπερχομένων γενεῶν τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ Πνεύματος. Ἐπεκράτησε μάλισα ἡ γνώμη, ὁ βωμὸς αὐτὸς νὰ στηθῆ κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν.

Μὲ τὸν... σεμνὸ αὐτὸ συμβολισμὸ οἱ Ἑλληνες λογοτέχνες θὰ θέλουν βέβαια νὰ δείξουν πόσα

τὸν Ἀρμενόπουλον μᾶς τὴν προσφέρει ὡς μίαν μορφήν ἐμπνέουσαν καὶ ὑποδειγματικὴν δι' ἐποχὴν εἰς τὴν ὅποιαν τόσοι πολλοὶ χρειαζόμεθα καὶ τὴν ἐμπνευσὶν καὶ τὸ ὑπόδειγμα.

A.N.T.

R. G. Quaatz. Verlorene Gemeinschaft (χαμένη ἐξόχτης) Berlin 1950.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου εἶναι νομικὸς ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομικὴν καὶ σταδιοδρομήσας μετὰ μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος του, ἐνῶ συγχρόνως ἠσχολεῖτο μετὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν: «Ἐλαβες «κλήσιν» διὰ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κολωνίας, διετέλεσες Διευθυντὴ τοῦ Ἐμπορικῆς Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑσθίας, εἰργάσθη ὡς δικηγόρος εἰς τὸ Βερολίον. Ἀπομακρυνθεὶς τῆς ὑπηρεσίας καὶ εἰς ἀναγκαστικὴν ἀργίαν ἐπὶ Χίτλερ, εἶναι ἤδη καθηγητὴς εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν σχολὴν τοῦ Βερολίνου.

Τῆς ποικίλης αὐτῆς δραστηριότητος, τῆς πλουσίας μελέτης καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐνατενίσεως, τῆς πηγαίας ἀνῆθης καὶ συνεποδῆς πίστεως καρπὸς εὐχυσμός, εἶναι τὸ προκείμενον ἔργον. Ἀποδόσας τοῦ περιεχομένου του συνοπτικῆ, εἶναι ἀδόνατος. Πρέπει, ἀπλοῦστατα, νὰ διαβασθῆ ἅλῳ. Συζητήσῃς ἤμπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ, ὅχι εἰς βιβλιοκρισίαν ὁμῶς, ἀλλ' ἐν συνδιασμῷ μετὰ τὸν ἅλῳ μέγα ὅμα τοῦ βιβλίου, ποῦ εἶναι ἡ διάσπασις εἰς τὴν ἐν κοινῶν ἐνότητα (ἄς ἀποδώσω κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ὅρον Gemeinschaft τοῦ ἀνθρώπου, διάσπασις ἡ ὅποια ὅχι μόνον χαρακτηρίζει τοὺς καιροὺς μας ἀλλὰ καὶ ἀποτελεῖ τὴν ἐξήγησιν τῆς τραγικότητος τῶν.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πλασμένος διὰ νὰ ζῆ μόνος ἢ μόνωσις καὶ «αὐτονομία» εἶναι οὐτοπία. Ἀλλὰ πάλιν ἡ ἐνότης καὶ κοινωνία θεμέλιον ἔχει τὴν πίστιν. Χωρὶς αὐτὴν εἶναι ἀναπόφυκτος ἡ διάσπασις, τὴν ὅποιαν δὲν σῶζει ἡ σπερὰ τῶν μύθων, εἰς τοὺς ἐποικοὺς καταφύγει ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἔχασεν τὴν πίστιν. Ἡ κεντρικὴ αὐτῆ «θέσις» τοῦ βιβλίου ἐμφανίζεται μετὰ τὴν ἐμβρίθειαν, μετὰ τὸσον σφυροκοπημένην λογικὴν ἀκολουθίαν καὶ διαυγίαν (ἄς ἐξαρθῆ μόνον ἡ διακρίσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὴν ἰσοκρατίαν). Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸσον παλῶν καὶ μετὰ τὴν δύναμιν! Ὅθι τολμήσω νὰ εἶπω, ὅτι τὸ δυνατόν καὶ ἐπιγραμματικὸν ἄρος ἐνθυμίζει τὸν Νίτσε, μολοντὶ αἱ ἰδέαι εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἀντίποσις! Ἀλλὰ ἄς σταματήσω μετὰ τὴν αὐτῆσιν: ὅσοι ἠμποροῦν, πρέπει ἐξάπαντος νὰ διαβάσουν τὸ πολυτίμητον αὐτὸ βιβλίον.

A.N.T.

Edmond Rochedieu, Ψυχολογία καὶ πνευματικὴ ζωὴ, μεταφρασίς Δ. Η. Χαρακόπου, Ἐκδόσις «Διαιμακοῦ» τῆς συνεργασίας «Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ἑγείσεως» Ἀθῆναι 1950.

Ἰγρήρξῃς πολλὴ ἐπιτυχὴς εἰς τὴν ἐπινοήσιν τῆς «Διαιμακοῦ», νὰ παρουσιάσῃ ἡ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τὸν περίφημον αὐτὸ βιβλίον τοῦ Ἑλβετοῦ καθηγητοῦ. Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου φανερώ-

ναι ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὅποιον ἐγράφη. «Πρῶτον νὰ κάμῃ γνωστὰ ὀριζόμενα συμπράσματα τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς ψυχανάλυσεως ποῦ θίγουν οὐσιωδῶς θρησκευτικὰ προβλήματα» ἐπειτα νὰ ἀναζητηθεῖν αἱ σχέσεις μεταξὺ ψυχολογίας καὶ πίστεως καὶ νὰ διεσθῆ μὴχρι ποίου σημείου εἶναι δυνατόν νὰ συγκροτηθῆ μία χριστιανικὴ ψυχολογία, ἡ ὅποια, χωρὶς νὰ ἀπαρνήται τὰ θεοδομήματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, θὰ χρησιμοποιοῖ τὰς γνώσεις τῶν ψυχολόγων. Διατηρεῖσα ὁμῶς ἀπέναντι τῶν ἀπόλυτων ἐλευθερίαν κρίσεως». Ὅπως δὲ σημειῶναι εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ συγγραφεὺς, «ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι θὰ εἶναι ὀφέλιμον νὰ δοκιμάσωμεν νὰ γεφυρώσωμεν τὰς δύο ὁδοὺς—τὴν δὴλον τῆς ψυχολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ὄχνην τῆς χριστιανικῆς πίστεως—ποῦ μία τάφορ ἀμοιβαίας ἀσυνεννοησίας ἢ ἐκουσίας ἀγνοίας κινδυνεύει νὰ τὰς χωρίσῃ ἀκόμη περισσότερο». Τὸ πρᾶγμα ἦτο ἰδιαιτέρως χρήσιμον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἡ τάφορ αὐτῆ εἶναι ἀκόμη μεγαλειότερα λόγῳ τῆς εἰπολαϊότητος πολλὰκις μετὰ τὴν ὅποιαν ἐξετάζονται τοιαῦτα θέματα. Πολὸ ὄρθως τονεῖς ὁ καθηγητὴς Rochedieu ὅτι «μία ψυχολογία ἡ ὅποια θέλει νὰ εἶναι πλήρης καὶ νὰ μὴ παραπλατῆται ἀπὸ προκαταλήψεις, περισσότερο φιλοσοφικῆς παρὰ ἐπιστημονικῆς, ὀφείλει νὰ ὑπολογίσῃ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς θρησκείας ἀπομακρύνουσα ταύτας συστηματικῶς, δὲν κάμνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ περιρριζῆν ἡθελημένως τὴν εὐρύτητα τοῦ πεδίου ἐρεῖνης καὶ νὰ ἐξεσθενίξῃ ἐκ τῶν προτέρων τὰ συμπράσματα εἰς τὰ ὅποια φιλοδοξεῖ νὰ καταλήξῃ».

Εἶναι αὐτόχρημα ὅτι τοῦ ἐγχειρήματος αὐτοῦ ἐπαλήρθῃ ἐπιστήμων, ἀρμόδιος καὶ διακεκριμένος, ὁ ὅποιος συνδυάζει τὴν ἐμβρίθειαν μετὰ τὴν σαφήνειαν, τὸ ἐπιστημονικὸν βῆθος μετὰ τὴν ἀπλότητα, τὸ ἀφθονον ὀλικὸν τῶν παρατηρήσεων μετὰ τὰς πρακτικὰς δειξιμίας, εἰς τὴν ὅποιαν καταλήγει. Μετὰ τὸν τρόπον αὐτὸν τὸ βιβλίον ἠμπορεῖ νὰ τὸ διαβάσῃ ὅχι μόνον ὁ ἐιδιικός, ἀλλὰ καὶ ὁ μέσης μορφώσεως ἀναγνώστης καὶ νὰ γνωρίσῃ τοιοῦτοτρόπως τὰ σπουδαία πορίσματα τῆς συγχρόνου ἡγετοῦς ψυχολογικῆς ἐρεῖνης. Πολλὰ ἔχει νὰ ἀποκομίσῃ κανεὶς ἀπὸ τὰ κεφάλαια τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ ἀσυνείδητον, εἰς τὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν, εἰς τὸ πρᾶγμα τῆς ἐλευθερίας (ἡ μάλλον τῆς ἀπελευθερώσεως), εἰς τὴν κατὰκτισιν τῆς προσωπικότητος. Τὰ κεφάλαια αὐτὰ ἐνῶ μᾶς λυτρῶνουν ἰπὸ ψυχαναλυτικῆς θεωρίας πεπαιδωμένους, προσφέρουν συγχρόνως μίαν φωτισμένην ἀντίληψιν ὡς πρὸς τὰ μυστήρια τοῦ ψυχικοῦ κόσμου. Εἰς τὰ σημεῖα αὐτὰ τὸ βιβλίον γίνεσθαι ὅχι μόνον καταποιστικόν ἀλλὰ καὶ καθοδηγητικόν. Καταποιστικὸν διὰ τοὺς μονομερῶς προκατελημμένους, οἱ ὅποιοι ἀποκλείουν ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ψυχολογίας ὀριζόμενα γεγονότα τοῦ ψυχικοῦ βίου. Καθοδηγητικὸν δὲ διὰ τὸν πνευματικόν, διὰ τὸν κατηχητὴν, διὰ τὸν παιδαγωγόν, οἱ ὅποιοι θὰ ἀντιλήσων ἀπὸ αὐτὸ πολῦτιμα διδάγματα.

Κλείων κανεὶς τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Rochedieu θαυμάζει, διότι ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα

ἔμπορεῖ νὰ ρίψῃ τέσον φῶς εἰς τὰ θρησκευτικὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως διότι ἡ ψυχολογία καὶ ψυχοθεραπευτικὴ ἔχει τόσα πρακτικὰ ὄφελῃ νὰ ἀποκομίσῃ ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ βιβλίον μὲ τὴν τόσον ὄρασαν καὶ ἐπιμελημένην μετάφρασιν τοῦ ἱατροῦ κ. Α. Χαρονόπου, ἀποτελεῖ ἀπόκτημα διὰ τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν καὶ ἐπιτυχὴ ἀπαρχὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ «Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς». Καὶ διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸν προλογίζοντα τὸ βιβλίον ψυχιάτρον κ. Α. Ἀσπιώτην «αὐτὴ ἡ συνάντησις ψυχικῆς ὑγιεινῆς μὲ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἀποτελεῖ, ὅτε ὄλιγον ὅτε πολὺ, ἐπέβρα τοῦ συγγραφέως ἀνθρώπου».

ΗΛ. Μ.

Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ὁ Ἅγιος Μελέτιος ὁ Νέος, Ἐκδ. Β'.

Εἰς τὴν τεραστίαν ὄντως συγγραφικὴν παραγωγὴν ἐπὶ τοῦ καθόλου πεδίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας, ὁ ἀειμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ἐπεδεικνυε ἰδιαίτερον στοργὴν δι' ἕκαστα τὰ θέματα, τὰ ὅποια ἀφεώρων τὴν πνευματικὴν ἀκτινοβολίαν τῆς Ὁρθοδόξου, καὶ ἰδιαζόντως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν κοινωνίαν ἐν γένει. Οἱ ὀγκώδεις τόμοι τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, τῆς Ἐκκλησίας Ἱερουσαλῆμ, ἀλλὰ καὶ αἱ πολυάριθμοι μονογραφαί, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν αὐτὸν ὡς καὶ αἱ ἀνωτέρω μνημειώδεις ἐργασίαι κύκλον, ἀποτελοῦν ἀπτά καὶ ἀγήραστα δείγματα τῆς ἀγάπης τοῦ πρὸς δεῖτι ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀναπλαστικὴν καὶ ἀναμορφωτικὴν δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη καὶ προτίμησις τὸν ἐκίνησεν ν' ἀφιερώσῃ εἰς τὸν Ὅσιον Μελέτιον, τὸν ἐπονομαζόμενον Νέον (1035-1105 μ.Χ.) ὄχι μόνον τὰς ποιμαντορικὰς τὸν προσπαθίας ὡς Ἀρχιεπισκόπου διὰ τὴν ἐπανίδρυσιν καὶ τὴν ἐκ νέου ἀνάδειξιν τῆς ὀνομαστῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἰς Κιθιριθῶνα Μονῆς τοῦ ὁσίου, ἀλλὰ καὶ ἐμπεριστατικὴν μελέτην διὰ τὸν βίον καὶ τὴν δράσιν τούτου τοῦ ἱδρυτοῦ, ἔσον καὶ τῆς Μονῆς.

Ἡ Μονὴ τοῦ ὁσίου Μελετίου, φθάσασα νὰ ἀριθμῆ μέχρι καὶ 300 μοναχῶν, ἐβόηθησε σημαντικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ζωηρᾶς πνευματικῆς κινήσεως καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ διαρκούσης τῆς δουλείας τοῦ Γένους. Ἀτυχῶς, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ὁπίστη τὰ πάνθαινα παρὰ τῶν Τούρκων, μετὰ δὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ, τέλος δὲ συνεχωνεῖθι περὶ τὸ τέλος τοῦ προηγούμενου αἰῶνος μετὰ τῆς Μονῆς Φανερωμένης Σαλαμίνος. Ἡ συγχώνευσις ἐπῆλθε καθ' ὃν χρόνον ἡ Μονὴ ἐβρίσκειτο εἰς ἀρκοῦντως μερᾶν οἰκονομικὴν ἀμυνὴν διὰ νὰ ἀποδειχθῇ, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι ἡ πνευματικὴ κίνησις δὲν δημιουργεῖται διὰ μόνην τῆς ὑπάρξεως τῶν βλικῶν μέσων. Ἡ πνευματικὴ κίνησις ἐκπορεύεται ἀπὸ προσωπικότητας μὲ ζῆλον ἐνθουσιᾶς, ἀπὸ τὴν ἐν γένει ἀμυνὴν

τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν τῶν πιστῶν, καὶ ἰδιαίτερος τῶν ἐντεταλμένων μὲ τὴν διαποίμανσιν τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος. Ἐὰν τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπουσιάζουν, ὁσθδήποτε οἰκονομικὴ ἐπάρκεια καὶ ἂν ἐπάρχη, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ πνευματικὴν ζωὴν, ὅπως ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω ἐργασίαν τοῦ ἀλήστου μηνῆς συγγραφῆς καὶ Ἀρχιεπισκόπου.

Ι. Ι. Κ.

Μεθοδίου Κοντοστάνου, Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν: Ἀρχεῖον καὶ καθημερινὰ περιστατικὰ γεγονότα ἐπὶ ἰταλικῆς καὶ γερμανικῆς κατοχῆς.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὁ σ., ἀφοῦ προτάσσει διεξοδικὴν εἰσαγωγὴν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀναφέρει τὸ πῶς ἐφθασεν ἡ φασιστικὴ Ἰταλία νὰ ἐπιθεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔχει μετ' ἐξαιρετικῆς στοργῆς συγκεντρώσει πλουσιώτατον ἀρχεῖον ἐγγράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἔστικὴν κατοχὴν τῶν Ἰονίων νήσων, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Κερκύρας, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὡς Μητροπολίτου καὶ ἐξῆς.

Τὸ ἔργον πλουτίζεται διὰ προσωπικῶν ἀναμνήσεων τοῦ συγγραφέως, τὰς ὁποίας ἐπορηθοῦν αἱ πολυάριθμοι σημειώσεις, ὡς τὰς εἶχε κρατήσει ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν γεγονότων.

Ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος, ὁ ὅποιος θὰ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ μελετήσῃ ἐκ πρώτης χειρὸς τὸ ἱστορικὸν βλικὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης, θὰ εἶρη πολὺτιμον βοήθημα εἰς τὴν θαφιλῆ καὶ ἐκσταταμένην συλλογὴν τοῦ Ἀρχεῖου τοῦ Σεβ. Κερκύρας.

Ι. Ι. Κ.

Γεωργίου Α. Σωτηρίου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὰ λειπόμενα ἀμφια τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ὀλιγώτερον ἐρευνηθέντα μέχρι τοῦδε πεδία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχαιολογίας, εἶναι τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἱερῶν ἀμφίων τῆς ἐκκλησίας μας. Εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ πεδίου τούτου ἔχει ἐπιδοθῆ ἑσχάτως ὁ γνωστός διὰ τὰς περιπουδάστους ἐργασίας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ καὶ καθηγητῆς κ. Σωτηρίου, εἰς τὸν ὅποιον ἡ Ἑλληνικὴ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία ὀφείλει δεῖτι ἔγιναι μέχρι σήμερον, μετὰ τὸν Γ. Λαμπάκη. Τοιοῦτοτρόπως, μετὰ τὴν ὁπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ ἔκθεσιν τῶν προβλημάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς τῶν χριστιανικῶν ναῶν, ἔρχεται ἡ διαφώτισις τῶν ζητημάτων τῆς χριστιανικῆς μικροτεχνίας ἐτοιμαζομένης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς ἐκδόσεως τοῦ δευτέρου τόμου τῆς Χριστιανικῆς καὶ Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας του.

Εἰς ἐκ τῶν καρπῶν τῆς ἐρεῦνης τοῦ σ. ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς χριστιανικῆς μικροτεχνίας εἶναι καὶ ἡ περὶ ἱερῶν ἀμφίων μελέτη του. Ἡ μελέτη ἀρχίζει μὲ τὴν ἔρευναν τῶν ἀμφίων τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς καὶ προχωρεῖ μὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀμφίων τοῦ κιθωρίου καὶ τῶν βημοθήρων, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἀμφίων τῶν

Τιμῶν Δώρων. Ἰδιαιτέρως ἀναπτύσσονται τὰ τοῦ «Ἀέρος», παρατιθημένων τῶν κυριωτέρων διασωθέντων μνημείων.

Ἡ μελέτη κοσμεῖται καὶ 18 ὥραϊας εἰκόνας αἱ ὁποῖαι διευκολύνουσι καὶ τὸν μὴ εἰδικὸν ἀναγνώστη, νὰ κατανοήσῃ τὸ ὑπὸ ἔρυσαν θέμα καὶ νὰ συμπερισθῇ τὴν πρὸς αὐτὸ καὶ γενικῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχαιολογίαν ἀγάπην τοῦ διακεκριμένου ἔρυσνητοῦ.

I. I. K.

Prof. P. Bratsiotis, die evangelistische Bewegung in der Orthodoxen Kirche Griechenlands («Ἡ εὐαγγελιστικὴ κίνησις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»)

Ὁ καθηγητὴς κ. Π. Μπρατσιώτης ἀπὸ ἐτῶν ἔχει προσφέρει μίαν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα γενικώτερον, μὲ τὰς πολυαριθμοὺς ἐργασίας τὰς ὁποίας ἔχει, κατὰ καιροὺς, δημοσιῶσι εἰς περιοδικὰ τοῦ ἔξωτερικοῦ, καθιστῶν γνωστὴν τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὴν χώραν μας χριστιανικὴν κίνησιν.

Μία τοιαύτη ἐργασία τοῦ εἶναι καὶ ἡ δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν «Internationale kirchliche Zeitschrift» μελέτη τοῦ περὶ τῆς ἱεραποστολικῆς δράσεως καὶ κινήσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Καθηγητὴς διδίδει ἐν ἀρχῇ μίαν σύντομον ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν τοῦ θεματος, ἀνατρέχων πρῶτον εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθόν, καὶ ἀκολούθως εἰσέρχεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς χριστιανικῆς ἐργασίας τοῦ παρόντος, ἀρχόμενος ἰπὸ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἔργου τοῦ ἱερῶτος τῆς Ἄδελφότητος τῆς «Ζωῆς» Ἐδουαβίου Ματθεοπούλου καὶ ἀναφέρων ἐν συνεχείᾳ ὅλας τὰς γνωστὰς χριστιανικὰς προσπάθειαις.

Ὅπως καὶ αἱ προηγουμένα, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ θὰ ἐξυπηρετήσῃ μὲγάλως τὴν ὑπόθεσιν τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τῆς Πατρίδος μας γενικώτερον. Παρουσιάζει μίαν εἰκόνα, ἡ ὁποία εἶναι ἐν πολλοῖς ἀγνωστος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, πολὺ δὲ περισσότερον εἰς τὴν ξένην, ὅπου ἐκ τῶν δημοσιευμένων περὶ τῆς Ἑλλάδος περιγραφῶν δὲν σχηματίζεται συνήθως περὶ αὐτῆς τόσον κολακαστικὴ ἰδέα. Εἶναι ἐπομένως καὶ κατὰ τοῦτο χρήσιμος ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Μπρατσιώτη, ὁ ὁποῖος, πρὸς τὴν κυρίαν τοῦ ἐπιστημονικῆ ἀσχολήσεως εἰς ἔρυσαν τῆς Παλαιᾶ Διαθήκης, ἔχει καταστήσῃ ὁ ἱστορικὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς χώρας μας, ὅπως αὐτὴ γράφεται εἰς τὰς ἡμέρας μας.

I. I. K.

Φαίθωνος Κουκουλέ, τακτικὸς καθηγητὸς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς, Collection de l'Institut Français d'Athènes.

Ἐχομεν ἡδὴ ἀναγγεῖλαι τοὺς δύο προηγουμένους τόμους τοῦ καθηγητοῦ κ. Κουκουλέ, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν βίον καὶ πολιτισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοὺς ὁποίους ἐκδί-

δει εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεών του τὸ Γαλλικὸν Ἰνστιτοῦτον Ἀθηνῶν.

Τώρα ἔχομεν ἐνώπιόν μας τὸν τρίτον τόμον τῆς σειρᾶς, περιλαμβάνοντα τὰς διακοσμάσας καὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν Βυζαντινῶν, τὰ ἀφορῶντα τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰς ἐμπορικὰς πανηγύρεις. Περιγράφει πρὸς τοῦτοις ὄριονόμας σκιερὰς πλευρὰς τοῦ βυζαντινοῦ βίου, ὅπως τὰς κατάρτας, τὰς μεταξὺ τῶν ἐριδας, τοὺς διδομένους ὄρκους, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς κλέπτας, τὰς φυλακάς, τὸ ἄστυν μικρὸν προσωπικόν, τὰς ἐπιβαλλομένους εἰς τοὺς ἐγκληματίας ποινὰς, χωρὶς, ὅμως, νὰ παραλείπεται νὰ σημειωθῇ καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν κρατουμένων κοινωνικὴ καὶ φιλάνθρωπος μέριμνα.

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ παρεχόμενη πληροφορία, ὅτι οἱ μοναχοὶ τὰ εἰσπραττόμενα ἐκ τῶν ἐργοχειρῶν των διέθετον ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων. Συνεχίζεται ὅτι δια τῶν μεναχῶν ἡ ἀρχαία χριστιανικὴ παράδοσις κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πόροι προωρίζοντο διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῶν ὁπωσδήποτε πασχόντων καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κληρικῶν. Ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων, ἄλλως τε, ἐκ παραδόσεως ἡ Ἐκκλησία συνήθις νὰ δεικνύῃ ἰδιαιτέραν συμπάθειαν. Ἡ ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας διαρκέουσα περίοδος τῶν διωγμῶν εἶχε καταστήσει τὰς φυλακάς πολὺ γνωστὰς εἰς τοὺς χριστιανούς. Τὰ καλύτερα καὶ τὰ δυνατικώτερα στυλῆχ τῆς Ἐκκλησίας, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῶν δύο κορυφαίων Ἀποστόλων, ἐγνώριζον καλῶς τὰ τεῖχη τῶν ρωμαϊκῶν φυλακῶν.

Εἰς τὴν αὐτὴν προσπάθειαν τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρεται καὶ ἡ πληροφορία διὰ τὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων καὶ διὰ τὴν ἀπελευθερώσειν των. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς εἶχε σημειώσει ὁ σ. καὶ εἰς τὸν δευτερον τόμον, ἐνδιεφέρετο ζωηρῶς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ἀπελευθερώσεως τῶν αἰχμαλώτων. Ἐκτός τῆς καταβολῆς τῶν λύτρων, διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἔσποιν ἐπέλοι: ἀκόμη καὶ τὰ ἱερά σκεύη τῆς καὶ ἀνελάμβανε τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν διενέργειαν ἐράνων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐλάμβανε εἰδικὴν πρόνοιαν διὰ τῶν λεγομένων «αἰ. μαλωτικῶν» γραμμάτων τῶν κατὰ τόπους ἱεραρχῶν, διὰ τῶν ὁποίων κατεβίβλετο προστάθειαι ὅπως ἀπαλλαγῶσιν οἱ αἰχμάλωτοι ἀπὸ τῆς μάλιστα τῆς δουλείας.

Ὅς ἔχομεν ἡδὴ τὸν τοῖς, τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ κ. καθηγητοῦ ἀποτελεῖ μίαν σημαντικωτάτην καὶ ἀναντικατάστατον συμβολὴν εἰς τὴν διεθνῆ βιβλιογραφίαν ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ, θὰ εἶναι δὲ ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ἀπαραίτητον βοήθημα διὰ πάντα μελετητῆν τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς περιόδου.

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ποίας χάριτας ὄψει: ὅχι μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἀλλὰ καὶ τὸ διεθὲς μορφωμένον κινδὸν καὶ εἰς τὸν κ. καθηγητῆν, καὶ εἰς τὸ γαλλικὸν Ἰνστιτοῦτον Ἀθηνῶν διὰ τὴν ὄντως πολυτίμητον ἐκδοσιν. I. I. K.

Βασίλειος Μ. Βέλλα, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἄγγατος, Ζαχαρίας, Μαλαχίας — Εἰσχυγῆ, μεταφράσις

ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ, Καίμενον τῶν Ο', Σχόλια

Με σταθερότητα καὶ με τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν, ἐξακολουθεῖ ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Παπαδημητρίου τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἐρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ὅπως εἶχε σημειωθῆ ἀπὸ τῆς ἰδίας στήλης καὶ κατὰ τὴν ἀναγγελίαν τῶν τσοσάρων προηγουμένων τόμων, ὁ καθηγητὴς κ. Βέλλας, με πλῆρη πάντοτε γνώσιν τῆς συγχρόνου βιβλιογραφίας καὶ τῶν προβλημάτων τῆς παραδόσεως τοῦ καιμένου καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν προφητῶν, παρέχει εἰς τὸν Ἑλληνα ἐπιστήμονα καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν καλλιεργοῦντα τὴν ἔρευναν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἕνα εὐχρηστον, ἀλλὰ καὶ πλεῖρες βοήθημα εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν κατανόησιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ἡ εὐαγγελία, ἡ ἑποία προηγεῖται πάντοτε ἐκάστου προφητικοῦ βιβλίου, παρέχει τὴν ἱστορικὴν εἰκόνα, τὴν ὅποιαν ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ ἔχῃ προηγουμένως ὅπ' ὄψιν του, διὰ νὰ κατανοήσῃ τὸ καιμένον. Τὰ δὲ σχόλια, τὰ ὅποια εὑρίσκονται παρὰ πόδας τοῦ καιμένου, διαλύουν τὰς τυχόν ἀπορίας του, ἀναφερομένας εἰς τὸ νόημα τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων.

Ὅσοις διεξέρχεται κανίς τὰς ἐν λόγῳ μελέτας, τοῦ ἔρχεται αὐθορμήτως ἡ εὐχὴ νὰ ἔῃ ταχέως συμπληρωμένην, κατὰ τὸν ἴδιον ἔπιμελῆ τρόπον, τὴν ἐρμηνείαν ὁλοκλήρου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

I. I. K.

Βασιλείου Χρ. Ἰωαννίδου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τὸ Ἐθαγγέλιον καὶ τὸ Κοινωνικὸν Πρόβλημα.

Ἀποτελεῖ ὄντως εὐχάριστον γεγονός, ὅτι ὁ κ. Ἰωαννίδης δὲν ἐδίωκεν ὄχι μόνον νὰ ἀσχληθῆ με ἕνα σοφιστικὸν καὶ ἐπικαιρότατον ἀλλὰ καὶ ἱκανῶς θέματα, τὰ ἀφῆκον εἰς τὸ Ἐθαγγέλιον καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, ἀλλὰ καὶ νὰ δημοσιεύσῃ τὰ ἐπ' αὐτοῦ πορίσματα τῆς ἐργασίας του. Λεγομένη «δὲν ἐδίωκεν», διότι ἔχουν τόσα λεγόμενα ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔχει ταυσαρόνως τὸ θέμα τόσον κακοποιηθῆ, ὥστε χροιάζεται πράγματι μεγάλην ἀποφασιστικότητα, διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ κανεὶς νὰ ἀναμειχθῆ εἰς τὴν ζήτησιν συνήθως ἐπ' αὐτοῦ συζητήσιν.

Ὁ σ. ἀρχίζει με ἡρεμίαν καὶ μεθοδικότητα τὴν ἔρευνάν του. Ἐν ἀρχῇ ἀναπτύσσει τὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα τὴν σημασίαν τοῦ ζητήματος διὰ τὴν ἐπεχθὴν μας καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴν τοῦ Κυρίου, προσιάζων ἀφορέτας τὰς ἀντιτιθεμένας ἐπὶ τοῦ θέματος ἀψευδῆς διὰ τὰς δυνάμεις ἐν τέλει, τὴν ὀρθὴν ἐν προκειμένῳ ἀποψιν Ἡ ὀρθὴ κατὰ τὸν σ. ἀπειρεῖς εἶναι ὅτι, ἐνθὺ ὁ Κύριος δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος πρὸς τὰ πρὸς ἡμᾶς τῆς ἐποχῆς του, ἐν τούτοις, ἡ ἀποστολὴ Του ἦτο πνευματικὴ, ἀποβλέπουσα «ἐπ' ἀρχῆς καὶ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναγέννησιν ἐκαστοῦ ἀθρώπου» (στλ 30), ἡ ὅποια πανταχόθεν πλῆθον ὁμολογεῖται ὅτι ἀποτελεῖ τὴν βίαν δι' οἰαδήποτε περαιτέρω. εἴτε ὀλικήν, εἴτε ἄλλην βελτιώσιν τῶν ἀνθρωπίνων.

Ἀκολουθῶς, ὁ κ. Ἰωαννίδης εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐπὶ μέρους θεμάτων, ὧπως «Τὸ Ἐθαγγέλιον καὶ οἱ πτωχοί», «Τὸ Ἐθαγγέλιον καὶ ἡ ἐργασία», κλπ.

Εὐχαρίστως διαπιστώνομεν ὅτι ὁ σ. ἔχει ὅπ' ὄψιν του τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ μέγα θέμα μελέτας ποῦ δημοσιευθῆσαν εἰς τὰς «Ἀκτίνες». Ἐν γένει δέ, ἡ μελέτη τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἰωαννίδου ἀποτελεῖ μίαν σπουδαίαν συμβολὴν διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἑλληνικῆν βιβλιογραφίαν καὶ ὡς τοιαύτην τὴν χαιρετίζομεν με δλην μας τὴν ψυχὴν.

I. I. K.

Ε. Π. Φωτιάδου. Ἑλληνικά. Σειρὰ πρώτη.

Πρόκειται περὶ τοῦ πρώτου ἀπὸ τὰ τρία τεύχη εἰς τὰ ὅποια ὁ κ. Φωτιάδης ἀναδημοσιεύει μελετήματα δημοσιευθέντα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς ἐφημερίδας καὶ ἄλλα περιοδικά. Θέματα τῶν μελετῶν αὐτῶν εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ τὴν ζώην καὶ τοῦ ἀγῶνα τοῦ Ἑθνους μας. Βίαιος τῶν ἡ ἀρχὴ τὴν ὅποιαν ὁ συγγραφεὺς διατυπώνει ἐπιγραμματικῶς εἰς τὸν πρόλογον του «καὶ ἠθικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἀξίαι τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ εἶναι αἱ μόναι θεμελιωτικαὶ ἀξίαι παντός θεσμοῦ πολιτισμοῦ». Καὶ μόνον ὁ κατάλογος τῶν θεμάτων τὰ ὅποια ἐξετάζονται εἰς τὰς μελέτας τοῦ πρώτου τεύχους εἰς αἱ ἱκανὸς νὰ προκαλέσῃ τὴν χαρὰν διότι ὁ συγγραφεὺς με τόσον ἀκούραστον τρόπον παίρνει θέματα ἐν πολιτοῖς εἰδικά, ὧπως «φῶν» εἶπειν ὁ Πλούταρχος καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ὁ Καποδίστριας πρὸς τὸν Πλούταρχον, καὶ τὰ ἐντάσσει εἰς τὸν σημερινὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑθνους. Ἀκριβῶς δὲ ἡ τόσον ἐπιτυχημένη σύνθεσις τῆς ἱστορίας με τὴν ἐπικαιρότητα καὶ δὴ τὴν κρίσιν ἐπικαιρότητα ἀποτελεῖ κατὰ τὸ ὅποιον καὶ ὅπου δὲν ἐκζητῆται ἀμέσως ὑπάρχει ὁμοῦ κατὰ βάθος εἰς ἑκάστην τῶν δημοσιευμένων μελετῶν καὶ ἀποτελεῖ κατὰ τὸ ἴσοιον τὰς καθιστὰ ἀγωνιστικὸν ὀλικὸν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τὸ Ἑθνους. Δὲν δισταζόμεν νὰ συστήσωμεν τὸ β. β. τὸν αὐτὸν με τὸν θερμότερον τρόπον διότι πρέπει νὰ μελετηθῆ ἀπὸ κάθε Ἑλληνα ποῦ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του ἀγωνιστήν. Τὸ προσφέρεται ἕνα ὀλικὸν τὸ ὅποιον θὰ τοῦ εἶναι πολὺ χρήσιμον εἰς τὸν ἀγῶνα του.

Z. N.

Θεοδώρου Ν. Καστανᾶ, Καθηγητοῦ τοῦ Παιρηματικῶν Σχολείων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 1) Προβλήματα τοῦ Θεολόγου 2) Ἡ σχολικὴ θρησκευτικὴ ζωὴ.

Ὁ κ. Καστανᾶ εἶναι ἀπὸ τοὺς θεολόγους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, ἐξηκολούθησαν νὰ ἐργάζωνται καὶ νὰ γράφουν, πολλαπλασιάζοντες τὰ τάλαντα τὰ ὅποια ἀπέκτησαν. Ἡ ἐνασχόλησις του μέχρι τώρα με τοὺς Πιτῆρας τῆς Ἐκκλησίας εἶχε βοηθήσει πολλοὺς ν' γνωρίσουν περισσότερο τοὺς πνευματικὸς θεσμοὺς ποῦ περιλαμβάνονται τὰ συγγραμμάτῳ των.

Αἱ δύο ἐργασίαι του, τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι ἐδόθησαν ἀνωτέρω, στρέφουν τὴν προσοχὴν

μας πρὸς τὸ σχολεῖν. Ἡ πρώτη ἀφορᾷ τοὺς καθηγητὰς τῶν θρησκευτικῶν, τοὺς θεολόγους. Εἰς αὐτὴν, ὁ σ. ἐξετάζει τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους προσέρχονται νὰ γίνουν θεολόγοι, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν μελέτην, τὴν ἐξέσκησιν καὶ τὴν μετεκπαίδευσιν, ἢ ἐποῖα τοὺς εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀναλύει, ἐν συνεχείᾳ, τὴν προσωπικότητα καὶ τὴν ἰδιουσυγκρασίαν τοῦ θεολόγου, ἔρουνά τας σχέσεις του πρὸς τοὺς ἄλλους συνεδέσφους του καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς του, καὶ, τέλος, ἀφ' οὗ ἀναπτύσσεται τὰς δυσκολίας τοῦ ἔργου, ἐκθέτει ποιοὶ εἶναι οἱ ἐξωσχολικοὶ παράγοντες οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατόν νὰ τὸν βοηθήσουν.

Εἰς τὸ δευτέρον βιβλίον του, ὁ σ. παρακολουθεῖ τὰ προβλήματα τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς εἰς τὸ σχολεῖν. Μὲ μεθοδικότητα καὶ ἀντικειμενικότητα, τὰ ἐξετάζει ἕνα-ἕνα χωριστά. Ἀρχίζει μὲ τὴν ἐξέτασιν τοῦ προβλήματος «Σχολεῖο καὶ Ἐκκλησία», προχωρεῖ μὲ τὴν ἔρουναν τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἄλλων ἐξωσχολικῶν παραγόντων καὶ καταλήγει μὲ τὸ θέμα τῶν θρησκευτικῶν συγκινηστικῶν καὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐκδηρώσεων εἰς θρησκευτικὰ κέντρα τοῦ παρελθόντος.

Ἀναμφύβολως, πολλὰ ἔχει νὰ ἀφελθῆ ὁ θεολόγος, ἀλλὰ καὶ ὁ γονεὺς ποὺ θὰ διεξήρχετο τὰς ἐργασίας αὐτάς.

I. I. K.

Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου Εἰρηναῖος (1864-1945), (βιογραφία), μετ' ἐπιλόγου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου, Ἀκαδημαϊκῶν.

Ὁ σ., μὲ πολλὴν στοργὴν καὶ μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν, ἔχει συλλέξει πᾶν τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν βίον καὶ τὴν διὰ τὸν εὐαρέτου ἐκείνου καὶ σεβασμίου ἱεράρχου τῆς Χαλκιδικῆς, ἀειμνήστου Μητροπολίτου Κασσανδρείας Εἰρηναίου.

Ὅσοι δὲν εἶχον τὴν εὐτυχεῖαν καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἔθλουσιν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν αἰσιμον ἐκείνον ἄδρα, σχηματίζουσι διὰ τῆς ἐν λόγω βιογραφίας ἀμυδρὰν εἰκόνα περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἐκλιπόντος ἱεράρχου. Αἱ ὀλίγαι δὲ σελίδες τοῦ προλόγου τοῦ ἐπίσης μακρῆς τῆς λήξει Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πίσσης Ἐλλάδος Χρυσάνθου, μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ περιστατικὰ τὰ ὁποῖα σημεῖωνται συμβάλλουσι εἰς τὴν ολοκληρώσειν τῆς σχηματιζομένης εἰκόνας καὶ συντελεῖ ὅν ὥστε, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, νὰ γίνῃ αὐτὴ συνπαθῆς εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Κατὰ τοῦτο ἡ μελέτη τοῦ κ. Στάμου ἀποτελεῖ ὄχι μόνον συμβολὴν εἰς τὴν σύγχρονον ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ πηγὴν ἐμπνεύσεως δι' ὅσους θέλουσι νὰ ἴδουσι εἰς τὰς εἰμαίνας τοῦ κλήρου προσωπικότητας ἀνιέρας καὶ ἐμπνευσμένας.

I. I. K.

Μάρκου Α. Σιώτου, Τὸ πρόβλημα τῶν ἰδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ.

Ἡ διαπραγματεύσει καθαρῶς θεολογικῶν ζητημάτων δὲν εἶναι, κατ' ἀρχήν, συμπαθῆς εἰς τὸ εὐρὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν. Ὅταν, ὅμως, τὰ προ-

βλήματα ταῦτα ἔχουν γίνῃ ἀντικείμενον δημοτικῆς ἐκ μέρους τῆς ἀρνήσεως, τότε ἡ ἐξέτασις τῶν προσλαμβάνει ἄλλο ἐνδιαφέρον.

Ἐνα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα θέματα ἦτο καὶ «Τὸ πρόβλημα τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰησοῦ», τὸ ἔπιτον ἐξέλεξεν ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐπιδιδασκαλίᾳ διατριβῆς τοῦ δ. κ. Σιώτου. Τὴν μελέτην του αὐτὴν μᾶς τὴν δίδει εἰς τὸ ἐξ 96 σελίδων ταβύχος ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος τῶν Ἀδελφῶν Παπαδημητρίου.

Ἀφοῦ ἐκτίθεται πρῶτον τὸ πρόβλημα, ὡς ἐμφανίζεται εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἀναπτύσσονται αἱ διάφοροι ἐπ' αὐτοῦ διατυπωθεῖσαι ὑποθέσεις, διὰ νὰ δοθῆ, ἐν τέλει, ἡ ὀρθὴ κατὰ τὸν σ. καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας λύσις. Ἐκ τοῦ τρόπου τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ ὅλου θέματος καὶ ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιογραφίας τὴν ὅποιαν ἐχρησιμοποίησεν ὁ σ., γίνονται φανερά ἡ ἐπιμέλεια μὲ τὴν ἔπιον ἐργάσθη. Κατορθώνει δὲ ὁ σ. νὰ συνυδάξῃ ἀφ' ἐνός μὲν ἀντικειμενικότητα καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲ προσήλωσιν εἰς τὴν Ἰερὰν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ κ. Σιώτου, ἡ ὅποια σημεῖωσιν δὲν εἶναι ἡ πρώτη διὰ τῆς ὁποίας ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν θεολογικόν οὐτις, ὑπόκειται ἐξίσου καλὴν καὶ ἐπιδοφέρον συνέχισιν.

I. I. K.

Ἡ κληρονομία καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας (Le legs et la mission de la Theologie Orthodoxe), ἔργον τοῦ Ρωσσοῦ ἱερέως G. Florovsky θέλει νὰ διεῖξῃ ὅτι τὸ γεγονός ὅτι ἐλημονήσασμεν τὴν θεολογίαν τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὸς αἰτίας τῆς χριστοκρατίας τῆς σκέψεως εἰς τὴν Δύσιν. Ἐπίσης ἡ σχετικὴ ἐγκατάλειψις τῆς, παλαιότερα, εἰς τὴν Ρωσσίαν ἐπικρατήσασα τὴν κατὰ τῶν τῆς Ρωσσοικῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τὸν ΙΖ', ΙΗ', καὶ ΙΘ' αἰῶνα.

Ὁ Ρωσσοὺς καθηγητὴς τονίζει ὅτι πᾶσι νὰ ξαναβίωσῃ ὁ ὀρθόδοξος θεολογία, βαδίζουσα ἐπάνω εἰς τὰ ἴχνη τῶν Πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ διαγράφει τὴν «οἰκουμένην» τῆς ἀποστολῆς, ποὺ εἶναι δυνατόν σήμερον ν' ἀναλάβῃ.

I. I. K.

Ἡ κ. Helen Keller εἶναι γνωστὴ τὴν Ἑλλάδα. Εἶχον γράφει ἦν αὐτὴν οἱ ἑλληνικῆς ἐφημερίδες πρόπεροι, διὰ τὸς εἶναι ἐπισημασθῆ ἡ χώρα μας. Δὲν ξέραμε ὅμως τότε ὅτι εἶναι μία χριστιανὴ ἴρωις, ποὺ κατὰ τῶν νὰ νικήσῃ τὴν ἀπηρία τῆς χάρις στή φωνῆ τῆς πίστι. Αὐτὸ τὸ μαθαίνουμε τώρα ἀπὸ τὸ βιβλίον της ποὺ κληροφόρησαν γαλλικὰ εἰ ἐνδόσεις Payot μὲ τὸν τίτλον «Κοῦφὴ βῆθῃ καὶ τυφλὴ. Ἱστορία τῆς ζωῆς μου» (Source, muette et aveugle - Histoire de ma vie). Καθένας ἀξίει νὰ δοθῆσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον, ἀλλὰ ἰδιαιτέρως οἱ νέοι. Ὅλοι θὰ ἴδουσι ὅτι ἡ δύναμις τοῦ πνεύματος μπορεῖ νὰ σπάσῃ καὶ το πᾶν μεγάλα φυσικὰ ἐμπόδια.

N. ΦΙΝΤΕΛΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

Μητροπολίτου Αιτωλοακαρνανίας Ἱεροθέου: 'Εγκύκλιοι (1934-1950) Μία ποιμαντική καὶ συστηματική δράσις Ἑλληνος Ἱεράρχου εἰς καιροὺς τόσοσιν κρίσιμους ἐμφανίζεται εἰς σειράν ἐπισήμων ἀγγράφων, τὰ ὅποια πράγματι ἀξίζουν νὰ τὰ προσέξῃ καινὴς ὅλων ἰδιαιτέρως.

— Α. J. Cronin: Οἱ ἀδελφές. Μυθιστόρημα. Μετάφρ. Γιάννη Λάμψα. Ἐκδόσεις Κ. Κακουλιῆ.

'Αντὶ παντός ἄλλου πεσθυμιζομεν τὸ ἄβρον τοῦ συγγραφέως, «Γιατὶ πιστεύω εἰς τὸν Θεόν», τὸ ὅποτον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ προηγουμένον φύλλον τῶν «Ἀκτίνων».

— D. L. Moody: Ὁ δρόμος τῆς Χάριτος. Μετάφρ. Ἀρχιμ. Βαρνάβα Τζωρτζάτου.

Ὁ Moody εἶναι μιὰ ἐξέχουσα προσωπικότης εἰς τὴν πνευματικὴν ἱστορίαν τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ ἔργον του εἶναι ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων χρήσιμον καὶ δι' ἡμᾶς. Τὸ προκείμενον τῆσδε ἀποτελεῖ μιαν συμβολὴν εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν τὸ ἔργον τοῦτο.

— Πάντιος Ἄνωτάτη Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν: Ἡ συμβολὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Δόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Μιχ. Δ. Στασινοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου.

— Σοφοκλέους Δ. Δώλη.— Κριτικὰ σημειώματα, 1. Existentialism. 2. S. Kierkegaard.

— Πρσοδ. Ἰωάννου Σ. Ράμφου, Π. Θ. Ἀγιολογικὰ Μελετήματα, Δ'—'Αλέξιος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, Σάββας ὁ ἡγιασμένος. Ἀντατοα ἡ Φαρμακολύτρια. Ἀγιολογικὰ Μελετήματα, Ε'—Ἰωάννης ὁ Καλυβίτης, Τρύφων ὁ Μάρτυς, Βλάσιος ὁ Ἱερομάρτυς καὶ Θεοφύλακτος ὁ Νικομηθείας.

— Δεωνίδα Παν. Δούβου.— Οἱ θανάσιμοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος. (Ἐκδ. Δ').

— Δεωνίδα Παν. Δούβου.— Οἱ δημιουργοὶ τοῦ Σλαβοκομμουνιστικοῦ Μηδενισμού.

— Τὰ πρωτόκολλα τῶν σοφῶν τῆς Σιῶν, μετάφρασις ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ. Ἀθήναι, 1950

— Γεωργ. Γ Μπεκατώρου π.θ.: Τάξις τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν 1951. Κατὰ τὸ τυ-

πικόν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

— Βασίλ. Νικ. Καλυβιώτου, καθηγητοῦ Α' Γυμνασίου Πειραιῶς: Οἱ χρῆστοι πολῖται τῆς αὔριου.

— Δημ. Τ. Ἀμπελᾶ: Ἡ Δημιουργία.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Γ. Γλην. Ἐνταῦθα. Τὸ ποιημὰ σας «Αὐτῶ- μὸς» πολὺ καλλίτερον ἀπὸ προηγουμένα. Ἐχομεν ὅμως νὰ σᾶς συστήσωμεν νὰ προσέξετε τὴν καλὴν χρῆσιν τῶν ἐπιθέτων. Λότὸ τὸ «τὸ ἀγλύκαντο πόν- νο» νομιζομεν διττῶν εἶναι ἕνα καλὸ ποιημὰ.— κ. Δ. Κασ. 41 ν Τ ξ ι α ρ χ ι α ν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν τόσοσιν θερμὴν ἐπιστολήν σας. Ἡ «ἄκτινα» πολὺ καλὴ εἰς ἐμπνευσιν, ἀλλὰ χωλαίνει εἰς τὴν τεχνικήν. Ὁ στίχος «τὸ θεο σου μειδίαμα ποὺ γνέφει» δὲν εἶναι ἐπιτυχής. Εὐχαρίστας θὰ ἀναμείνωμεν κατὶ τὸν περισσότερο ἄριον.— δ. Ἄ ν τ. Σ ι δ η ρ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Φοβοῦμεθα διττὴ γράφετε πάρα πολλὰ ποιήματα. «Ὀδὸς ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ». Προσέξετε τὰς παλαιότερας συστάσεις μας.— κ. Θ. Σ τ ρ α τ η γ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Τὰ ποιήματά σας μᾶς ἱκανοποιοῦν. Περάσετε, ἀνθᾶ- λυτε, ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας, Τρίτην 7—8 μ.μ.— κ. Μ. Σ ι γ α ν. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Τὸ ποιημὰ σας μᾶς ἤρσας. Μᾶς ἤλθε, δυστυχῶς, κάπως ἀργά. Εἰς τὸν συρρα- γάτην μας διεβίβασαμε τὸν χαιρετισμόν σας.— δ. Δ α φ. Μ ο σ κ. Ἄ γ ρ ι ν ο ν. Ἀναμφισβόλος ἔχετε ποιητικὴν προσόντα. Σᾶς συνιστοῦμεν νὰ μὴ ἀγκα- ταλείψετε τὸν στίχον. Πρέπει ὅμως νὰ δώσετε πε- ρισσότεραν σημασίαν εἰς τὴν ποιητικὴν εἰκόνα καὶ τὴν μουσικότητα τοῦ στίχου, τὰ καθάυτὸ δηλαδὴ ποιητικὰ στοιχεῖα καὶ διττὴ εἰς τὴν στιχοποικίαν.— στρ. Κ. Κασ. β. Σ. Τ. 901. Τὸ ποιημὰ σας ἀπὸ τὰ ὄραϊότερα ποδᾶ ἑλᾶθρομεν. Ὁ στίχος σας πολὺ κα- λός. Ἐγίνε «βουκολικὸ» τὸ «Χριστουγεννιάτικο». Συγχαρητήρια διὰ τὴν ὄραϊαν ἀπόδοσιν.— δ. Ε ἰ ρ. Π ε υ κ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Ἐχετε τὴν δυνατότητα πολὺ καλῆς ἐξελιξέως. Προσέξετε ὅμως νὰ μὴ θυσια- ζετε, χρῆσιν τῆς ὀμοιοκαταληξίας, τὴν ἀνεῖσιν τῆς ποιήσεως σας. Τὸ «de Profundis» ἀριώτερον καὶ πλουσιώτερον εἰς ἐμπνευσιν τοῦ Ἰονάτιος ψυχῆ.— κ. Κ. Β ρ ο σ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Ἡ ἐπιστολή σας μᾶς συνεκίνησεν. Ἀσφαλῶς μπορεῖτε νὰ γνωρίσθητε στε- νώτερον με τὴν κινήσιν μας. Ἀπὸ τὰ ποιήματά σας τὸ «Δέση γιὰ τὴ σωτηρία τῶν παιδιῶν» πολὺ κα- λὸ.— κ. Ἄ θ Τ σ ι μ π. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Εὐχαριστοῦ- μεν διττὴ ἐπαινετικὰ γράφετε εἰς τὴν ἐπιστολήν σας. Ἀπὸ τὰ ποιήματα θὰ ἦτο τὸ ἐπιτυχέστερον τὸ «Δυὸ κόσμοι ἀγνωστοί» ἂν δὲν εἶχε τὸν στίχον «ἐκεῖ ποὺ σκέψη δὲν θεάθη». Τὸ περισσότερο ἀτυχῆς καὶ ἀτεχνον εἶναι τὸ «Κοντὰ μὲ τοὺς Θεοὺς».— δ. Α. Ἄ θ α ν α σ. Ἐ ν τ α ὀ θ α. Τὸ «περιγράφημὰ» σας ὡς προσπάθεια πολὺ καλὴ. Δὲν εἶναι ὅμως δημο- σιεύσιμον. Σημειῶνομεν πάντως εὐχαρίστας διττὴ διαθέσετε πολὺ καλὴν φράσιν, σαφήνειαν καὶ λεπτό- τητα ἐκφράσεως. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ διηγή- ματος ὀστερεῖτε κάπως. Τὸ διηγημὰ εἶναι δύσκολον εἶδος, πιστεύομεν ὅμως διττὸ συντόμως θὰ κατακτη- σετε τὰς δυσκολίας του.— κ. Α. π. Πα π. Β ὀ λ ο ν. Τὸ ποιημὰ σας καλὸν εἰς ἐμπνευσιν, ὀστερεῖ ὅμως εἰς τεχνικήν. Ἡ στιχοποικία δὲν εἶναι προσόν Γρά- φετε π.χ. «Ζωὴ ἡλιόφως μ' ἔκπαυλη λαμπρότη, κ.» ἄλλα θαυμασία μὲ σκοπὸ, ποὺ ἐξηγεῖ μέο' ἀπὸς πλά- νητες πῶς ἡ γῆ μας εἶναι πρώτη». Δὲν ἔρκε μὲ- νον τὸ ὁλοθῆμα καὶ ἡ καλὴ πρόθεσις διὰ νὰ γρα- φῆ ἕνα ποιημὰ.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων».— Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρότση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. Β5-028— Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας Β8.— Πειραιῶς: Γκαρμποῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.— Ἰγυμπούσεως: Δ. Γ. Σταμάτης, κατεκία: Παικι- λης 5 Ἀθήναι.— Ἐτησια συνδρομὴ ὄρ. 25.000, ἐξωτερικοῦ δολλ. 8 ἢ Δ. Ἀγγλίας 1 /-.— Πρσοτ. τυπογρα- φεῖον: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομηχάλη 116.— Ξειρόγραφα, δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.